Syntaxis.

¶Roberti VVhitintoni Lichfeldienſis in florentiſſima Oxonienſi academia Lauriati opuſculum de Syntaxi, ſiue conſtructione recenſitũ. xxij. ſupra ſeſquimilleſimũ nr̃æ ſalutis anno. Idi. Februa.

Ro. VV. L. in ſuũ Zoilũ hexaſtichon.

Qđ ſum pollicit⁹ cõſulto/qd Lyce grũnis?
Denuo ad incudem ſi reuocetur opus.
Hoc fecit Cicero, vates hoc bilbilianus.
Hoc Auguſtinus diuus, hic/atq; alij.
Qñ viri illuſtres fecere hoc ad ſibi laudem/
Qua frõte id vitio das ſycophanta mihi?

Idem in eodem diſtichon.

Quã læta ſegete hic renouat⁹ noſter agell⁹
Pullulat, vt videas ruperis ipſe Lyce.

HVMILIABIT CALVMNIATOREM.

¶Robertus VVhitintonus L. Ioanni Stanbrigo olim præceptori Salutem.

Compertum habes perſpicaciſſime vir, de conſtructione quoſdã pedeſtri oratione ſcripſiſſe, alios tamen iuſto profuſius, intricaciſſimus multiplicium diuiſionum (velut Herculei nodi) inuolueris, tenera puerorum ingeniola illa queantes: alios autẽ ęquo ſuccinctius & obſurius, arida quadam & ceca breuitate (velut latebroſis labyrinti erroribus) eadem enaruantes: ita vt vix tantem pedẽ efferentes emergere valeant vſpiam. Conſtructionẽ legunt / pueri relegũt: rariſſime tamen poſt longos & immenſos: tum eorum / tum præceptorum ſuorum ſudores ediſcunt. Adeo vt Siſyphi erumnis ſuccumbere / & onus Aethna grauius & æſtuoſius ſuſtinere ſibi videãtur grãmaticæ ad vnum gymnaſiarches. Quare quũ poſt longam multorum expectationẽ huic graui oneri leuando manum haud apponeret quiſq̃. Ipſe licet minus idoneus / irrefragabilibus tamen meorum commilitonũ petitionibus / hãc ꝓuinciã nõ ſine ꝓbatiſſimoꝝ & conſilijs & auxilijs / virgula (vt ſpero) diuina ſum aggreſſus pietate in patriam maxime adductus. Ortus enim noſtri (vt p̃clare cenſuit Plato) partem vendicat patria / partẽ amici. Breuitati in hoc opuſculo ſtuduimus ꝓ Flacci monitis: in de arte enim inquit. Quicquid præcipies eſto breuis / vt cito dicta percipiant animi dociles teneãtq; fideles. Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat. Neq; tamen adeo affecta eſt ea breuitas: vt odioſam legenti afferat obſcuritatem licet idẽ alibi ſcribat. Breuis eſſe laboro / obſcurus fio. Sed ea induſtria ad Ariſtophanis (vt ferunt) lucernam illam dilucidauimus: vt interprætis enodatione (niſi in pauciorib9 locis) vix indigeat. Elucidamenta tamen ſoluto ſermone huic opuſculo addidimus: nõ igitur ꝙ ea diſcant pueri, ſed ſi quoſq̃ magis iuuat ſoluta oratio q̃ pedeſtris: vl̃ ſi qua (forte) minus vſitata quibuſdam videantur: probatorum authoritate confirmata / maiore fide cenſeantur non indigna. Inſultent in me (haud dubito) nonnulli qui liuore ſuffecti: arrogantiæ crimini me potius obnoxum / q̃ pietatis ſtudio ad

ductum condemnabunt, q̃ priſcorum monumentis/ vel aliquid ab iſs omiſſum addere, vel ab iſs ſuperuacanee dictũ rececares deniq; vel q̃ breuiore/delucidiore/ & faciliore/ tramite grammaticulos ad frugem perducere ſtudui. Contra quos propugnaculũ & defenſorẽ mihi parem neceſſum eſt reſpondeat pro me æquiſſimus ille Seneca, in mediũ aferaṫ eiꝰ ſẽtẽtia, q̃ eſt naturaliũ. li. iiij. Veniet tẽpꝰ (inquit) quo iſta quæ nunc latent, in lucẽ extrahat dies: & longioris æui diligentia. Ad inq̃ſitionẽ tantorũ vna ætas non ſufficit. Multa venientis æui populus ignota nobis ſciet. Et veniet tempus/ quo poſteri noſtri tam aperta nos neſciſſe mirẽtur. Sed quanq̃ tãti viri authoritas/ inuidulorum garrulitatem retundere ſatis poſſit: non deſiſtent tamen apertis (vt aiũt) tibiſs/ illud mihi obiſcere, non paucos eſſe, me & eruditione/ & authoritate ſuperiores qui huiuſmodi prouinciæ ſuſcipiendæ multo magis ſunt idonei: fateor. Qui tamen quot nos in hoc opuſculo excudendo, lucubrando, & elimando labores, excubias, ſudores perpeſſi ſumus/ vltro ſuſtineret: quis apud noſtrates reperiri põt? Quippe qui grauioribus negotiſs/ illuſtrioribus diſciplinis intenti: grammatices rudimenta (tanq̃ puerilia) parui curantes laboris quippiam in his conterere: inferioris ducunt eſſe laudis & meriti. Neq; iſs adhuc repreſſi e plauſtro (quod dici ſolet) loquentes illud in me contorquent tandem haud ſatis perfecte me ſcripſiſſe aſſerentes. Id quod licet (ceteris qui me priores fuerunt abſolutius) non inficias eo. Audiant tamẽ Flaccũ in de arte. Quandoq; bonus dormitat Homerus. Audiãt etiã Maronẽ. Non omnia (inquit) poſſumus oẽs. Audiant deniq; diſertiſſimũ noſtrum Priſcianũ: qui prologo maioris volumínis ſic ait. Nihil perfectũ in humanis inuentionibus. Quãto enim iuniores tãto pſpicatiores ſunt hoĩes. Et iuniores ſucceſſione tẽporũ ingrediũtur labores maiorẽ. Si quid tamẽ minus pfectum & omiſſum ſit: ad incudẽ limatius elaborandum rediturum promitto. Sed ne pluribus te detineã: exacto iã hoc opuſculo/ inter cæteros eruditiſſimos: qui me percharũ habent p̃cipue mihi occurrebat tue authoritatis dignitas cui potiſſime hoc exiguũ opuſculum dedicare de-

ſydereſq. Quare vehemẽtius peto/vt quę tua in me ab ipſis crepũdijs ſemper fuit pietas hoc tui alũni munuſculũ ſuſcipias in tuã clientelã/& tutelã aſcribas. induatur quæſo tuo militari inſignio. Quod ſi effectum curare dignetur tua immẽſa in me benignitas/quid eſt ꝙ ob trectatorum inimicitias formidem? immo ſub tuo marte militanti nobis hærbã (vt dici ſolet) dare cogentur vel inuiti. Non deerũt (ſat noui) Homeri maſtiges zoili: emunctę naris critici/qui ſupercilia fronte rugoſa arcuantes: hoc opuſculũ aquilinis oculis perratũ, aceto (vt dicitur) ꝓfundere, theonino dẽte rodere, & thita ꝓfigere (q̃uis cornix ſcorpiũ) neruos intendent oẽs. Rurſus neq; deerunt (ſpero) æquiſſimi Quintilij/ Ariſtarchi/& Mecenates/qui hoc opuſculũ æquo examine trutinatũ creta (vt aiũt) ſunt notaturi. Exeat igitur tandem toties amicis flagitatum, tui militaris inſignij ſtẽmate decoratũ, hoc opuſculũ in æuum (ære perennius) poſteris euoluendũ. Id quod efficiat (opto) ille a quo omne bonũ, omne validũ, omne perfectũ ꝓcedit. In quo q̃ fœliciſſime valeas meũ dulce deçus & præſidium.

¶ Stãbrigi ab ædendi formidine dehortantis hexaſtichon.

Iſtud opus quanq̃ carpat naſutulus effrons
Cœptam perge viam, nec iacula extimeas.
Arma parantur enim, tutus tam fortibus armis
Militeq; inuicto (quo lubet) ipſe meas.
Quid refert (quũ docta cohors tua dicta probabit)
Latret ſi inuidulus, nil tibi obeſſe poteſt.

¶ Ad literariam Anglie militiam retraſtichon.

Terſa quid alternis poſtfers tui opuſcula alumni
Anglia/an inuidiæ commoda tanta tuis.
Judice te/pueris ſi mille volumina voluae:
Hoc tamen vtilius non reperitur opus.

¶ Contra inuidulos hexaſtichon.

Inuide quum inuidia ringas: ego rideo. ſoli
Pena tibi inuidia eſt: inuidus eſto tibi.
Æſtuat inuidia/turget pectus male ſanum.
Erueta inuidiam: rumpe vel inuidia.
Jccirco inuideas: videas quod que tibi viſa
Nolles me inuideas meme videre caue.

¶Nomina authorum quorũ tutela hoc opuſculum confirmatur.

¶Cicero. Quintilianus. Inſtinus. Oroſius. Suetonius. Hieronimus. Plinius. Valerius maximus. Aulus Gelli⁹. Quintus curtius. Titus Liuius. Valla. Saluſtius. Columella Cornelius. Tacitus. Solinus. Papinius. Pomponius mela. Flor⁹. Macrobius. Virgilius. Horatius. Ouidius. Martialis. Stati⁹. Iuuenalis. Terentius. Plautus. Boetius. Pacuuius. Auſonius. Claudianus. Sillius. Perſius. Diomedes. Seruius. Priſcianus. Sipõtin⁹. Sulpi. Aug. datus. Niniuita. Mancinellus. ⁊c.

¶DE SINTAXI.

Erbũ cũ recto caſu: quinto ve coheret
Perſona & numero, docet vt Maro,
Marce doceto.

¶Uerbũ cũ ſuo ntõ ſiue vctõ caſu in duob⁹ cohererе debet pſona ⁊ numero. vt Maro docet/o Marce doceo.

Cũ ſubſtãtiuo cõcordat mobile caſu.
Et genere & numero, bonus vt vir, fœmina pulchra.

¶Adiectiuũ cũ ſubſtãtiuo in trib⁹ concordare debet: in caſu/gñe/⁊ numero. vt bonus vir/pulchra fœmina.

¶Annotatiuncula.

¶Nugacisſime cõtra hãc regulã inculcat quidã obiectiones: vt in illo Virgiliano. Triſte lupus ſtabulis. quum ſatis patet. Lupus eſt triſte. i. res triſtis. Etiam in illo Naſonis. Et ſeruatiſſimus equi. i. equitatis. de quibus inferius dicemus ſuo loco.

Antea cedenti debet quadrare relatum.
Subſtantis genere, & ſic perſona numeroq;.

¶Relatiuũ ſubſtantis cũ ſuo antecedente in tribus cõcordare debet in gñe/nũero/et perſona.

¶Annotatiuncula.

¶In Cantico pueroum. Benedicite aque que ſuper celos ſunt domino. relatiuũ eſt tertie perſone: antecedens ſecunde: contra grammaticam. Sed Valla dicit interpretem deceptum et non imitanda.

Cum ſubſtantiuo iungi comitante relatum.
Vult contingentis, genere & caſu numeroq;.

¶Relatiuum accidentis cum ſubſtantiuo ſequente concordabit in caſu / genere/et numero: vt ſum pallidus quales ſunt amantes.

¶Annotatiuncula.

¶Horatius li. Epodorum dicit. Incitat me pectus ⁊ mamme putres: equina quales ſunt vbera. vbi diceret qualia. Sed hoc dixit poetica licentia/in ſoluta oratione nõ imitandum.

Cum rectus ſitus eſt inter verbum atq; relatum.
Subſtantis quærens, infinitum ve erit illud
Eius quem verbum caſus poſt ſe rogitabit.
Cum interſit nullus, tunc rectus verbo erit illud.
Si impерſonale eſt verbum cui iungitur, illo.
Tunc caſu id ponas, quem impерſonale repoſcit.

¶Quũ ntũs eſt ſitus inter relatiuum ſubſtãtis interrogatiuum aut infinitũ ⁊ vbũ relatiuũ interrogatiuum aut infinitum erit ei⁹ caſus qnẽ verbũ poſt ſe regit. Quod ſi ntũs inter relatiuũ interrogatiuum aut infinitum et verbum interſit / tunc illud

relatiuū interrogatiuum aut infinitum erit ntūs casus verbo: sin verbum cui relatiuum interrogatiuum aut infinitum tungstur sit impersonale tūc relatiuum / interrogatiuum aut infinitum erit eius casus quem impersonale postulat.

¶Exceptiones.

A verbo haud semper / quis / qui / comitante regetur.
Sed de infinito quandoq; modo comitante.
Nunc a participo, nunc nomine, nuncq; gerundo.
Nunc ex aduerbo, nunc præposito sibi iuncto.
Nunc fixo quadrat genere & casu numeroq;
Ponitur & sexto casu quandoq; soluto
Intellecto siue expresso participante.

Cicero. ¶Hoc nomē ds qui nō semp a vbo sequētē regitur: sed interdū ab infinitiuo modo comitante. vt apud Cice. Quib⁹ voluisti me agere gratias egi. Aliquando a participio. Cicero. Quibus rebus adductus rem causamq; defenderim. Aliqñ a nomine. Cicero. Cuius cū patre magna tibi fuit amititia. Aliqñ a gerūdio. Teren. Quę nūc narrandi non est locus. Aliqñ ab aduerbio. Cicero. Cui vtrū obuiam procedam incertum est. Aliqñ a prepōne sibi apposita. Cicero. Quid dulcius / & habere quo cum omnia audeas sic loqui vt tecū. Aliqñ cū substantiuo in casu / gñe / ⁊ numero: tūgitur. Salustius. Nos non imperium neq; diuitias petimus: quarū rerū causa / bella ⁊ certamina oia inter mortales sunt. Aliqñ ponitur in ablatiuo casu absoluto / expresso participio vel intelecto. Cicero de amicitia. Quo mortuo me ad Scęuolā contuli.

Teren. Cicero. Salustius. Cicero.

De verbo mediāte inter duos ntōs.

Si binos inter rectos numerum variorum
Qui spectant ad idem verbum medium est id vtriuis
Cum recto quadret melius sed proximiori.

¶Qñ verbū est mediū inter duos ntōs diuersorū numerorū ad idē spectantes / illud verbū cū ntō vtrolibet quadrare potest. vt in illo Terentiano. Amātiū ire amoris redintegratio est. Prophęta in psal. Mandata tua meditatio mea est. Ouidius. Saluus. Audis principiū nostri sunt phoce doloris. Liui. deca. iij. Captiui militum predā fuerant. Sed visitatius ⁊ ornatius cum proximiori nominatiuo conuenit.

Terentius. Prophęta. Ouidius. Liuius.

¶De adiectiuo mediante inter duo substantiua.

¶De adiectiuo mediāte inter duo substātiua.

Mobile si quando medium est inter duo fixa
Diuersi generis / quæ ad rem referuntur eandem
Hoc verbo est / medio: debet quadrari sequenti.
Mobile participans si verbi fit / similes quod
Connectit casus: fixo quadrabit vtriuis.

¶Quoties adiectiuum nomen est positum inter duo substātiua diuersi gñis que ad eandem rem referūtur / hoc verbo substātiuo est interposito: adiectiuū concordabit cum sequenti substantiuo. vt asinus est rude animal nō aut̄ rudis. Uinū est merus potus. allium est rusticanarum triaca. ⁊c. Sed quando adiectiuū illud est participium alicuius verbi / quod similes casus copulat. vt appellatus / visus / factus / dictus. ⁊c. illud adiectiuū indifferēter cū vtrolibet substantiuo concordare poterit. Liuius. viij. decados. Ludos megalesia appellatos. Idem primo ab vrbe. Gens vniuersa veneti appellati. Idem. li. ix. iij. decadis. Ludi fuerunt megalesia appellati. Terentius. Nunc̄ eque ac modo paupertas mihi onus visum est / et miserum et graue.

Liuius. Terentius.

Apu. iiij. meta. Fortissimũ socium nostrũ prorsus bestiã factũ immittimus. Idem in eodẽ. Ego infelicis rapine preda ⁊ mancipium effecta. Hiero. in Joanne. Ut autẽ gustauit architriclinus aquã vinũ factum. Plin. iij. natu. histo. ca. v. Puteoli colonia dicearchia dicti. Justinus. li. j. de semiramide. Serũ mentita puer credita est. Cicero de diuinatione. ij. Non omnis error/stultitia est dicẽda. Hiero. Joannis primo. Et verbum caro factum est.

Apuleius. Hieronymus. Plinius. Justinus. Cicero. Hieronymus.

Diuersi generis si inter duo fixa relatum
Substantis medium est, si sint communia: vtriuis
Illud tunc fixo poterit quadrare relatum.
Sin proprium est altrum / huic semper coniunge relatum.

¶ De relatiuo mediãte inter duo substãtiua

¶ Qñ relatiuũ est mediũ inter duo substantiua diuersorũ gñm/ si appellatiua sunt: relatiuũ cũ vtroq substantiuo conuenire põt. vt apud Cice. j. tuscul anarũ qstionũ. Studio sapientie que philosophia dr. Sin alterũ substantiuũ est proprij/ relatiuũ cum illo semp concordabit. Salustius. Est locus in carcere qđ Tulliano appellatur. Hoc preceptum tam Matti Ascensj q̃ Seruj est.

Cicero. Salustius.

Ad totum sensum præeuntem quando relatum
Substantis referas vel mobile ponito neutro
Singlari numero / sic persona quoq; terna.
Si ad varios sensus referas plurale erit illud.

¶ De relatiuo ⁊ adiectiuo ad totã oronẽ pcedentem.

¶ Qñ relatiuũ vel adiectiuũ ad totam orationẽ precedẽtem refertur in neutro gñe singlari numero/ ⁊ tertie persone ponetur: vt in illo Terentia. Ego quoq vna pereo quod mihi carius est. Sin ad duas vel plures orationes referatur/ erit pluralis numeri. Cicero in epis. Vereor ne ascribatur a nobis causa regia aut deferat quorum vtrum minus velim/ nõ facile possum existimare. Exempla de adiectiuo: vt Salustius in Jugur. Nã vi quidem regere patriam quanq̃ possis/ ⁊ delicta corrigas tamen importunum est. Furtum committere/ aut furto cõsentire equo supplicio sunt digna.

Terentius. Cicero. Salustius.

Ad totum sensum verbum si quando refertur
Vel vocem quamuis quæ sumpta est materialis
Persone id ternæ singlaris erit numeriq;
Ad varios sensus / vel voces materiales
Si quando referas verbum plurale erit illud.

¶ De verbo qđ ad oronẽ precedentẽ refetur.

¶ De verbo qđ ad varias oro nes refertur.

¶ Si verbum referatur ad totam orationẽ precedentem / vel ad orationẽ quãcũq materialiter sumpta: verbum erit tertie persone et singularis numeri. Salustius. Frustra autem niti ⁊ nihil aliud se fatigando/ q̃ odiũ querere est extreme dementie. A est vocalis. Ego est pronomen. Quod si ad varias orationes: vel voces materiales referatur: verbum erit pluralis numeri. vt bonam famã cu q̃ detrahere/ aut detrahentem libenter audire: sunt eque damnabilia. Cicero. Quasi enim ipsos undiq loquentes, ne inquit/ ⁊ inquam/ sepius interponerẽtur.

Salustius. Cicero.

Ad totum sensum comitantem quando refertur
Demonstratiuum singlari / id ponito neutro.
Si ad varios sensus referas / plurale erit illud.

De pronoie demõstratiuo ad oronẽ soquẽtẽ relato.

¶ Qñ pronomẽ demonstratiuum ad totam orationem subiequentem refertur / erit singularis numeri ⁊ neutrius gñis. Teren. Nam id arbitror apprime esse vtile: vt ne quid nimis. Quod si ad varias oratiões referatur erit plis numeri. Teren. An hec dicent mihi. Jnuitus feci/ lex coegit.

Terentius. Idem.

Rectus vt esse potest verbo quandoq; relatum

¶ De relatiuo ꝯ verbo ntūs casus/ꝙ substā tiuū adiectiuo est.

Sic adiectiuo fixum esse potest esse aliquando.

¶ Quēadmodū relatiuū potest esse ntūs casus verbo: sic potest aliqñ esse substantiuum adiectiuo. Cicero de amicitia. Nihil enim stabile est quod infidū est.

In genere ornate neutro quandoq; reponi
Substantiuato sine fixo mobile possit.

Terentius.

¶ Adiectiuum sine substantiuo positum / aliquādo non inuenuste in neutro genere substantiuato locabitur. Terentius. Equum postulat. i. equitatem. et huiusmodi adiectiuum resolui tur per abstractum.

¶ De adiectiuo in neu. ghe substantiuato.

Adiectiuum iunctum cum sensu nominis huius
Res/genere in neutro substantiuato aliquando
Ornate ponas/hoc nomen res remouendo.

Uirgilius.

¶ Adiectiuuū cū significato huius nois res cōiunctū venuste interdū in neutro ghe substantiuato (hoc nole res omissō) poni pōt. Uirg. Non ois possumus omnes.

Quum duo conueniunt fixa aut plura immediate
Quæ spectant ad idem casu ponentur eodem.

¶ Quoties duo aut plura substātiua immediate (hoc est sine cōiunctione / aut alia parte orationis connexa) conueniūt/que ad idem pertinēt: in eodem casu ponētur.

Uirgilius.
Appositio.
Uirgilius.

Uirg. Formosum pastor. Corydon ardebat Alexim: Delicias dñi. et accidit appositio figura: que est continua connectio duorū substantiuorū: quorū alterū declarat alterū. Uirg. Nate/mee vires/mea magna potentis solus.

¶ Annotatio.

¶ Quāq; leges apud Gellium li. j. ca. vi. Quod genus homines linguaces appellati vbi duo substantiua diuersa ponuntur in eodem casu. id genus loquendi est per figuram Antiptosin. pro cuius ghis hoies. Leges et apud alios pbos. omne genus/p omnis generis. Id genus pro eius generis. Id temporis. Id etatis. ⁊c.

¶ An hec oratio sit latina. Ex tribu iuda duodecim millia signati. Etiam. Quis ornatius (vt sentit Uallа) diceretur: duodecim millia signatorū. Nā hic est Appositio hoies signati duodecim millia.

Uallа.
Oroſius.
Florus.
Curtius.
Uirgilius.

Paulus Oroſius. j. Anni duo millia. Idē. xv. Sexcēta millia modia frumenti acceperunt. Florus de bello ciuili macedonico. duo millia electi/qui mori uiberentur. Curtius li. iiij. duo millia crucibus affixi. Uirgi. tot millia gentes Arma ferent Itali.

Vult partitiuum partitiueq; locatum
In genere adiungi tantum fixo comitanti.

De partitiuo substantiuo sequēte. ꝓcordante in genere.

¶ Omne nomen partitiuū ⁊ partitiue positū cū substantiuo sequente in ghe tantū conuenire debet: vt aliquis virorum: partitiue positū/vt distributiuū. Uirgi. Nulla tuarū audita mihi nec vīsa sororū. Infinitum: vt quicūq; deorū. Interrogatiuū: vt quis hominum. Comparatiuū: vt duorū fratrū maior est Manlius. Superlatiuū: vt maxima natarū Priami. et sic de ceteris.

¶ Annotatio.

Aristoteles.

¶ Partitiue positū: vt promina illa. Hec volucrū. illa sororū. multi sunt pauperes/ quorū ego quotidianū victum vix querito. Crudeles sunt nouerce: quarū mea / tua/ sua. ⁊c. sentia ceteris prestet. Aristoteles in ethicis. Laudamus quidem inuenum eos/qui sunt verecundi. Partitiue ponitur cōparatiuus gradus/quoties inter duo eiusdem generis fit comparatio. Ut manuum fortior est dextera. Illud in sacris. Fides/spes/et charitas. magis horum est charitas. Latineus diceretur/horum maxima est charitas.

¶ Annotatio de genere partitiuorum.

Vult partitiuum genere annecti præeunti
Si collectiuum vel vox heteroclita subsit

Siue ad præcedens partitio forte relata.

¶ Qñ nomẽ partitiue positũ cũ gtõ sequenti in genere concordare debet. Tribus tamen modis. cum nomine precedenti in gñe cõuenire põt. Primo si nomen collectiuũ sequatur. Terentius. An quisq̃ gentium/est æque miser vt ego. gens enim collectiuum est. Secundo si dictio heterodita sequatur. vt infimum cœlorum Lunam continet. Tertio: vbi partituũ præcedens substantiuũ respicit. Terẽ. Est genus hominũ qui se primos olim rerũ esse volunt. Hora. Quid agis dulcissime rerũ. Plinius. li. xi. ca. xxxvij. Vllocissimus animaliũ lupus. Pomponius mela. Aethna præcipua montium. Leo est fortissimum animaliũ. grãmatice dicitur. Leo est fortissimus animaliũ latine proferes. vbi adiectiuũ ad precedens refertur. Et in sacris. Et valde mane vna sabbatorũ venĩt ad monumentũ. quod p subauditionem excusatur. vna. s. die. Quare ad virũloquens non dicam. Quid agis dulcissima rerũ neq; dulcissima res/sed dulcissime rerum.

Terentius.

horatius.

Plynius.

Pompo. mela.

Singlaris rectus collecti vult aliquando
Post se subiungi verbum plurale venuste
Quod cum intellecto recti non voce coheret.

¶ De nois collectiui singulari tũcto verbo plurali.

¶ Nũs casus singularis nois collectiui verbũ plurale aliqñ post se ornate habere potest. Virg. Pars in frustra secãt. Illud verbũ secant nõ cũ voce (qõ est pars) sed cum intellecto (qõ est aliis) cõuenit. Idẽ Romana iuuentus cõuenĩt. Hiero. in psal. Domus israel benedicite dño. Et accidit Synthesis figura: que est attributio pprietatis (hoc est verbi adiectiui vel relatiui) sub diuerso gñe aut numero: vni vel pluribꝰ copulatis qõ nõ fit gratis vocis: sed significati. qõ genus loquẽdi poetis et historicis pmittitur oratoribus parce: non est crebro imitandum.

Virgilius.
Idem.
Hieronymus.
Synthesis figura.

Nominis interdum collecti siue epicœni
Et vocis sumptæ cuiusuis materialis
Intellecto non voci vult mobile iungi.
Atq; relatiuum tantum genere in numeroq;.

¶ De adiectio & relatiuo cũ intellecto/et non voce collectiui nois epicœni gñis iunctis.

¶ Per eandẽ Synthesin adiectiuũ (itidẽ relatiuũ) interdũ in gñe & nũero cũ intellecto/et nõ voce nois collectiui/epicœni gñis. cuiusuis vocis materialis sumptæ pulchre cõuenit/vt in illo Virgi. Pars hominũ validi. Anser fœta. lepus grauida. Exemplum relatiui. Terẽ. Scelus qui ludificatus est virginẽ. Apu. meta. iiij. Tũc vulgus ignobile q̃s inculta paupies cogit. Psal. Domus israel sperauit in dño adiutor eorũ. & ẽ. Teren. Ubi est scelꝰ qui me ludificatus est. i. scelestꝰ. abstractũ pro concreto.

Virgilius.
Terentius.
Apuleius.
Propheta.
Terentius.

Bini vel plures recti quos copula nectit,
Subiungi post se verbum plurale reposcunt.

¶ Duo vel plures nominatiui cõtũctione cõnexi verbũ plurale flagitant: vt Virgilius et horatius cõtemporanei erant. et est Synthesis in numero.

Copula quæ nectit duo plurave fixa requirunt
Pluralis numeri sibi mobile siue relatum.

Duo vl plura substãtiua pũctiõe connexa adiectiuũ vl relatiuũ pl̃is nũeri flagitãt vt orestes & pylades q̃ amicissimi fuerũt/memoria (inq̃ cæteros) maxime fũt digni.

Cum/sexto adiuncto: vult & vice poni aliquando.

¶ Hæc prepositio cum (ablatiuo sibi adiũcto) loco coniunctionis/& aliqñ ponitur: vt in illo Virg. Remus cũ fratre quirino iura dabant. Per eandem synthesin.

Virgilius.

Si iungi adiectum contingat siue relatum
(Copula que nectit) variis fixis animatis:
Quorum aliud generis maris est, aliud muliebris,
Vel neutrius erit maris adiectum ve relatum,

De cõceptiõe generum.

¶Oñ contingit adiectiuũ vel relatiuũ referri ad diuersa substantiua animata con
iunctione copulata: quorũ aliud est mas. gñis. aliud fœminei vel neutrius: tunc ad-
Cicero. tectiuũ vel relatiuũ erit masculini generis. Cicero de somno Scipionis. Cõcilia cæ-
Virgilius. tusq; hoim iure sociati: metaphorice dictũ. Virgi. Ascaniumq; patrẽq; meũ: iuxtaq;
Idem. Creusa. Alterum in alterius mactatos sanguine cernam. Idem superest ne Creusa
Cõceptio figura. Ascaneusq; puer: quos omnes vndiq; grais: circumierant acies. Et accidit conceptio figura: q̃ est adductio indignioris ad dignius. Fit autẽ gñe/numero/ꝛ persona. quã-
do masculi. genus cõcipit fœmi. et neu. et fœmi. neu. Et qñ plur alis numerus cõcipit singularẽ. Similiter prima persona ꝯcipit secũdam ꝛ tertiam: ꝛ secũda tertiam.

Si iungi adiectum contingat siue relatum
(Copula quæ nectit) varijs fixis animatis.
Quorum fœminei est aliud/neutri est aliudq;/
Fœmineo pones adiectum/siue relatum.

¶Qñ cõtingit adiectiuũ vel relatiuũ referri ad diuersa substantiua animata con-
iunctione cõnexa: quoꝝ aliud est fœ. ge. aliud neutrius: adiectiuũ siue relatiuũ erit
fœ. gñis: vt ancilla ꝛ mancipium sunt mortigeræ cædemq; frugales.

¶Annotatio.

Lucanus. ¶Lucan⁹. Mensuraq; iuris. Vis erat hinc leges ꝛ blæbiscita coactæ. sed in his ina
nimatis: intelliguntur per synthesin res animate. Item in sacris. Sol ꝛ luna obtene
Sulpitius. brati: si ad intellectum referas latine dictũ. Sin ad voces: nõ imitandũ est. Et vbi
Sulpitius dicit vestis ꝛ aurũ sunt præciosæ. Latinius dixisset præciosa.

Neutrũ genus cõcipit fœmi-
ninũ in reb⁹ in
animatis. Diuersis fixis si mobile siue relatum
Copula quæ nectit iungatur non animatis/
Cuiusuis generis fuerint: plerumq; erit illud
Neutrius generis/tunc mobile siue relatum.

¶Qñ adiectiuũ vel relatiuũ iũgitur diuersis substantiuis nõ aiatis cõiũctione con
Salustius. nexis cuiuscũq; sunt gñis vel diuersi/vel eiusdem: adiectiuũ/vel relatiuum: vt plurimum erit neu. ge. Salu. Diuitiæ/decus/gloria: in oculis sita sunt. Terẽ. spes opesq;
Terentius. in te vno sunt sita. Virg. Aream fregisti ꝛ calamos quæ tua donata vidisti.
Virgilius.

De ꝯceptione
psonarũ in ver
bis. Ad rectos verbum diuersos quando refertur
Quorum alius primæ est personæ/aliusq; secundæ
Vel ternæ verbum in persona ponito prima.

¶Qnoties verbũ ad diuersos ntõs refertur: quorũ alius est prime persone/alius se
cunde vel tertie: verbum erit prime persone: vt tu et ego legimus. Ego ꝛ tu scribim⁹.
Per conceptionem.

Ad rectos verbum diuersos quando refertur
Quorum alius ternæ est personæ/aliusq; secundæ/
Illud tunc verbum in persona pone secunda.

¶Qñ verbũ ad diuersos ntõs refertur: quorũ alius est secunde persone/alius tertie
vel tertius ponetur in secunda persona: vt tu et ille scribitis.

De ꝯceptione
psonarũ in re-
latiuis. Quando relatum fixa ad diuersa refertur
Quorum aliud primæ est personæ: aliudq; secundæ
Vel ternæ/prima in persona pone relatum.

¶Qñ relatiuũ refertur ad diuersa substãtiua antecedẽtia: quorum aliud est prime
persone/aliud secunde vel tertie: relatiuũ erit prime persone: vt ego ꝛ tu qui ab ipsis
crepundijs amauimus: non facilẽ ab amicitia conglutinata diuelli possumus.

Quando relatiuum fixa ad diuersa refertur
Quorum aliud ternæ est personæ/aliudq; secundæ:
Tute relatiuum in persona pone secunda.

¶Quando relatiuum refertur ad diuersa substantiua: quorum aliud est secundæ persone/aliud tertie: relatiuum erit secũde persone. vt tu es frater qui vterini estis/ mutuo amare debetis.

Ad rectos verbum diuersos quando refertur
Vel diuersa ad fixa adiectum siue relatum
Interdum recto verbum tu proximiori/
Et fixo iungas adiectum siue relatum.

¶Qñ vbũ refertur ad diuersos ntõs vel adiectiuũ/ aut relatiuũ ad diuersa substãtiua: vbũ qñq; primiori ntõ: siue adiectiuũ/aut relatiuũ primiori substãtiuo quadrabit. vt hic illius arma/hic currus fuit. Hebrei sunt et ego. Cõtristatus est rex et omnis hierosolyma cũ eo. Aut ego/aut tu: q̃ potior es id efficies. Et accidit zeugma: que est reductio vnius verbi vel adiectiui vel relatiui ad diuersa substantiua.

Virgilius. Hieronymus. Zeugma; figura.

Sæpe relatiuo postponitur antea cedens
Ornate casu sibi coniunctum sub eodem.
Pulchrius & sequitur: lectum est quandoq; præire.

De antecedente postposito siue relatiuo.

In constructura vel idem repete antea cedens
In ve suum casum soluas: Vallensis vt inquit.

¶Antecedens sepenumero suo relatiuo postpositũ/in casu eodẽ ornatissime coniungitur. vt quas ad me dedisti literas iucunde fuerunt. Cice. p Ligario. Sed hoc non cõcedo: vt quibus rebus gloriemini in vobis easdem reprehendatis. Poete tamen et etiã oratores antecedens interdũ preponũt. Virgi. Urbem quã statuo vestra est. Gellius. li. ij. ca. xxix. Cognati et affines operã quam dare rogati sunt supersederũt. Terentius. Eunuchum quem dedisti nobis quas turbas fecit. In sacris hoc genus loquendi frequens. Et in cõstructione (vt Valla inquit) vel idem nomen repetemus/ vel in debitum casum resoluemus. vt in illo exemplo. Urbem quam statuo vestra est. sic construendum est. s. vrbs/quã vrbẽ statuo est vestra. Uel sic. Urbem. i. vrbs quã statuo est vestra. Et sic in omnibus aliis casibus est. Et secundum quosdam accidit Antiptosis: que est casus pro casu positio.

Cicero. Virgilius. Gellius. Terentius.

Cum quis/qui/quoties (vel natis) immediate
Fixum coniunctum est: casu illi iungito fixum.

¶Quoties substantiuũ immediate est iunctũ cũ hoc nole ds/qui/vel cũ suis compositis siue relatiuũ/siue interrogatiuũ/ siue infinitum sit. substãtiuũ ponetur in eodẽ casu cũ hoc nole quis/qui/vt̃ suis cõpositis. Teren. Quod remediũ eius in veniã ire cundie. Idem. Quam causam reperient demiror.

Terentius. Idem.

Toti diuiso in partes iungas vbi verbum
Cum toto partes casu ponentur eodem.
Partibus ad verbum iungens/totum genito des.

¶Qñ verbũ iũgitur ad aliqd totũ in partes postea diuisum/partes cum suo toto in eodem casu ponentur. vt puellæ legũt flores: ista violas/illa rosas. Qñ si verbũ cum partib⁹ iũgat/totũ ponetur in gtõ. vt puellarũ: ista violas/ illa rosas legit. Et accidit figura Prolepsis: que est attributio proprietatis toti diuiso in partes suas.

Prolepsis.

Excludetur q̃ coniunctio sæpe venuste
In quartum vocem mutando quæ esse videtur

De exclusione cõiunctionis q̃.

Recti infinitumq; modum verbum sibi iunctum
Temporis eiusdem quod si illa expressa fuisset.

¶ Hæc cõiunctio q apud latinos authores sæpe venuste excluditur mutãdo dictionem que videtur esse nominati casus in actiñ: et verbũ sibi cõiũctum in infinitiuum modũ: eiusdẽ tpis cuius fuisset si illa dictio q exprimeretur. vñ eũ barbari dicunt: gaudeo q tu vales. Latini dicũt. Gaudeo te valere. Gaudeo q tu adueneris. Latini dicunt Te aduenisse gaudeo Cicero in epistolis. Uitã mihi acerbã esse putẽ. Terentius. Meum gnatũ rumor est amare.

Cicero.
Terentius.

¶ De expressione q.

Exprimit interdum q, purus sermo latinus
Pro quia si ponas: vel propterea preit illud
vel capiti iunctum sententiæ, epistolij ve.

¶ Hæc coniunctio q interdũ apud latinissimos expressum inuenies: vel qñ sumitur p qr/vel pptera illi præponitur/vl qñ ponitur in principio epistolij vel sententiæ. Cice. ad Brutũ. Augebat etiã molestiã/q magna sapientiũ: ciuiumq; bonorũ penuria iã in ciuitate esset. i. quia magna. rẽ. Nemini enim dubiũ est (vt inqt Ualla) q p qr resolui. Teren. Propterea q seruiebas mihi liberaliter. Cice. q autem scribis qd de exitu belli sentiam: magis consilium petere possum/q̃ alijs dare.

Cicero.
Ualla.
Terentius.
Cicero.

¶ De constructione nominum.

De possessiuo/ ac possessore.

Possessum rogitat possessoris genitiuum
Eius siue loco possessiuum sibi iungi.
Inve loco geniti poscit quandoq; datiuum.

¶ Nomen significans possessorem regit gtiñ sui possessoris: vel eius possessiuum in eodẽ casu/genere ⁊ numero sibi coherens: vel loco genitiui interdũ dtiñ. vt hic est fundus patris/vel patri/vel paternus.

¶ Annotatio de gtis primitiuorũ mei tui sui &c.

Possessum genitum refugit casum patientem
Nempe mei nostriq; tui vestriq; suiq;
Est pater ille mei non dicas. sed meus apte.

¶ Nomen signs possessum. i. rem possessam vel habitã/non potest pro possidente/vel habente regere gtõs passiue signtes: mei/nostri/tui/vestri/⁊ sui. vt de fundo quẽ habeo/vel possideo: non licet dicere fundus mei/ager nostri/domus tui/mos vestri/liber sui. Quia hi genitiui non signt possorẽ: sz passiue rem. sez de qua/aut in quã aliquid habetur. vt amor mei. i. amor quẽ ds habet in mẽnõ quẽ ipse habeo. Nisi cum fors amorẽ erga meipsum habeam. Ouidius. Uxor amore mei. Unde vbi veteres dicebant. Filius mis/tis/sis/nostrũ/vestrũ (Nã hi gti actiue significabant) nunc mis/tis/sis: non sunt in vsu. Nostrũ vero ⁊ vestrũ fere partitiue ponũtur. ideo p possessiuos loquimur. fundus meus/tuus/suus/noster/et vester. In hoc errasse Priscianum ostendit optime Ualla. q; male dixit Priscianus pro eodem dici filius mei/⁊ meus. Et vbi Gellius dicit li. xx. ca. v. recte dici patrẽ mei/pro patrẽ meum: in eundem errorem cum Prisciano incidisse luculentissime probat idem Ualla in ille Plautino. in Pseu. Duorum laborũ ego hominũ parissem lubens: mei te rogandi/⁊ tui respondendi mihi. vbi laborũ mei/pro laborũ meo licentiose dixit. Et idem Ualla docet vel mendam esse: aut id vt rarissimum: aut licenter dictum non imitãdum. Præsertim quia Plauti dictum. quo nemo fuit licentior verborum liberior (teste Ualla) Et licet Terentius dicit. Consimilis moribus vestrum. et Cicero pro Plan. Contentionem vestrum. Idem contra Rullũ. Frequentia vestrum. et Liuius. iij. decadis. j. Fortuna vestrum. Ue tamen rara/et parce imitanda monent et Ualla et Niniuita. Sed quoties additur omnium. cuiusq; aut duorũ. frequentissima esse affirmãt. In Cicerone repertes. In omniũ nostrum humeris cohercebunt et cõmunem omnium nostrũ conditionem. m. omnium nostrum parens.

Ouidius.

Terentius.
Cicero.
Idem.
Liuius.
Cicero.

¶Sic differunt amor tui/ & amor meus ꝛc̄. Amor mei est passiue quo ego amor ab alio. Amor meus actiue est quo ego amo aliū. sic vtilitas tui / quā alij habent de te. vtilitas tua quam tu habes. Ea differentia est in iis omnibus que actiue & passiue declarari possunt. qualia sunt vsus/memoria/fastidium/desyderium/cura / odium/ dolor/potestas/copia/suspitio. ꝛc̄.

Tribus substātiuis iunguntur hi genitiui: verbalibus: vt amor tui/fastidiū tui. Secūdo. nouis partitionē sīgnibus. vt pars mei. i. de me. vtpote caput/spes ꝛc̄. Pars mea. i. quā possideo: vt hereditas aut portio. Sic differunt meditū tui/et meditū tuū. Aliquid mei & aliquid meum. Tertio aliis que non statim passiue declarari posse videantur. vt natura sui. i. de se natura sua. i. quā habet. vis sui. i. de se. vis sua/quā habet. et cetera.

Possessi interdum possessor vult genitiuum.
In ve loco geniti poscit quandoq; datiuum.

¶Nomē sīgns possessorē regit interdum gtīm rei possesse. et qñq; loco genitiui regit dtīm: vt sum dominus huius fundi/vel huic fundo.

Momen significans affinem siue Præesse
Adq; aliquid dictum: necnon consanguinitatem
Exposcit post se casum iungi genitiuum/
In ve loco geniti poscit quandoq; datiuum.

¶De nominibus sīgnitib⁹ affinitatē/ēminentiā/ & ꝓsanguinitatem.

¶Nomen sīgns affinitatē/consanguinitatē/præeminētiā/ vel nomē ad aliqd dictū regit post se gtīm: vel loco genitiui regit aliqñ datiuū: vt Chremes socer Pamphili vel Pamphilo: idē Pater Slicerij vel Slycerio. Hannibal dux exercitus Carthaginensis vel exercitui carthaginensi. Preceptor huius discipuli. vel huic discipulo. Seruus domini/vel domino. ¶Nomen ad aliqd dictū est cui⁹ significatū ad aliud dependet: vt pater filius. nemo potest esse pater/nisi qui filium genuit.

Nomen significans excellere vult genitiuum.
Pondus materiæ mensæ mensura reiq;.

De notib⁹ sīgnitib⁹ excellētiā pondus & mensuram.

¶Nomen significās excellentiā regit solū gtīm: vt rex regū. dñs dominantium. virgo virginū. Similiter pondus regit gtīm materie: vt libra croci. selibra piperis. talentum auri. Item mensura regit genitiuū rei mensurate. vt modius tritici. congius vini. virga panni.

Exposcunt genitum verbalia nomina cuncta/
Cum deriuatis: quæ substantiua locantur.

De verbalib⁹ substantiuis.

¶Nota verbalia & eorū deducta que substantiue ponūtur gtīm regunt: vt cultor virtutis philosophus. nutrix sanitatis temperantia. leuamen doloris consolatio. ornamentū capitis capilli. expectatio miserorū felicitas. cum multis aliis.

In genitum mutant quartum verbi (genitum quem
In verbi quartum soluas) verbalia quædam
Finita in tor/sor/trix/pro ijsq; sequentia sumpta
Ans/ens/tus/sus/xus/gus/ius/uus/idus/rus/or/& cus/
Pos/ceps/ax/ex/ux/quum actiue signat & osus/
Arius & bundus: iungas ilis/aculus/istis.

De verbalib⁹ adiectiuis.

¶Quedā nota verbalia mutant actīm sui verbi in gtīm: qui gtūs in actīm sui ☞bi resolui potest. vt amator vini. i. amat vinū. Et he sunt terminationes verbaliū: que sic construantur. Tor. vt amator vini. Sor. vt defensor nostri. Trix. vt expultrix vitiorū. Ans. vt spirans minarū. Ens. vt appetens alieni. prudens et imprudens facti. Tus. vt expertus et inexpertus rerum. Sus. vt profusus sui. Xus. vt perplexus hu-

ius rel. Gus. vt pdigue nummorū. indigus auxilij. Jus. vt presciss/ vel inscius futu
rorum. Uns: vt nutritius morbi. incentiuus mali. Jdus. vt cupidus pecunie. Rus.
vt ignarus vie. Or. vt memor beneficij. Cus. vt parcus suarū rerū. Pos. vt impos in-
cepti cōpos animi. Ceps. vt particeps laborū/ pceps libidinis. Ax. vt capax largitio
Horatius. nis. rapax alieni. Ex. vt iudex rerum capitaliū. Ux. vt dux facti. Osus quando actiue
Sillius. sigt. vt ambitiosus dignitatis. studiosus poetices. Et oia ista cū aliis actiue resol-
Virgilius. uuntur. Hora. li. j. car. sapientie consultus. Sil. li. xj. stupet inconsuetus opime. Sido
Liuius. nius mēse milies. Virg. Expedit fessi rerū. Liui. xxxiij. Cōtētos libertas. Plini. v.
Plinius. epistarū. Herba expulsiua veneni. Virg. Largus opum. Boeti. vite huius exosa. hic exo-
Boetius. sa nomen est. alibi participium. Gelli. xv. ca. xx. Ridenda exosus. Niniuita. Falsari-
Fellius. us literarum. Apu. iij. meta. Sui periditabunda. Orosius li. iij. Alexander humani
Niniuita. sanguinis insaciabilis. Ouid. Praui docilis romana iuuentus. Sed hec noia in illis
Apuleius. potius regunt actiū cū prepōne. Sueto. Tā docilis ad cetera. et cū ablō sine prepo-
Orosius. sitiōe. Plini. li. x. ca. xlij. Insciti tas greco atq; latino sermone dociles. Jnuius. Ouid-
Ouid. Sueto. ius. vj. meta. Ut tamen exemplis intelligat emula laudis.
Plini. Ouid.

syngular				.i. ad magnitudinem.
erperte.	without.			gylty.

Ista solers/expers/poscunt genitum/reus/instar/

			out of the	
doubtfull.	excellent.	rype.	waye.	without.

Anxius/egregius/maturus/deuius/exors/

ignorant.	doubtfull.	barayne.	fre or without. i. liberalis.

Et rudis/ambiguus/sterilis/sic liber & ortum/

		wyse or kno	plentyfull/	
past hope	wynge.		happy.	innocent. doubtfull.

Expes/vel gnarus/fœlix/innoxius/anceps/

swyfte.	not wonte.	idem.	wery.	without wytte.

Impiger/in(q;)solens/insuetus/fessus/& amens/

		plen:		
lyberall.	slouthfull.	trous.	cowherde.	destroues.

Munificus/secors/lætus/vecorsq;/benignus/

innocent.	insacrable.	flouysshynge.	yelowe.	euyll or frowarde.

Insons/immodicus/viridis / flauus quoq; prauus/

quycke.	excellent.	pleasaūt.	slowe.	wycked or cursi.

Acer/præcipuus/dulcis/piger/atq; siniſter/

		heddy or		
wouded.	hasty.		without.	relygyous.

Saucius/& præceps/vanus/sic religiosus/

valyant.	wyse.	ignorāt.	out of kynde. syche.

Strenuus/atq; catus/cæcus/sic degener/æger/

hastynge.	aferde	not famous.	a muane or a domes man.

Festinus/trepidus/inglorius/atq; sequester.

Pulchrius exposcunt multa ex ijs sed sibi sextum.

Hora. Salusti. Virgilius. Liuius. Sillius. Horatius. Cicero.

¶ Ista adiectiua predicta regunt gtiū. vt solers rerū. Hora. Expers sceleris. Salu-
stius. Laudis auidi/pecunie liberales. Virg. Constituam ante aras voti reus. Jdē.
Instar montis equi. Liui. xxxv. Anxius gloriæ. Silli. li. vj. Anxia fati. Jdē. v. Atq;
hic egregius lingue. Virgil. Lui maturus. Sillius libro. j. de Hannibale. Ingenio
motus/auidus fideiq; siniſter. Is fuit experans astu/sed deuius equi. Horatius de
arte. Exors ipsa secandi. Cice. offi. j. Non solum grecarum literarum rudes. Coue-

lius. Tacitus. Ambigus consiliſ. Salu. Frugum sterilis. Liui. xxxvi. Spei liberam: obnoxiam timoris. Sed liber potius cū ablō cū ꝑpone. vt liber a curis. Obnoxius potius cū dtō. vt obnoxius morbo/expes vite. Columella in prefatione. Armorū ac militie gnaros. Uirg. geor. Ignaroſq; vie. Silli. iiij. O felix fame. Curti. li. vij. Initi consilij innoxius. Anceps huius rei apud doctos. Cornelius Tacitus. Is vrbanę militie impiger/bellorū insolens. Salu. Insolens malarū artiū. Sillius. li. xj. Stupet inconsuetus optime Sidonius mense miles. Uirgil. j. Expediunt sessi rerum. Idem. iij. Iſq; amens animi Claudianus in. iiij. consulatu Honorij. Munificus laudis/sed non es prodigus auri. Corne. Tacitus. Gregarius miles futuri socors. Uirgilius. xj. Quis leta laborū. i. de laboribus potius. Apu. iij. meta. Jam vecors animi. Horā. vini somnię benignus. i. studiosus. Alias eīm dtīm regit: vt sum benignus tibi. Liuius. xxxij. Insons culpe. Tacitus. Ut letitia/ita meroris immodicus. Persius. es modicus voti. Sillius. v. Ille quidem cruda mente et viridissimus ire. Silli. ix. flauusq; comarum. Curio. i. qui sibi per artem flauas comas facit (authore Ninnita) Nā flauis comis qui ipse per naturā flauescit comis. Idem in eodem. Heu patria: heu plebes scelerata et praua fauoris. Tacitus. Uespasianꝰ acer militie. Apuleius. iij. Uir sublimis animi virtutisq; precipuus. Gelliꝰ. xix. ca. iiij. Tenebat amicos nostros domo ille fandi dulcissimus. Sil. xv. Quoq; serpit Arar per rura pigerrimus vnde. Apuleiꝰ iiij. Egra corporis saucia animi. ornatius cū ablō. Uirg. Preceps animi ꝑ anime. Uirgilius. Aut ego veri vana feror. Justitianus. Iuris religiosissimꝰ. Tacitus. Paulinus strenuus militie. Silli. ij. Hæc cecus fati diuumq; abeunte fauore. i. ignārus fati. Ausonius in mosella. memorabo quietas agricolas legumq; catos/frandisq; potētes. Sil. x. Degener alte virtutis patrum. Apu. iiij. Egra corporis. Statius. vj. the. Festinus voti pater. Liuius. v. Ab vbe trepidi rerum suarum. Tacitus. Nec ipse inglorius militie. Sil. xij. Inglorius ausi. Statius. vij. thebidos. Fidei pacisq; sequestra mater eras.

Tacitus. Salustius. Columella. Uirgilius. Curtius. Tacitus. Salustius. Sillius. Uirgilius. Tacitus. Uirgilius. Horatius. Persius. Sillius. Ninnita. Tacitus. Apuleius. Gellius. Uirgilius. Justinianus. Tacitus. Sillius. Apuleius. Tacitꝰ. Liui. Statiꝰ. Silli. Statius.

¶Annotatiuncula.

¶Quanq; hæc et alia adiectiua multa cū gtō cōstructa apud poetas et historicos leguntur. ornatius tamen pleraq; ex ijs cum ablatiuo apud oratores inuenies. de quibus latius infra dicemus.

Effectum causæ genitum vult efficientis
Formalis, vel finalis, vel materialis,
Econtra effecti causæ poscunt genitiuum.

De causa efficiente/formali/finali/ꝛ materiali.

¶Effectum postulat gtīm cause tā efficientis/formalis/materialis/ꝫ finalis. et econuerso. Cause ꝑdicte effecti gtīm postulant. Cause efficientis: vt laus victorie/ꝛ victoria laudis. Formalis: vt mons mire magnitudinis/ꝛ mira magnitudo mōtis. Materialis: vt agger lapidum/et lapides aggeris. Finalis vt spes ꝑmiſ. et premiū spei libido amoris/ꝛ amor libidinis. opus vtilitatis/ꝛ vtilitas operis.

Effectum efficientis vult quandoq; animatis
Vel possessiuum vel pro arbitrio genitiuum
Materiæ genitum raro poscit sibi forma
Sed possessiuum aut sextum cum præpositiuo
Adq; aliquid factum vice deposcit genitiui
Illius ob quod fit possessiuum sibi iungi.

De effecto et eius constructione.

¶Effectum quandoq; (hoc est in rebus animatis) postulat indifferenter genitiuum vel possessiuum efficientis: vt poesis Uirgilij/vel Uirgiliana. Iridē forma materie raro gtīm/sed vel possuū vel ablīm cū prepōne poscit: vt anulus aureus/vel ex auro. Similiter ad aliquid factum (hoc est quod ad vsum alicuius rei fit) loco genitiui possessiuus sibi iūgi poscit: vt domus carbonaria: que carbonibus reponendis fit/domus ceruisiaria/ceruisiatoria/penaria/lignaria/ cerotū fatorium/corum atramentarium/theca penaria.

De vasorū ꝯ liquoꝝ noibus.

Contenti in se vult genitum vas quodq; liquoris
Quod si sit vacuum / capiendo illi tamen aptum:
Vult possessiuum sibi iungi non genitiuum.

¶ Noia vasorū volūt post se gtiū liquoris in se contenti: vt cuppa vini / amphora ceruise / cadus olei Sed si huiusmodi vasa vacua sint / ad liquores tamen recipiendos apta: non gtiū sed possessiuum illius liquoris flagitant: vt cuppa vinaria / amphora ceruisiaria / cadus olearius.

De noib⁹ signantib⁹ laudē vel dedecus.

Post possessorem signans laudem dedecus ve
Grammaticus genito possessum & mobile iungit.
Pulchrius orator sexto coniungit vtrumq;.
Historicus sexto dat possessum atq; poeta
Et possessori coniungit mobile casu.
Possessum & genito ponit quandoq; poeta
Et possessori nonnunq̄ mobile iungit.

¶ Possessor regit gtiū sui possessi signantis laudē vel dedec⁹: vt vir magni ingenij quæ loquendi modū quattuor modis efferunt authores. Primus est grammaticus: qui substantiuū laudem aut dedecus signs cū suo adiectiuo in gtō casu ponitur. vt puer prestantis forme. Secūs oratorius: qñ substantiuū hmōi cum suo adiectiuo in ablō ponitur: vt puer prestanti forma. et hic modus vsitatior est ceteris ꝯ venustior. Tertius est historicus: qñ substantiuū hmōi in ablō ponitur / et adiectiuū cū possessore conuenit. vt puer prestans forma. Quartus est poeticus ꝯ licētiosus: qñ hmōi substātiuum ponitur in gtō: ꝯ adiectiuū cū possessore connectitur. vt puer prestans forme.

Virgilius. Virg. Vritur infœlix animi. Idem. O prestans animi iuuenis.

Possessum partem signans quandoq; poeta
In quarto ponit connectens mobile toti
Fit metri id causa: refugit quod sermo solutus.

¶ Quando possessum laudem vel dedecus signs sigtetiam partem alicuius totius. poeta interdū (licet licentiose) ponit partem metri causa in actō: adiectiuū toti cōnectens. Virg. Nympha nuda genu: sinus collecta fluenteis. Illū tamen loquēdi modū in soluta oratione refugit orator. Et accidit Synecdoche figura. Estq; attributio partis ad aliquod totum sub proprietate verbi vel adiectiui. Uel Synecdoche est quando proprietas partis (hoc est verbum vel adiectiuum) cū toto conuenit. ꝯ pars in accusatiuo ponitur / vt sum albus facie / doleo caput. Et est alia Synecdoche indirecta tamen: quando pars non est de essentia totius. vt apud Virg. Profusus sanie vittas.

Virgilius. Synecdoche figura.

De noib⁹ pcīū significantib⁹.

Quum præcij nomen coniunctum est immediate
Fixo: tunc petit id fixum precij genitiuum.

¶ Quando nomen rei precīū signs immediate cum alio substantiuo coniungit illud substantiuū regit gtiū illius precij: vt panis trium denariorum.

De noibus artificiū ꝯ operū

Artificem signans operis raro genitiuum
Sed possessiuum, vult ars sic artificisq;.

¶ Nomē signs artificem expetit possessiuū operis: et raro gtiū. vt sutor calceariis / sartor vestiarius / textor stragularius / faber ligniarius / fusor ereus. Similiter hoc nomē ars poscit possessiuū artificis et non genitiuū. vt ars textoria / fullonaris / tinctoria.

De noib⁹ tēporis aut spacij.

Cum substantiuo quoties venit immediate
Temporis / aut spacij: nomen pone id genitiuo.

Vel poſſeſſiuo/poſſeſſiuum ſibi ſi ſit
Pro poſſeſſiuis ſed diminuentia ponas
Maxime in iis/quæ annis ſubſiſtunt parua tenellis
Iſtis nominibus ſemper genus id reliquiſq;
Non poſſeſſiuum ſed iunge dies genitiuum.

¶Quoties cū nomine ſubſtantiuo immediate conuenit nomē ſignſ tēpus aut ſpacium:tūc illud ſubſtātiuū vult indifferenter gtīm tpis/aut ſpacij/vel eius poſſeſſiuū (modo poſſeſſiuū habeat)vt iter vnius diei/vel diurnū.iter vnius menſis/duorū vel triū menſiū:vel iter menſtruū/bimeſtre/trimeſtre. Latitudo vnius pedis/duorum pedum:pedalis vel bipedalis.Craſſitudo vnius digiti/vel vnius pollicis.digitalis vel pollicaris. Sed in hiſs q̄ tenellis parua adhuc ſubſiſtunt annis(authore Laurentio Valla)poſſeſſorum loco diminutiuis vtimur. vt puer vnius anni/duorū/trium/quattuor annorum:vel puer anniculus/bimulus/trimulus/quadrimulus. vni⁹ anni vel anniculus pullus porcus vni⁹ anni vel anniculus.puella vnius anni vel annicula. In huiuſmodi tamen nobus q̄ teneris annis adhuc parua ſunt(et id genus aliis) gtīm huius nominis dies ꝛ non poſſeſſiuum vſurpamus.vt puer vnius diei/duorum dierum:non autem diurnus/biduanus. Valla.

Quando loci nomen ſequitur fixum immediate
In poſſeſſiuum id mutatum iungito fixo
Fixum Poſſeſſor ni ſit/raro in genitiuo
Ponitur:& ſexto nunq̄ cum præpoſitiuo.

De nobus locorū poſt ſubſtantiuum.

¶Qñ immediate poſt nomen ſubſtantiuū ſequit nomē loci:pulchre iſtud nomē loci in poſſeſſiuū mutatū cū ſubſtantiuo p̄cedēte cōnectet:vt cōſul romani⁹. vinū creticū. legati hiſpani.elephanti arabici.fragra montana.mala punica. Et rariſſime poſt hmōi nomen vſurpatur gtīs/nili quū ſubſtituū eſt poſſeſſor illius loci.vt rex Anglie. archidux Burgundie.In quibuſdā tamen appellatiuis indifferenter vſurpatur genitiuus vel poſſeſſiuum.vt prefectus vrbis vel vrban⁹/ſuetudo fori ēſis vel fori/mos patrius vel mos patrie.Et nunq̄ ablūs.vt Virgilius Mantuanus.nō de Mantua. Thomas aquinas.non de aquino.Scholaſticus Patauius.non de Patauia.

Partem quod ſignat nomen poſt ſe genitiuum
Totius petit/aut poſſeſſiuum ſibi iungi
Sed partis poſcit pars dumtaxat genitiuum.

De noib⁹ ſignificātib⁹ partē vel totum.

¶Nomē ſignſ partē vult gtīm,toti⁹:vel ei⁹ poſſeſſiuū indifferenter:vt caput hois vel humanū.cornu bouis vel bouinū. Pars tm̄ ſue partis gtīm tm̄ regit et non poſſeſſiuū.vt frons capitis/non capitalis.plāta pedis/nō pedalis.digitus manus/nō manualis.

In poſſeſſiuis intelligitur genitiuus
Primati/referas cui adiectum ſiue relatum
Et cui nonnunq̄ fixum ſtructum appoſitiue.

De gtō primitiui intellecto in poſſeſſiuo.

¶In oi poſſeſſiuo intelligit gtūs caſus ſui primitiui cui referre licet adiectiuum relatiuū:ꝛ aliq̄ connectitur ſubſtantiuū q̄ appoſitionē:vt apud Ouidiū. Tn mea defuncti da molliter oſſa cubare. Idē. Nō mea ſcripta legesq̄ ſum ſub motus ad hiſtrū ytero.regū.iij. Tulit filium meum de latere meo ancille tue dormiētis.Boeti⁹.Solantur mœſti nūc mea fata ſenis.Cice.iij.de ora.Uolūtati veſtre omniū paruī.

Vult partitiuum partitiueq; locatum
Omne ſibi nomen genitum/quartum aut præeunte
Inter/vel ſextum cum præpoſito ex ſibi iuncto.

Bmt⁹ ad Cic. q̄ vīs pauco⁹ reſpōdeat laudib⁹.Cic.Dico mea vni⁹ opa rēp.liberari.

¶Oē nomē partituū et partitiue poſitū:vt diſtributiuū/interrogatiuū/infinitum/cōparatiuū ꝛ ſuplatiuū/et omne nomē numerale tam cardinale q̄ ordinale regunt

De cōſtructiōe partituorum.

genitiuum casum vel accusatiuum cum inter et ablatiuum cum ex. Exempla partitiuae. vt aliquis ciuium/inter ciues vel ex ciuibus. Distributiue. vt quilibet istorum/inter istos vel ex istis. Interrogatiui. vt quis illorum/inter illos vl' ex illis. Infiniti. vt quicunq; vestrum/inter vos vl' ex vobis. Comparatiui. vt fortior manuum/inter manus vel ex manibus est dextra. Superlatiui. vt fortissimus græcorum/inter græcos vel ex græcis fuit Achilles. Numeralis cardinalis: vt vnus militum/inter milites vel ex militibus. Ordinalis. vt primus omnium/inter omnes vel ex omnibus.

¶ De similis ⁊ dissimilis.

Dissimilis similis quando ad mores referuntur
Exposcunt genitum/quando ad formam quoq; ternum.

Terentius. Virgilius.

¶ Similis ⁊ dissimilis quando referuntur ad mores regunt gtiũ: quando autem ad formam datiuũ. authore Diomede. Terentius. Domini similes es. Virgilius. Sic canibus catulos similes sic matribus hedos.

¶ De adiectiuis q̃ regũt genitiuũ vl' ablatiuũ cũ ꝓpõe.

Certus cum dubius sic sollicitusq; securus
Exposcunt genitum aut sextum cum præpositiuo.

¶ Hæc nomina certus/dubius/sollicitus/⁊ securus regũt gtiũ vel abltiũ cum præpositione: vt tum certus huius rei/vel de hac re.

De nolb⁹ signatibus diuitias aut pauptatẽ.

Diuitias signans vel egestatem genitiuum
Poscit/vel sextum (quod rarius est) sibi iungi.

Nomen signs copiam vel egestatem regit gtiũ vel abltiũ: qui pulchrior est/oratoribus magis vsitatus. Copiam. vt apud Virgilium. Quam dives pecoris niuei ꝯ lactis abundans. Egestatem. vt apud eundem. Opis haud indiga nostræ. Apuleius. Pecuniæ satis locuples. Tacitus. Egens aquarũ regio est. Ouidius. Quis matrem nisi mentis inops in funere nati. ¶ De abltõ apud Horatiũ. Dives agris. Cicero ꝓ Roscio. locuples metu. Idem in oratore. Inops verbis. cum multis alijs/quæ fastidij causa omitto.

Virgilius. Apuleius. Tacitus. Ouidius. Horatius. Cicero.

Cum recto aut quarto coniunctum est mobile fixo.

De adiectiuo partitiue posito in neutro genere ⁊ substãtiuo in gtõ casu.

Quod partitiue sine fixo est mobile sumptum/
Pulchrius id ponas singlari in neutro aliquando
Substantiuato: ac eius fixum genitiuo/
Eiusdem numeri semper cuius fuit ante.
In constructura fixum adiectumq; soluta
In casu genere & numero ponentur eodem.

¶ Quando adiectiuum quod partitiue pont potest cũ substãtiuo in ntõ aut actõ casu est coniunctũ/illud adiectiuum venuste in neutro genere singulari substantiuato aliquando poni potest ⁊ substantiuũ in gtõ casu eiusdem numeri cuius fuit prius.

Terentius. Idem.

Teren. Si sensero te aliquid fallacie conari. Idem. Quid negocij istic est tibi? Idẽ. Quidquis oneris impone? Idem. Da mihi hoc negocij. Idem. Minus spei est. Plurimum laborum suscepi. Et in constructione adiectiuum et substantiuũ resoluẽtur in eodem casu/genere et numero. vt plurimũ laborũ suscepi. i. plurimos labores. Ideo dixi aliquando: quia quedam adiectiua que partitiue poni possunt/nõ sic cõstruuntur qualia sunt omnia nomina distributiua præter nullus pro quo nil et nihil ponuntur. Etiam comparatiua ⁊ superlatiua: præter plus/minus/⁊ plurimũ. Etiam numeralia tam cardinalia ꝙ ordinalia.

¶ Annotatio.

Substantiuato tu nunq̃ ponito neutro
Sufficiens/magnum/paruum/maius/quoq; nullum.
Sed pro ijs: sat/multum/plus/atq; parum/nihil & nil/
In constructura hæc & anteriora resolues.

¶ Hæc adiectiua: sufficiens/magnū/parumū/malus/et nullū: nunc̄ ponantur in neutro gñe substātiua sto: sed loco illorū/ista. satis vel sat/multū/plꝰ/parū/ nihil et nil: et in constructione ista in illa superiora resoluūtur. Virgi. Nec sat rationis in armis. i. sufficiens ratio. Teren. Satis pericli cæpi adire. i. sufficiens periculum. Multum pōderis. i. magnum pondus. Plus doloris. i. maiorē dolorem. Parū spei habes. i. paruā spem. Nihil vel nil rei tecum habeo. i. nullam rem. Virgilius. Terentius.

¶ De constructione datiui.

MObile quodq; bonum signans afferre malum ve
Cuiuis/vult ternum/aut vicinum/conueniens ve/
Aut inconueniens/quædam & verbalia passum
Quæ signant in ilis sic dus finita vel osus.
Et finita uius vel ab obuio vel via ducta/
Interdum genito quædam ex ijs iuncta leguntur.

¶ Dātiuū casum regunt adiectiua: quæ bonū vel malū alicui afferre signt: vt semꝰ vtilis/gratus/fidelis/morigerus/ac acceptus dño. Crapula exitialis/pestifera/ inimica/perniciosa/lethalis/iniqua/aduersa sanitati. Dtm̄ silꝫiter regūt significantia vicinitatem: vt ager vicinus: finitimus/confinis/cōtermis/coniunctus/ contiguus/ proximus/propinquus vbi. Itidē significantia conuenientiā vel incōuenientiā: vt lapis quadrans/aptus/congruus/idoneus/cōcors/æquus/cōformis/consentaneus huic loco. Vita dissentanea/discors/dissona/cōtraria verbis. Silꝫiter cōstruunt quædam verbalia (quæ passionē significant) finita in ilis/in dus vel in osus. vt pulchritudo amabilis omnibus. Tirannus rigidus subditis. Aliena virtus formidolosa regibus. Silꝫiter construuntur deducta ab hoc nomine via/vel ab hoc verbo obuio: quæ in uius efferuntur. Virgi. Regna iniuria viuis. locus nemini peruius. Virgi. Cui mater media sese tulit obuia sylua. Virgilius.

¶ Annotatio.

¶ Quædam ex ijs adiectiuis quæ regūt dtm̄/leguntur etiam cum gtō. sed vix nisi apud poetas vel historicos: qui genitiuo etiam pro ablō (græcorum more) vtuntur Lucanus. i. Quē metuis par eius erat. Sil. iiij. Aetatis mentisq; pares/ornatꝰ nūi metri causa. Aetate meritoq; pares. Justinus. xliij Chalybes fluminis huius finitimi appellati. Virgilius. xij. Præterea regina tui fidissima dextra. Apuleius. vi. Cū primū prædicti iuuenes conterminos locos appulit. Hieronymus in sacris. Cōformes fieri imaginis dei. Horatius in ser. Nisi nos vicinus triuici Villula cæpisset. cum id genus alijs: parce imitandis. Lucanus. Silius. Justinus. Virgilius. Apuleius. Hieronymus. Horatius.

Vtile quod signat vel/delectabile honestum
Iis vel contrarium commutes mobile pulchre
In substantiuum casus quandoq; datiui
Quod substantiuum ediuerso in mobile soluas.

¶ De adiectiuis q̄ vtilitatē voluptatē/honestatē/vel ijs contrarium.

¶ Nomen adiectiuū signū vtile vel damnū/delectabile vel ingratū/ honestum vel turpe/qñq; in substantiuū datiui casus cōmutari pōt. vtile: vt hoc est vtile vel cōmodum mihi. qđ pulchrius fr: hoc est mihi vtilitati/cōmodo/vel lucro Damnū: vt hoc est mihi damnosum/noctuū/periculosum. Pulchrius. hoc est mihi damno/nocumento vel detrimento/periculo. Delectabile. vt hic sermo est mihi delectabilis/ dulcis/ iucundus/lætus. Pulchrius. hic sermo est mihi delectamento/dulcedini/iucūditati/lætitiæ. Ingratū. vt hæc verba sunt mihi ingrata/acerba/molesta. Pulchrꝰ. hæc vbā sunt mihi ingratitudini/acerbitati/modestiæ. Honestū: vt duco hoc mihi honestū/ decorū/amplū/ornatū. Pulchrꝰ. Duco hoc mihi honestati/decori/amplitudini/ ornamento. Turpe: vt tu hoc putas tibi turpe/vt imperabile/ignominiosum. Pulchrꝰ.

Tu hoc putas tibi turpitudini/vituperio/ignominie.

Dtūs nois pri mitiui ꝓ olb⁹ casibus posses siui.

Est possessiui pronominis in vice sumptus
Primati ternus casus quandoq; venuste.

¶ Loco pronominis possessiui non inuenuste interdū vsurpatur dtūs sui primitiui: vt hic est aduocatus meus vel mihi/diminuam caput tuum vel tibi.

¶ De constructione accusatiui.

Nulla adiecti ua regūt actūs natura.

Omina nulla regunt post se quartū propria vi
Quattuor hisce modis tū asciscant sibi quartum
Ex vi præpositi mediantis/præpositi ve
Cum in se vim retinent, posita aut ꝓ participante:
Siue figurate, refugit quod sermo solutus.

¶ Actūs casum nulla noia ꝓpria natura regunt. Quattuor tamen modis actūs sibi asciscere possunt. Primo: ex vi præpōnis mediantis: hoc est quoties dictio adiectiuum sequens sīgt illud ad quid aliqd fit. vt miles aptus pugnæ vel ad pugnam. Secundo: qñ adiectiuus naturā præpōnis (vnde nascūtur) in se retinēt vt primus hosti vel hostem. Tertio: qñ pro participijs sumuntur: vt ignarus causas/præscius futura. i. ignorans causas/præscius futura populabund⁹ agros. Inuētis tamen parce vti adhortor. Liui. xxv. vitabundi castra hostiū. Sisinnia in. i. ij. histo. apud Gellium. Populabundus agros ad oppidū peruenit. Apu. li. iiij. Multi numero mirabūdi bestiam cōsuebant. Idē. li. ix. Manū sacerdotis osculabūdus. Justin⁹ li. v. Gratulabundus patriæ/expirauit. Exosus et perosus sunt participia. Nā cū gtō ꝓstructa/ non pro participijs: sed pro verbalibus ponuntur. Quarto figurate: hoc est per Synecdochen: quando pars in actō ponitur/et adiectiuum partis cum toto conuenit: vt pallidus facies. Sed hunc loquendi modū soli poetæ licenter vsurpāt/oratores vero fugiunt.

Liuius.
Silennia.
Gellius.
Apuleius.
Idem.
Justinus.

¶ De constructione ablatiui.

Noia significā tia plenitudi nē: vacuitatē/ ornationē/pri uationem.

Plenum vel vacuum sic ornatum vel spoliatum
Nomina quæ signant sextū poscunt sibi iungi.
Interdū genitū grecorum more reposcunt
Quędam vel quartū cū præposito, quoq; sextum.
Sæpius at genitum plenus petit: atq; refertus
Nomen. sed sexum cum præposito, simul absq;
Participans. sicuti vaccuus quod vult genitiuum.

¶ Ablatiuū casum regunt noia que significant plenitudinē/vel vacuitatē (authore Valla) plenitudinem: vt creber procellis affricus. Uela turgida vento. Equus fœt⁹ armis. Uacuitatē: vt infœcūda ple. ster ilis frugib⁹. Inanis spe. terra teruns segetibus. Ornationē. vt amplius honoribus. clarus sanguine. onustus auro. pollens ingenio. splendidus cultu. Priuationē: vt orbus parente. viduus vxore. captus oculis. nudus virtute. truncus manibus. Uirg. j. loca fœta furentibus austris. Ouid. ij. meta. Ambrosiæ succo saturos. Uirgi. æglo. distētas lacte capellas. Idem. j. æneid. Et spoliis orientis onustū. Sil. Nec nudus virtute Syphax. Ouid. Orba parente suo quicūq; volumina tangis. Sta. xi. Extorres patria/regnoq;. Plini⁹. xvij. ca. xxij. Capitifícus omnibus immunis. Horatius. Viduus pharetra risit Apollo. cum multis id genus aliis.

Uirgilius.
Ouidius.
Virgilius.
Silius.
Ouidius.
Statius.
Horatius.
Terentius.
Tacitus.

¶ Annotatio.

¶ Regūt quedam ex iis predictis interdū gtm: sed apud poetas ꝛ historicos: et grecōrū more/qui ablō carent. Teren. Sum omniū rerū satur. pro rebus. Tacit⁹. Pro

uinciam annonÆ fœcundam. Ouid. Sanguinis atq; animæ corpus ingne fuit. pro sanguine. Idē meta. viij. Uobis immunibus huius esse mali dabitur. Pacuui⁹. Oneratus frugū ꝛ florū. Plau. in rudē. Orbas auxilij. opūq;. Silli. Uiduus teli. Solinus. Ager creticus syluestrium capiarū copiosus. Quædā etiā regūt actiū intercedente prepositione/ꝛ etiam ablatiuum. Justinus. xliiij. hispania in noia frugū genera fœcūda est. Apulei. Ad aquā sterles. Ninnita. Immunis mali/malo/vel a malo. Sed hoc nomen plenus (vt Valla sentit/Cicerone fretus/gtiū frequentius q̄ ablatiuū regit. sicut Refertus quando est nomen. Sed qñ est participium (eodem authore) regit ablt̄m cum/vel sine prepone. Sicut hoc nomen vacuus. quod aliquando regit gtiū. Terentius. Plenus rimarū sum. Uirg. Quæ regio in terris nostri non plena laboris Idem. Crura thymo plenæ. Cicero. Referto predonum mari. Belli. Is libriū multæ variæq; historiæ refertū composuit. Cice. p cor. his rebus Italiā referserūt. Valerius li. vij. Uacua rationis aia. Cice. offi. j. Consiliū⁹ necessariis negocijs curisq; vacui. Salustius. Qui de rebus magnis consultant ab odio/amicitia/ira atq; misericordia vacuos esse decet.

fœcūdacū accusatiuo mediante præpone.

Plenus sepiꝰ cū gtō.

Plenus.

Refertus.

Uacuus cū gtō vel ablt̄o cū vel sine præpone.

Sextum poscit opus non flexum quando necesse
Signat, Semper & est (habeo nunq̄) sibi iungi
Vult, & tum pones in terno semper egentem
Ac opus in recto, ni infinitus modus obstet.
Infinitiuumq; modum vult post se aliquando
Præteriti interdum vel sextum participantis.

¶ Hoc nomen opꝰ indeclinabile sig̃ns idē quod necesse regit post se ablatiuū casum intercedente hoc verbo est. Et nunq̄ cum hoc verbo habeo (authore Diomede) apud latinos contunctū legitur. Et tūc res egens ponet in datiuo/ꝛ hoc nomen opus erit nominatiui casus. Nisi imdediatur per infinitiuū modum. vt mihi est opus pecunia. non autem habeo opus pecunia. Et licet in sacris legatur. Dñs his opꝰ habet. Interpres non latinos/sed græcos imitari voluit. Cice. epiarū. ix. Authoritate tua nobis opus est et cōsilio. Postulat aliqñ in loco ablatiui infinitiuū. vel contunctiuū modū intercedente. vt Teren. Quid minus opus fuit/q̄ hoc vicus tangere. Idē. Sed nunc pe opus est. aut hunc cum ipsa / aut aliquā de illa me aduersum hunc loqui. Idem. Opus est vt conueniam Pamphilum. Aliqñ postulat ablt̄m participij præteriti temporis in loco infinitiui. Salustius. Nam et prius q̄ incipias consulto opus est. i. consulere.

Cicero.

Terentius.

Idem.

Salustius.

¶ Annotatio.

Hoc opus & sextum petit in/vel de/præeunte.
Sub vice vel sexti genitus quandoq; repertus.
Aſt opus adiectum patitur quemuis sibi casum.

Opus iiij. modis cōstruitur.

¶ Hoc opus indeclinabile p necesse/quattuor modis construitur. Primo modo habet dtiū ꝛ ablt̄m. intercedente hoc v̄bo est. vt supertus diximus. vt opus est mihi libro. Secūdo opus construitur cū ablt̄o intercedente de. vel in. Cice. li. epiarū. vij. Opus est huic de limatulo ꝛ polito tuo iudicio. Idē. xiij. Si qua in re opus ei fuerit: imueris. Tertio cum gtō. quod iam parce est imitandū. Apule. lib. ix. Eius operæ mihi est opus. Ouidius de arte. ij. Nec minor est virtus q̄ quærere parta tueri. Casus inest illic: hic erit artis opus. Quarto adiectiue ponitur opus indeclinabile pro necessarius/a/um. et permittit se cum substantiuo cōiūgi in quouis casu præcipue in ntō ꝛ actō. Cice. ij. epiarū. Dux nobis ꝛ authore est opus. i. necessarius est. Liuius. xxxviij. Ad comparanda ea quæ in rem opus erant. i. necessaria. Cice. ad atticum. vi. Dices nummos mihi opus esse. ad apparatum triumphi. i. necessarios.

Cicero.

Idem.

Ouidius.

Cicero.

Liuius.

Cicero.

Est vsus/vice opus ternum poscit quoq; sextum.

¶ Usus aliqñ capitur p opus. ꝛ regit simiiter ablt̄m cum datiuo intercedēte verbo

¶ Usus est/pro opus est.

Gellius. Plautus. substantiuo est: vt mihi vsus est libro. i. opus est. Gellius. lib. j. ca. xiiij. Propterea pecuniam qua sibi nihil esset vsus. ab ijs quib⁹ eam sciret vsui esse. nō accipere. Plau. in asinaria. Urgunti iam vsus est filio argenti minis. Hic tamen loquēdi modus est minus frequens.

¶ Dign⁹ ⁊ indignus tribus modis construuntur.

Dignus & indignus sextum genitum ve reposcunt
Sæpius at sextum. vel nominis in vice pulchre
Infinitiuum / subiunctiuum ve modum des.
Dignus honoretur dic quem cuncti vel honorent.

¶ Digmus et indignus regunt ablm: et (q̄uis rarius) gtiū. Et nonnunq̄ in vice nois assciscunt sibi ornate infinitiuū modū / interdū cōiunctiuū. vt ille dignus est honore / honorare / vt honoretur / vel quē oēs honorent. Cice. Indigna hoic questio. Idem p aruspicū responsie. Dignum eius imperij. Suetonius in othone. Successionis imperij dignum. Uirgi. Et vitula tu dignus ⁊ hic.

Cicero. Idem. Suetonius. Uirgilius.

¶ Cōparatiu⁹ grad⁹ cū ablatiuo solum.

Asciscit sextum solum sibi comparatiuus
Rectus siue alius cum q̄ si quando sequatur
Ille subaudito regitur verbo / aut repetito.

¶ Comparatiuus gradus regit ablatiuū solum. et hec quoties comparatio non fit inter duo eiusdem generis. vt sum doctior illo / vel illis. Et annotandum est / vbi nominatiuus casus / aut alius sequitur hoc aduerbium q̄. post comparatiuū gradum. Ille casus non regitur a comparatiuo sed a verbo subaudito / vel repetito. Ut sum doctior q̄ tu. j. es. Ouidius. Mitius inueni q̄ te genus omne ferarum. q̄ repete inueni te mitem. Cice. ad Luccium. Fortiorem me puto q̄ te. supple q̄ puto te. Illud autem Uirgi. An grauiora timet q̄ morte Sychei. concisum est. Pro grauiora timet q̄. j. ea ea que morte Sychei acciderunt. vel q̄ abundat: vt ait Seruius.

Ouidius. Cicero. Uirgilius.

¶ Annotatio.

De ablō significāte excessum.

Excessum signans sextus sit quando relatum /
Siue negans. per q̄ tu nunq̄ soluito sextum.

¶ Ablatiuus comparatiui significans excessum quoties est relatiuum qui que quod vel dictio negatiua. nunq̄ potest resolui per aduerbiū q̄. De relatiuo sic. Uideo fratrem quo sum tutior. non autem dices / q̄ qui sum tutior. nā relatiuum qui / amittat copulatiuam vim. De dictione negatiua. vt Petrus nullo vestrum est doctior. non potest exponi q̄ nullus vestrū. quia negatio in grāmatica solutione debet precedere. Illud in sacris. Bonum est confidere in domino / q̄ cōfidere in homine. Bonū pro melius. non reperitur apud latinos huiusmodi locutio.

Cōparatiu⁹ et superlatiu⁹ regūt casus suoꝝ positiuorū.

Quos regitat positus casus vult comparatiuus /
Atq; superlatus gradus ex vi significati.

¶ Comparatiuus et superlatiuus gradus natura significati regunt omnes casus quos eorum positiuus regit. Uirg. Notior vt non sit canibus q̄ Deles nostris. Idē. Stratissima vitis Iaccho.

Uirgilius. Idem.

Pulchrius in neutro ponatur comparatiuus

Ornati⁹ cōparatiuus ⁊c.

Post nihil. & quicq̄ quid cum genus id reliquisq;.

¶ Comparatiuus gradus ornatus. ponitur in neutro genere post huiusmodi nomina nihil / quid / quicq̄ / ⁊ similia. vnde ornatius dr. Nihil Cicerone eloquentius. Quid Pompeio affabilius? An quisq̄ zoilo mordatius. q̄ Nullus Cicerone eloquētior. Quis Pompeio affabilior? An quisq̄ zoilo mordacior. Hoc docet Ualla. et ex doctissimorum lectione ipse facile cognosces.

mect: cū ablō et raro gtō.

Macte petit sextum, raro & q̄is genitiuum.

¶Hoc nomen macte sīgns magis aucte: tam in vctō singulari ꝙ in plāli duntaxat declinatū regit ablām sine ꝓpōne. Virg. Macte noua virtute puer sic itur ad astra. Quintus. Curtius. li. iiij. Vos quidē macti virtute estote (inquit) qui primi intellexistis quanto satius est fastidere regnū/ꝙ accipere. Stati. vij. the. Macte aio uiuenis. Exemplum vbi genitiuū regit. Sillius. xij. Macte o virtutis auite. Papin⁹. ij. the. Macte animi dignis. Sta. ij. Macti animi. Non imitandum nisi poetice. Virgilius. Curtius. Statius. Sillius. Papinius. Statius.

Seiunctum signans deposcit mobile post se
Casum ablarum cum præposito præeunte.

¶Adiectiua sīgntia seiunctionē vel seperationē regūt post se ablām casum cū præpōne. vt liber a cura. Tranquillus a turba. securus ab hostibus. otiosus vel vacuus ab omni molestia. longinquus a mari. peregrinus vel exul a patria. Teren. O geta quid ego a vobis alienus sum. Idem. Tu otiosus ab animo/ille cura absumitur. Liuius. Absonta voce motus erant. Virg. Tu nūc eris alter ab illo. Cicero. Citima a terris Luna/t vltima a cōlo. cum multis id genus aliis. Terentius. Liuius. Virgilius. Cicero.

¶De constructione verborum.

Onnectit similes casus sum: multaq; verba
Passiua: & motū quæ signant/siue quietem.
Addas quæ includunt in se motum latitentē.
Exto forem iungas sic persistentia verba.
Dictio qñ sequens ꝑiensq; ad idē referuntur.

De ꝟbis similes casus copulantibus.

¶Casus similes connectit hoc ꝟbū sum es fui. et multa verba passiua. vt eligor/declarot/fio/vocor. Et ꝟba sīgntia motū aut quietum. vt eo/curro/sto/sedeo. et motum latentē in se includentia: vt viuo/morior/nascor/euado. Existo similiter exto et forem. et sīgntis perseuerātiā: vt perseuero/persto/pīsto/maneo. Et hoc summatum est intelligendū/qñ dictio præcedens t dictio sequēs ad idem referuntur.

¶Annotetio.

Explicite copulant casus verba implicite q;.

¶Verba copulant casus explicite t implicite. Explicite de ntō. Horat. j. ser. Nemo cōtētus vivat. De dtō. Claudianus. Natura beatis omnibus esse dedit. De actō. Teren. Apparet hunc seruū esse dñi pauperis. De gtō/vctō/et ablō non leguntur exempla apud authores probos. ¶Implicite cōpulāt in ntō t actō tantū. De ntō. authoritatee. Teren. Vel mihi: discē esse patrem ab his qui vere sciūt. intelligitur ntūs tu. ante discē. Idē. Que sese inhoneste magis optauit parare hic diuitias: ꝙ in patria pauper viuere. sensus est. Que magis optauit hic inhoneste diuitias parare/ꝙ subaudi ipsa optat pauper viuere. De actō authoritates. Terē. Expedit bonas esse vobis. latine dī. nec esse copula dissimiles casus. nā actūs casus vos post vobis intelligitur. Et est sensus. Expedit vobis. s. vos esse bonas. Et in sacris. Dedit eis potestatē filios dei fieri. vbi subauditur se fieri filios. Esaie. vij. Nūquid vobis parum est molestos esse hominibus. Et mille alia. Aliquando esse t huiusmodi nullam casum expresse ante se habent/nec subauditur ntūs. habebunt tamen actūm post/et ante intelligetur actūs generalis aliquē/ꝙ semp venustius subauditur ꝙ exprimitur. Quintil. li. vij. An huic procuratorē esse licuit/ante esse subauditur aliquē. ¶Video: mihi esse doctus/t non docto: apud doctos leges. Horatius. Claudianus. Terentius. Terentius. Idem. Esaias. Quintilianus.

¶Regentia genitiuum.

Sum post se genitum casum vocis comitantis/
Quæ possessorem signat iungi rogitabit.

Gñ substātiuū ꝟbū cū dictione laudi vt decus sīgnte.

Quattuor modi loquendi Ezãmatica. Oratorius. Historicus. Poeticus.

Si laudem aut dedecus signet genitum sibi poscit
Vel sextum qui crebrior est magis atq; venustus,
Historicus sexto dat possessum atq; poeta.
Et possessori nonnunq̃ mobile iungit.
Possessum & genito ponit quandoq; poeta
Et possessori nonnunq̃ mobile iungit.

Terentius. Salustius.

¶ Hoc ꝟbũ sum/es/fui regit gtiũ casum dictiõis signtis possessorẽ. vt dñi est terra. Quod si laudem aut dedecus significet regit gtiũ vel abltiũ indifferenter: sed frequẽtius et venustius abltiũ. Teren. Nullius consilij sum. Salu. Luctus. Catilina nobili genere fuit. Historiographi ꝛ poetæ dictionẽ laudem aut dedecus significantem in ablatiuo aliquando ponũt et adiectiuũ laudis aut dedecus cũ possessore adiungũt: vt ille est clarus ingenio: ꝛ aliqñ poeta ponit rem possessam in gtõ ꝛ adiectiuum cũ possessore cõnectit. vt ille est prædãs animi. Teren. Ut falsus animi es. et mille alia græcorum more/qui ablatiuo carent.

Miserescit eum gtõ ꝛ rarius dtõ

Quarto vel genito structum dicit misereri
Seruius: aut genito/aut terno sentit Diomedes.
Sed soli genito iungunt plerumq; latini.
Rerum dumtaxat satago poscit genitiuum.

Virgilius. Idem. Terentius.

¶ Miserescit eris (vt asserit Diomedes) regit gtiũ vel dtiũ (vt inquit Seruius) regit gtiũ vel actiũ: sed ꝓ tristiori latinorũ vsu cũ gtõ solo cõstruitur. Virg. Nil nostri miserere. Idem. Miserere laborũ tantorum. ¶ Satago qõ sigt: anxius res curo/regit gtiũ huius nominis rerum tantum. Teren. Hic clima sat agit rerũ suarum.

Quartum vult miseror/genitum aut ternum misereſco.

Cæsar. Statius. Boetius.

¶ Miseror/aris. semper regit actiũ. Cæsar in cõ. Cum familiaribus cõmune malum miserabantur. Misereſco/is. a misereor idem significans regit sicut misereor genitiuũ/rarius dtiũ. Statius. j. thebaidos. Et generis misereſce tui. Boetius. iiij. de ꝙso. Dilige iure bonos ꝛ misereſce malis.

Cũ gtõ/actõ vt abltõ sine ꝓpõne ꝓstruũt obliuiscor remiscor egeo indigeo.

Obliuiscor eget sic indiget ac reminiscor
Exposcunt genitum quartum aut sextum sibi iungi
Rarius ascisc unt egeo indigeo sibi quartum.

Diomedes. Teren. Virg Cicero. Salu. Hcli⁹. Virg

¶ Obliuiscor/reminiscor. egeo/et indigeo regũt gtiũ/actiũ vel abltiũ. Egeo tamen et indigeo rarius actiũ regũt. Diomedes. Reminiscor facti/factũ/et facto. Teren. Ita sum oblitus mei. Virg. Pomaq; degenerant succus oblita priores. Cicero. Ut tuis inimicitijs suscipiendis obliuiscetur. Salustius. Alterum alterius auxilij eget. Bellus noctiũ articarũ. Multa egeo. Virgilius. Nec tali auxilio/nec defensoribus istis Tempus eget.

Memini recordor.

Deposcunt genitum/aut quartum. memini atq; recordor
Interdum sextum: de/præposito præeunte.

Terentius. Virgilius. Hieronymus. Virgilius. Cicero.

¶ Memini ꝛ recordor/regũt gtiũ ꝛ actiũ. Authoritate Terentij. Faciũ vt huius rei memineris. Virgi. Numeros memini si verba tenerẽ. Hieron⁹. in Ezechiele. Omnis iniquitatũ eius non recordabor amplius. Virg. Si rite audita recordor. Aliquando abltiũ de præpõne præeunte. Cice. ꝓ Lu. Flacco. Te vi/de manu/de armis meminerit. i. recordemini. Idẽ pro plantio. de illis recorder.

Sed memoro signans memini poscit genitiuum.
Aut ablatiuum præiuncto præposito de.

Quintilianus.

¶ Memini significans idẽ quod memoro vel mentionẽ facio/regit gtiũ vel abltiũ. Quintilianus. Neq; omnino huius rei meminit poeta. Idẽ. De quibus multi meminerunt.

In mentem venit genitum/aut cum de sibi sextum
Iungi vult.recolo quartum:raro genitumq;
Postulat & memoror genitum aut quartum sibi iungi.

¶In mentem venit/sūgitur aliqñ cū gtō.d gtūs regīt a ntō subaudito/memoria vt si dicā. In mentē venit mihi eius rei.sensus est. In mentē venit mihi memoria vel recordatio eiꝰ rei.Cice.actiōe.iij.in Uerrē. Uobis totius triennij venit in mentē. Cicero.
Idē in.v.de finibus. Platonis venit in mentem. Idē p Sylla. Quū matronarū ⁊ virginū veniebat in mentē. Rarissime aliter loqtur. Cicero. ¶Recolo p reputo/repeto/meditor/⁊ mēte tracto.regit actīm. Hiero.in pio.para. Si quis in hac interpretatione voluerit aliqd reprehendere:interroget hebreos:suā conscientiā recolat. Cum gtō apō Gregorium tm̄ legīt. Quū prioris vitæ recolo. Memoror/aris.deponēs regit gtm̄. Cice.actiōe.iiij.in Cati. Sui oblitus alij memorek.p alius gtō. Hiero. Memorabor iustitiæ tuæ solius. Idē. Memorari testamēti sui fecit(cuius Ualla neget) Cum gtō. Augustinus. Memoraberis dñi dei tui. Regit etiā actīm. Hiero.in Salomone. Memorare nouissima/et in eternū non peccabis. Dicitur et memoro/as.actiuū. Hieronymus. Gregorius. Cicero. Hieronymus. Idem. Augustinus. Hieronymus.

¶De constructione datiui.

Acquisitiue verbum vult omne locatum
Cui quid fit siue est/acquirentis sibi ternum
Actiue signans acquisiti quoq; quartum.
Et quartum ad præeunte vel in/vice terni aliquando
Vltra acquirentis ternū depostulat altrum
Quorsum signantis vocis quandoq; venuste
Vel quartum ad præeunte vel in vice terni aliquando.

Dē ꝟbis acquisitiuis cū dtō vt accusatiuo cuz ad vel in.

¶Omne ꝟbū acquisitiue positū regit dtm̄ casum dictionis acquirētis. cui aliqd fit/siue est. Preterea oīe verbū actiue signs regit actīm rei acquisitæ. Ut si dicam. Do tibi pecuniā.tibi est dictio acquirens.pecunia est res acquisita. Et in loco dti acquirentis regit interdū actīm intercedente hac præpōne ad vel in. vt mollitur mihi/vel in me insidias. Teren. Nonne ad senē aliquā fabricā fingit. Idē. Edico ne vim facias in illam. Idem. Quam iniqui sunt patres.in adolescētes iudices. Cice. ad Appiū Claudij senectutē accedit vt cæcus nasceretur. Ultra etiā dtm̄ casum acqrentis/et actīm acquisiti:ꝟbū acqsitiuū regit altrū dtm̄ dictiōis signtis quorsum. vt si dicam. Do tibi equū.forte queras:quorsum:respōdeo:dono. Teren.in eunucho. Hanc mihi dono dedit. Idē. Tu id laudi tibi ducis. Cicero. Neq; negligentiæ mihi ascribas velim. Et aliqñ in loco illius dti signtis quorsum/regit actīm intercedēte hac prepōne ad vel in. Teren.in an. Ad hæc mala hoc mihi accedit.i.additur. Cice. Ad illā optimā et p̄clarā p̄dā/velut cumulus accedit Sexti Roscij damnatio. Teren. Se cōmendauit patri in clientelā. Exempla dictionis signtis/cui aliquid est. Cicero in epīis. Cura/vt intelligat.hanc nostrā cōmendationē magno sibi forte adiumento. Terentius. Cicero. Terentius. Cicero. Terentius. Cicero.

Sum sic consimiles casus nectentia verba
Supra acquirentis ternum casum sibi nexum
In ternum mutent.vltra ad quid significantis
Deposcunt altrum ternum/aut quartum ad præeunte.

De triplici dativo.

¶Hoc ꝟbū itē siliter ꝟba silēs casus cōnectentia supra dtm̄ acquirētis possunt interdum mutare casum post se cōnexū in dtm̄ Teren. Mihi soli ridiculi fuit. fiat tibi voluptati.effectus suum multis admirationi domus mea patet tibi hospitio. Asto tibi p̄fidio.natus sum mundo ludibrio. Preterea aliqñ venuste postulāt aliū dtm̄ dictionis signtis ad quid:vt actīm cū hac p̄pōne ad.vt sum tibi vtilitati familiæ curādæ vel ad familiam curandā. Teren. Uideo omnia signa huic esse ad salutē. Idem. Aliquos aduocabo amicos qui mihi ad hanc rem adsint. Idem. Opus est vtri pluscula Teren. Idem.

impellectile ad nuptias hoc sit mihi cõmodo morbo leuando/vel ad morbum leuandum. Asto tibi presidio inimicis expugnãdis/vel ad inimicos expugnandos. et hoc modo possunt verba cum triplici datiuo construi.

Sum ꝓ habeo positum.

Sum pro habeo positum possessoris sibi ternum
Postulat/atq; rei possessæ vult sibi rectum
Infinitiuus sibi ni quando modus obstat.

¶ Hoc verbũ sum interdũ pro hoc verbo habeo/es. vonik: et tunc possessor in dtõ ponetur. et res possessa in ntõ: nisi per infinitiuũ impediatur. Virg. Est mihi nãq; domi pater. i. habeo patrem. Nisi infinitiuus obstet/tunc ntũs ponetur in actõ. vt non dubito fautoreo esse tibi. i. te habere fautores.

Signtia consituere/occurrere/iubere/auxiliari/insistere/famulari.

Post se deposcit verbum quandoq; datiuum
Signans congruere aut occurrere siue iubere
Auxilium ferre/aut insistere vel famulari
Cum paribus sensu iubeo poscit sibi quartum.
Sed rogitant quartum leuo cum iuuo sic sua nata.

¶ Dtm regũt verba quecũq; signtia cõgruere. vt congruo/cõsentio/assentio/conuenio/arrideo/applaudo/assentior/assentor/adulor/blãdior. Silr signtia occurrere vt occurro/occurso/obuio/obuenio/interuenio/euenio/inuenio. et oia ꝟba cum obuiam iuncta. vt eo/prodeo/exeo/venio/redeo/procedo/curro/occurro/equito/progredior/egredior/obuiam ibi. ¶ Insuper signtia iubere. vt iubeo/impero/mando/precipio/edico: que etiã actm rectũ. ¶ Itẽ signtia auxiliũ ferre. vt subuenio/succurro/suppeto/suppetias fero/auxiliũ vel opem fero/auxilior/opitulor/patrocinor/administer/adsum/presto sum/presidio sum. et (vt vult Perottus) proficio. Sed leuo ꝛ iuuo cũ iuuis compositis regũt actm. vt leuo/iuuo/alleuo/subleuo/eleuo/releuo/adiuuo/coadiuuo/adiuto/coadiuto pauperẽ. ¶ Dtm etiã regunt signtia insistere: vt insisto incũbo/infundo/vaco/intento/intendo/inuigilo/inhereo/inhio/indulgeo/insto/asto/assisto//substo/subsisto/ operam do/animũ applico vel adiungo/innitor. Preterea signtia famulari. vt seruio/deseruio/subseruio/ministro/administro/subministro/suggero/subiscio/milito/famulor/ancillor/amiciculor/cum id genus aliis.

Perottus.

Ternum vel quartum sibi subiungi rogitabunt.
Hæc moderor/medicor/comitor/medeor vel adulor.

Sulpitius.
Ascensius.
Virgilius.
Lactantius.
Terentius.
Virgilius.
Idem.
Hieronymus.
Salustius.
Cicero.
Suetonius.
Plinius.
Ouidius.
Tacitus.
Cicero.
Ualerius.
Cicero. Lucre.
Plini. Cicero.

¶ Hec ꝟba moderor/medicor/comitor/medeor/et adulor. tam Sulpitio ꝙ Ascensio testibus: regunt indifferenter actm vel dtm. si qua sunt ijs significatione conformia regnant dtm ꝛ actm. Virg. Senibus medicantur anhelis. Lactan. li. vi. Iniquitatem medere vulneribus. Teren. Quas quũ res aduerse sint minus mederi possis. Virgi. ꝭ. Sed non dardanie medicari cuspidis ictum Eualuit. Dicitur et iam medico/as. Idem geor. Semina vidi equidem multos medicare serentes. Hieron. in Hieremia dixit. Quid medebitur tui. qõ rarũ est/ꝛ vir imitandũ. teste Liuio. Salu. Cuius libido gentibus moderatur. Cice. pro. M. Ce. Pudor tuus moderatur orationi mee. Sueto. in augu. Nec successum victorie moderatus est. Cice. pro Ballo. Neq; esse cõstantiam puto: sententiam aliquam/tanq; aliquod nauigiũ/atq; ex reipu. tempestate moderari. lectum est modero/as. ¶ Comitor cõe est. vt comitor te/ꝛ abs te. Plini. Quicunq; cũ comitati fuerant. Legit etiã comito/as. actiuũ. Quib. ij. de põto. Quẽ pia nobilem cum proles comitauit euntem. ¶ Adulor. Tacitus. Tigilinum adulatus est. Inuentũ est adulo/as. Cice. li. ij. tuscu. Adulauit sanguinẽ posuit. hoc est lambit: vel ebibit. Uale. maxi. Si Dionysiũ non adulares/ista nõ esses. Hinc passiuũ adulor aris. qõ rare legitur. Cice. j. offi. Nec adulari nos sinamus. Lucretio. Longe alio pacto gannitu vocis adulant. Plinius. Libro nouitas lenocinaretur. i. blãdiatur. Cicero. Tibi seruiret: tibi lenocinabitur. cũ id genus aliis.

Vult ternum verbum suadere placere fauere
Et parere notans/simul ijs contraria sensu.

¶ Dtm̃ casum regũt ẏba quecũq; sig̃ntia suadere: vt suadeo/subsuadeo/persuadeo dissuadeo/cõsulo. Siliter sig̃ntia placere: vt placeo/morem gero/inseruio/satisfacio/ gratum facio/gratificor/obsequor/glorior: et his contraria: vt displiceo/succenseo/ irascor: quod etiam ablt̃m (cum præcepto) postulat. Similiter sig̃ntia fauere: vt faueo/aspiro/ annuo/cumulo/cõquinisco/amicor/suffragor: ꝛ ijs ꝓxima: vt noceo / officio/incommodo/impropero/inuideo/inimicor/iniurior/minor/ minitor / refragor/ ludificor/ verba dare. Siliter sig̃ntia parere: vt pareo/obedio/obtẽpero/acquiesco/ auscultor/ꝛ audio qñ pro obedio sumuntur. Et ijs sensu contraria: vt resisto / resto obsisto/obsto/repugno/illudo/insulto/oppono/obijcio/aduersor/obuersor/reluctor/ obluctor/obnitor/renitor/insideor. cum id genus alijs.

sig̃ntia suadere/placere/fauere/parere.

Offendo & lædo post se quartum rogitabunt
Vult stomachor sextum cum præposito præeunte
Et sic irascor/quod vult quandoq; datiuum

stomachor/irascor cũ dtõ vel ablt̃o prepõne adiuncta.

¶ Offendo ꝛ lædo accusatiuũ postulant: vt offendi vel læsi pedẽ. Stomachor poscit ablatiuum cum præpositione cum præeunte. Teren. Id quidẽ mecũ stomachabar. Irascor regit ablatiuũ cum præpositione vel datiuũ: vt irascor tecum. vt tibi. Plau. Non amabo irasci amphitryo. Sosiæ. Liuius. xxxiiij. Ne vicem nostram irascaris. sub auditur propter vicem.

Terentius. Plautus. Liuius.

Cum quibus est iunctum con poscunt plæraq; verba
Ternum vel sextum cum prepositio præeunte
Nos vltra quartum quæ sunt actiua reposcunt.

Uerba cõiuncta cũ con dtm̃ vel ablatiuum cũ præcunte.

¶ Uerba plæraq; composita cum præpositione con/datiuũ vel ablatiuũ cũ hac præpositione cum postulant. vt congruo tibi vel tecum/consentio tibi vel tecum/congredior hosti vel cum hoste: et ea que actiua sunt vltra hanc constructionem regunt accusatiuum: vt comparo homero vel cum homero Uirgilium. Sed crebrius cum ablatiuo præcunte cum construuntur.

In citra motum verbis coniuncta quibusdam
Nunc ternum poscunt/sextum nunc in præeunte
Cum motu poscunt ternũ aut quartum in præeunte
Et sine præposito cum quarto lectum aliquando.

Uerba cõiuncta cũ põne in datiuũ vel ablt̃m præcunte in postulant.

¶ Quedã verba composita cũ hac prepõore in citra motũ nunc cũ dtõ/nũc cũ ablt̃o hac præpõne præeunte cõstruuntur: vt infixit hastam pectori vel in pectore. Iniecto hunc scrupulũ/vel in hunc. Insilio nauj/vel in nauem. Immitto os/vel in os. Timor inuasit animo/vel in animum. Columel. Oliuæ sicut matri inherent. Cice. iij de natu. deorũ. In vitio inheresceret. Et aliquãdo licet raro ꝛ poetice cum actõ sine præpositione. Apu. in. vij. Longe petores inhesimus laqueo.

Columella. Cicero. Apuleius.

Verba ad certamen spectantia iungito sexto
Cum sibi præiuncto/at terno hæc dat sæpe poeta.

Uerba certare sig̃ntia rerum ablt̃m cũ hac põne cum: ꝛ sæpe datiuum.

¶ Uerba ad certamen pertinentia regũt ablt̃m cũ hac præpõne cum: vt certabo tecum. Poetæ tã hmõi verba dtõ sæpe adiscũt. Uirgil. Placidonæ etiã pugnabis amori. Idẽ. Impar congressus Achilli. Idem. Dic mecum quo pignore certes.

Uirgilius.

Omne petit neutrum signans excellere ternum
Vel quartum/& sextum sine præposito præeunte.

Uerba excellere sig̃ntia dtm̃ vel actiũ ꝛ ablatiuum cũ præpositione.

¶ Omne verbum neutrum significans excellere. vt Antecello/antecedo/anteo/antesto ꝛc. regunt datiuũ ꝛ actiũ. et ablt̃m sine præpositione. vt antecello tibi vel te viribus. Cicero pro Cornelio. Qui eloquentia ceteris antecellis. Suetonius in augusto. Magnificentia omnes antecessit. Plautus in aulu. Uirtus oĩ̃b⁹ rebus anteit. Tacitus. Nobilitate ceteros anteiret. Apule. lib. iiij. Robore ceteros antestabat.

Cicero. Suetonius. Plau. Tacit⁹.

Apuleius. Idem. Animi roboꝛe cæteris anteſtaret.

Dominoꝛ cum dtō/actō/ſine ablt̄o cū ꝓpone

Expoſcit dominor ternum aut quartum: præeunte
Nunc in/nunc inter. vel ſextum cum in ſibi iuncto,
Cum genito legitur dominor ſimul auxiliari.

Virgilius. Ouidius. Virgilius. Saluſtius. Hieronymus. Idem.

¶ Dominoꝛ/aris. regit aliq̄n dtm̄. Virgil. Victis dominabit̄ argis. aliq̄n actiū præeunte hac ꝓpone in/vel inter. Ouid. Et qō dñari in cætera poſſit natus homo. Virgi. Inter nitētia culta Infœlix lolitū/ꝙ ſteriles dñinātur auenæ. Aliquādo ablt̄m præeunte hac prepone in. Saluſtius. Fortuna in omni re dominatur. Legitur in ſacris. dominoꝛ cū gtō. Hiero. li. ecclesiaſtici. Dominatus eſt beſtiarum. Idem in Eſaia. In die ſalutis auxiliatus ſum tui

Acquirentis ternum/acquiſiti quoq; quartum
Actiuum impertit poſcit/quartum ꝙ; aliquando
Acquirentis & acquiſiti vult ſibi ſextum
Deponens & in or ſtructuram poſcit eandem.

Impertio. Terentius. Impertioꝛ.

¶ Impertio actiuū/regit dtm̄ acquirentis: et actm̄ acquiſiti. vt impertio tibi munꝰ/ et aliquando regit actm̄ acquirētis: ꝙ ablt̄m acquiſiti. Teren. Sūma ſalute ſuū parmenonem impertit gnato. Impertioꝛ aūt deponēs eodē modo conſtruitur.

¶ De conſtructione accuſatiui.

De actiuoꝝ conſtructione.

Verbum omne actiuum præ ſe depoſcit agentem
Rectum vel quintum/& poſt ſe quartum patientem.

¶ Omne verbū actiuum regit ante ſe nominatiuum vel vocatiuū agentem: ꝙ poſt ſe actm̄ patientem: vt ego lego Virgilium.

Pulchre interdico ternum ſextumq; repoſcit
Cum terno & quarto legitur iunctumq; aliquando
Rarius & q̄is quartum & ſextum ſibi iungit
Obſto quum ſignat/quartum poſcit ſibi ſolum.

Suetonius. Plynius. Liuius. Suetonius. Liuius. Iuſtinus. Seneca. Ouidius. Idem. Cæſar. Cicero.

Interdico quadruplicem habet conſtructionem. Primo elegantiſſime ꝙ frequētiſſime regit dtm̄ cū ablt̄o. vt interdico tibi domo mea. Sueton. in auguſto. Alteri ob ingratum ꝙ maliuolū animū domo ꝙ prouincijs interdixit. Sic impersonaliter recte dicimus. Plin. li. iiij. Quibus aqua ꝙ igni interdictum eſt. Secundo regit accuſatiuū cum dtō: vt interdico tibi libros meos. Sueto. in domitī. Interdixit hiſtrionibus ſcænam. Liuius. xxxiiij. Fœminis dumtaxat vſum purpuræ interdicemus. Iuſtinus li. v. Cui paulo ante omnē humanā opē interdixerāt. Seneca. li. epl̄arum. lxvij. Interdices mihi inſpectionē rerū naturæ. Ouid. metā. vi. Cui quondam regia cōiunx orbē interdixit. Idē. Si tubes cæſar ſtatim illi domū meā interdicā. Tertio (qō rariſſimum eſt) inuenitur actm̄ cum ablt̄o habere. Cæſar lib. j. de bello gal. Omni gallia romanos interdixiſſet. Quarto interdico ꝓ obſto regit vnicū dtm̄. Cicero. iiij. in verrem. Pater improbus/cui nemo interdicere poſſit. i. obſtare. Notandū eſt diligenter verbum tam elegans.

Inuideo ternum poſcit, poſt hunc quoq; quartum
Interdum ſextum cum vel ſine præpoſitiuo
Iunxit & antiquus Plautus terno genitiuum.

Marcialis. Quintilianus. Seruius.

¶ Inuideo quattuoꝛ modis conſtructū legitur. Primo cū dtō ſolo. Marci omnibus inuideas inuide nemo tibi. Secūdo dtm̄ cum actō. vt inuideo tibi fœlicitatē. diuitias. ꝛc. Quintilianus videtur hāc conſtructionem vt nimis antiquā damnaret: verū quū apud latiniſſimos frequentiſſime legatur: et ornate quidem. recte imitandū teſte Seruio. in illud æne. vij. Effœta ſenectus/inuidet imperium. Idem alibi. Li:

ber pampineas inuidit collibus vmbras. Cice. Optimã nobis naturũ inuidisse vi- Cicero.
deantur. Plini. Neq; ego (vt multi) inuideo aliis bonũ quo ipse careo. Apule. Mihi Plynius.
fortuna diuitias inuidet. Liui. lib. ij. Non inuiderũt laudes suas mulieribꝰ viri ro- Apuleius.
mani. Tertio datiuũ cũ ablõ intercedẽte ꝓpõne de vel in. Cicero ꝓ Lucio Flacco. Liuius.
Purpurã tyriã in qua tibi inuideo. rarus tamen loquẽdi modus. Quarto. Plautus Cicero.
ille antiquus quo nemo verborũ licentia (authore Valla) Ienocinantior. dtõ genitiꝫ Plautus.
uum adiungit dicens in mustel. Ne eorũ quisq; inuiderit cõmodi. qui loquẽdi modꝰ
a nobis fugiendus. tanq; a scopulo si Phauorino pho. apud Gelliũ credimus. Gellius.

Ad quinos sensus quæ spectant omnia verba
Quæq; timere notant simul hæc intelligo sentit
Exposcunt rectum aut quintũ præ se patientis
Et post se quartum deposcunt vocis agentis.

¶ Uerba ad quinq; sensus pertinentia: vt audio/video/gusto/olfacio/tango. ⁊ significantia timere: vt timeo/metuo/paueo/formido/horreo/horresco. Similiꝫ hec verba intelligo/sentio. postulant ante se nominatiuũ vel vocatiuum patientem: et post se accusatiuum agentem.

Passiua asciscunt rectum casum patientem
Præ se vel quintum post se poscunt & agentem
Sextum præposito sibi iuncto siue datiuum.

¶ De passiuorũ ꝓstructione

¶ Omnia verba passiua regũt ante se ntiñ vel vctiñ patientem: et post se abltiñ cum prepositione vel datiuũ agentẽ: vt tu amaris a me vel mihi: idem est quod ego amo te. Et hoc modo licet mutare actiuam constructionem in passiuam per omnes modos et tempora: et econuerso.

Passiua exposcunt vltra patientem & agentem
Quos actiua regunt omnes iungi sibi casus.

¶ Uerba passiua vltra agentem ⁊ patientem regũt omnes casus suorum actiuorũ: vt literæ dantur a me vel mihi tibi ad patrem. hoc est do tibi literas ad patrem.

Hæc vapulo veneo fio rectum patientis
Deposcunt sextum cum præposito vel agentis.

¶ De neutro passiuis.

¶ Ua neutropassiua: vapulo/veneo/fio. construitur cum nominatiuo casu patientis et ablatiuo agentis cum præpositione a vel ab præẽte. vt vapulo a præceptore. Quintilianus li. ix. An ab reo fustibus vapulasset. Et alibi. Fabricius respondit se citeispoliari malle/q; ab hoste venire. i. vendi. Hieronymus. A domino factum est istud. Quintilianus Hieronymus.

Exulo deposcit rectum casum pacientis
Atq; loci sextum cum vel sine prepositiuo.

¶ Quum Priscianus et alij plures non probent recte dici. Exulo a principe. Et præcipue quum nulla occurrunt testimonia. Que apud probos legimus producere non veremur. Inuenimus Exulo constructũ cum ntõ casu patientis et abltõ. nois signtis locũ: aliquando cum prepositione/aliq; sine. Macrobꝰ libro Saturnaliũ. vij. cap. j. Si propter hoc a comitiis exulabit philosophia. procul hinc facessant et alumnæ eius. Honestatem dico ⁊ modestiam/nec minus cum sobrietate pietatem. Teren. in Eunu. Domo exulo. Exulo dicitur quasi ex loco eo. Macrobius. Terentius.

Nubo maris poscit ternum/& rectum mulieris.
Infinitiuus ni quando sibi modus obstet
Inq; loco terni sextum lego cum præeunte.

¶ Nubo.

¶ hoc verbū nūbo/is. postulat dtīm viri: ntīm mulieris: nisi hoc verbū nubo fuerit
Terentius. infinitiui modi: tūc enim mulier in actō ponetur. Teren in An. Aiebant hodie filiā
meā nubere tuo natu. Et loco datiui nonnunq; construitur cū ablō præpositione cū
Terentius. præeunte. Teren. Natam inueni nuptam cum filio tuo. ¶ Nubor passiue olim. in sa-
cris. In cœlo neq; nubent neq; nubentur.

¶ Videor. Quum videor signat puto ternum semper agentem
Postulat/& rectum patientem/quandoq; cernor
Structuram semper/passiui mori reposcit.

¶ Qñ hoc verbum videor sīgt idē qō puto/as. postulat semp dtīm agentē: et nomina
tuū patientē: vt ego puto hanc vitā acerbā. quod p videor sic dici potest. acerba mi
hi videtur hæc vita. Sed quando significat idem qō cernor vel aspicior more pas-
siui construitur: vt abs te vel tibi videor. i. cernor vel aspicior.

Pro vario sensu communia singula verba
Structuram actiuam sic passiuamq; reposcunt.

¶ Uerba oīnia cōmunia p varietate significationis/nūc actiuā/nunc vero passiuā
constructionē sequuntur. vt ego criminor te/vel a me vel mihi tu crimināris.

Includunt sensum passiuum neutra venuste
Motum quæ signant/sic deponentia verba
Tempore præterito/reliquis ab eo quoq; ductis.

¶ Uerba neutra et deponentia motū significantia/includūt passiuā significationē
Virgilius. in præterito pfecto tēpore. et aliis tēporibus ab eo formatis. Uirgi. Uenit summa
Terentius. dies. Terentius. Hinc profectus est/menses tres abest.

Transitiua sibi deposcunt omnia verba
Vltra acquirentem ternum quartum quoq; vocis
Illius. verbi in quam actus trasire notatur
Ternis personis passiuentur quoq; neutra.

¶ Oīnia verba transitiua/siue actiua/siue neutra/deponētia/vel cōmunia: regunt
Virgilius. vltra dtīm acq̄rentē etiā actīm illius dictionis in quā transit actus v̄bi: q̄ etiā potest
esse ntīs casus v̄bi passiui: vt orauit tibi ventā. Uirgi. En quis consurgimus agros.
Conor tibi insidias. interpretor tibi Virgiliū. Et ea q̄ neutra sunt possunt passiuari
in tertijs personis. vt aratur/arantur. bibitur/bibuntur.

Interdum poscunt quartum sibi neutra soluta
Vi alterius verbi intellecti/aut præpositiue/
Quartus in aduerbium/vel quando sit resolutus.
Siue figurate vetitat quod sermo solutus.

¶ Uerba neutra. tūs. modis actīm regunt. Primo modo per subsidiū alterius verbi
Virgilius. intellecti. Uirgi. Formosum pastor Corydon ardebat Alexim. hoc est ardenter ama
bat. Secō mō p ppōnē intellectā: vt cōmissa paresco. i. ppter cōmissa. Tertio modo
Iuuenalis. p mutationē acti in aduerbiū. Iuuen. Quæ curijs simulant et bacchanalia vivunt.
hoc est bacchanaliter. Quarto modo p figurā Synecdochen. vt dolco caput. Quē lo
quendi modū orator refugit in soluta oratione. Nā dicendū est caput dolet.

Exposcunt quartum conformis significati
Cuncta sibi (q̄uis neutralia) plæraq; verba.

¶ Omnia ferme verba (q̄uis neutralia sint) possunt regere actīm casum conformis
Boetius. significati. vt apud Boetiū. hunc cōtinuū ludū ludimus. Idem. Magnū quidem cer
Idem. tamen certamus. Ille graue seruit seruitutem: qui animū vitiis seruū habet. Hec
Ass. nsius/Augustinus dattus.

Postulo posco peto doceo rogo flagito celo
Exuo cum vestit monet induo calceo cingo
Erudit atq; precor percontor et exigo iunge.
Obsecrat obtestor cum exoro interrogat oro
Hortor cum natis geminos poscunt sibi quartos

¶ Hæc verba postulo/posco/cum aliis supra memoratis duplicem accusatiuum regere possunt. vt postulo te veniã. Tullius hoc te obsecrat. Virgi. ii. Pacem te poscimus omnes. In sacris lib. regũ. Dedit mihi petitionem quam postulauit eũ. Plau. Quã tum virginem a me reposcis. In sacris. Si filius petierit patrem suum ouum. Stati. ix. Et que te leges præceptaq; fortia belli Erudij genitrix. Ouidius. Hortaturq; sequi damnosaq; erudit artes. Luca. Dux etiam vocis hoc te fortuna precatur. Plautus in pseu. Sunt que te volumus percõtari. Cicero. j. de legibus. Te veritatem exigant. Idem in prima cõtra Catili. Quod te iamdudum hortor. Virgilius. Scriptura. Plautus. Statius Ouidius. Lucanus. Plautus. Cicero.

Quæ rogitare notant crebro magis atq; venuste
Expoſcunt quartum rogitati/illius & vnde
Depoſcis quicq̃ ſextum cum præpoſitiuo.

¶ Uerba quæ rogitare ſignificant vſitatius et venuſtius regũt actiñ rei rogitate: et ablatiñ cũ præpoſitione illius rei vnde rogitatur aliquid: vt poſtulo veniam abs te. Cice. pro mure. Eadem præcor a diis immortalibus. Cicero.

Verbum ornare notans vel denudare requirit
Ornati quartum per quas pulchre/atq; rei qua
Ornatur quicq̃ ſextum/quandoq; datiuum.

¶ Uerba ſignificantia ornare vel exuere regunt accuſatiuũ rei ornate: et ablatiñ ſine præpoſitione illius rei qua ornatur aliquid: vt orno domum floribus/veſtio te purpura/induo me byſſo/cingo me gladio/calceo pedes cothurnis/velo vel tego domum latere calamis vel ſtramine/ſterno aream ſirpis/exuo humerum pallio/denudo corpus veſtibus. et aliquando datiuum. Ouidius metamor. Flumina atq; obliquis cinxit decliuia ripis. Idem. Iamdudum vincula pugnat exuere ipſe ſibi. Sed poeticum. Ouidius. Idem.

Celo vel binos quartos/vel ſub vice quarti
Alterius ſextum cum præpoſito preæunte
Perſone & ternum ſibi iungi vult aliquando.

¶ Hoc verbũ celo regit aliqñ duos actõs: vt apud Teren. Ea ne me celet conſuefecit filium. Aliquãdo loco alterius accuſatiui regit ablatiñ cũ præpoſitione: vt celo te de hac re: vel celo hanc rem de te. Et quãdoq; regit datiñ pſone: vt celo tibi libros. Teren. in phor. Si hoc celetur patri in metu ſum. Aemiliꝰ pbus de vita alcibiadis. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. Lucanus. A ſuperis celare die. Cice. li. epiarũ. vij. Baſſus noſter de hoc me libro celauit. Terentius. Aemiliꝰ pbus. Lucanus. Cicero.

Ternum cum quarto poſcunt reſpondeo mitto
Adijcio ſcribo verbum omne loqui quoq; ſignans
Interdum quartum cum præpoſito ad vice terni
Hos vltra poſcunt ternum aut quartum ad præeunte
Compello appello ſic conuenio alloquor affor
Atq; interpello quartum ſolum rogitabunt.

¶ Datiñ q actiñ poſcunt hec verba reſpondeo/mitto/adijcio/ſcribo: et omne verbum ſignans loqui. vt loquor/dico/aio/memoro/verbũ facere/verbũ pferre. efferre/narro/

vt nullum verbū mihi respondit/misit/adiecit/scripsit/vel locutus est. Et loco datiui interdum postulant actiū cū hac ꝓpone ad. Et vltra hanc cōstructionē possunt habere alterū dtiū vel actiū ad ꝑuncta dictionis significantis ad quid/vt supertius est dictum/vt nullū verbū mihi vel ad me respōdit aut locutus est ꝓposito vel ad ꝓpositum. Hæc tū cōpello/appello/conuenio/alloquor/affor/interpello:solū actiū regunt: vt compello/appello/cōuenio/interpello/alloquor/affor te.de confero/colloquor/confabulor.et ceteris superius dictum est.

Vult auferre notans verbum ablati sibi quartum
Illius & quicq̄ de quo aufertur quoq; ternum
Pro terno interdum sextum cum præpositiuo.

¶ Verbū signs auferre postulat actiū rei ablatæ/et dtiū illius vnde aufertur aliqd vt aufero/rapio/abripio/diripio/eripio/ꝑeripio/surripio / adimo/demo subduco/ subtrahō/detraho/furor / ꝑdor tibi vestem. Et interdū loco datiui postulat abltiū cū ꝓpone. Teren. Et crimine hoc antiphonē eripiā. Cice.li.iij.epl'arum. Ego si in prouincia detrahere de sua fama quicq̄ cogitassem.

Cum natis priuo spolio fraudo abdicat orbo
Emungo euacuo castro frustro ex(&)inanit:
Eluit expello viduo exheredo reposcunt
Illius abs quo priuatur quicq̄ sibi quartum/
Priuati & sextum semper sine prepositiuo.
Sed legitur frustror(raro etsi)cum genitiuo
Abrogat exposcit quartum & ternum sibi solum.

¶ Hæc verba priuo/spolio/fraudo cū cōpositis:vt depriuo/supprimo/expolio/dispolio/defraudo. Sic abdico/orbo/abrogo/expello/viduo/ exhæredo regunt actiū illi⁹ rei vnde priuatur aliqd:& abtiū sine ꝓpone illius rei qua priuatur:vt priuo te rebus.

Liuius. Liuius.Dictator se magistratu abdicauit. Terē.in phor. Emunxi senem argento.
Terentius. Euacuo animam vitijs. Exanio amphoram vino. Castro te testiculis. Frustro vel
Bellius. deponens frustror te spe.i.fraudo.vel decipio te. Frustror legitur cū gtō apud Bellī.
Virgilius. Captionis versutæ excogitatæ frustratus est. Virgil. Tam multis viduasset viris
Cicero. bus vrbem. Abrogo/as.actiū & dtiū regit.Cice.j.ad heren. Quæ res fidem abrogat
oratiōni.i.aufert. Dicimus etiam abrogatur lex.i.infirmatur.et etiam abrogatur
Cicero. legi.Cice.ad Heren.Cui legi abrogatum vel derogatum sit.

Pono fero capio cum præ post reposcunt
Quartum cum terno/sic actiua omnia ferme
Cum præ & sub iuncta/at soli terno dato neutra.

¶ Hæc verba pono/fero/& capio cōposita cū præ/post aut ante:regūt actiū & dtiū vt prepono/præfero/postpono/postfero/antepono/antefero/antecapio libertatem diuitijs.Sic̄iter actiua plæraq̄ omnia composita cū præ vel sub construūtur: vt præscribo ꝑstituo/ꝑfinio/ꝑdico/ꝑfigo/ꝑparo:cū aliis.subigo/subiecio/subiicio/suppono/
Terentius. substerno/subdo/subiugo:cum multis aliis. Terē. Tute his rebus finē præscripsisti
Idem. pater. Idem.¶ Hereain huic rei ꝑficimus. Idem. Et te dam subduxisti nobis. Idem.
Quis hunc subposuit nobis. Neutra plæraq̄ solum datiū habent. vt subrideo tibi.
Succurro tibi/subsideo tibi &c.

Commoneo admoneo poscunt quartum & genitiuum
Aut ablatiuum cum vel sine præpositiuo.

¶ Cōmoneo et admoneo/ꝑ memorē facio:triplicē habent constructionē. Primo regunt actiū & gtiū:vt admoneo te officij. Salu. Admonuit aliū egestatis.aliū cupiditatis suæ. Quintilianus. Quintilianus. Grāmaticos officij sui cōmonemus. Secundo accusatiuū cum ablatiuo sine ꝓpone(authore Mancinello) vt admoneo te officio. Tertio actiū

et ablim cū prepōne. Cicero. iiij. epl'arū. Putaui ea de re te admonendū. Regit etiā pro hortor duplicem actīm sicut suum primitiuum monco: de quo superius. Teren. Ridiculum est te illud me admonere. Cicero. Terentius.

Accusare notans verbum/aut damnare reposcit
Quartum accusati vel damnati & genitiuum/
Siue ablatiuum cum præpositio simul absq;
Criminis aut penæ/at sextum cum sunt sine fixis
Adiectiuorum cum vel sine præpositiuo
Exceptis tanti pluris quanti atq; minoris
Cum natis semper quæ ponentur genitiuo.
Criminis interdum quartum iungi sibi poscunt.

Uerba accusationē aut dānationem signtia cū actō et gīo: aliqñ ablatiuo

¶ Uerba signtia accusare vel dānare regūt actīm accusati/vel damnati: et gīm vel ablim cū vel sine præpōne/criminis aut pene: vt accusare hūc potes furti/furto/vel de furto. dānaui hūc vniuerse pecunie/vniuersa pecunia/vel de vniuersa pecunia. Hæc Ualla. Liuius. Sed nequaq; tantū relictū est quāte summe damnatus fuerat. Sed huiusmodi verba postulant semper ablim cū vel sine prepōne olim adiectiuorū cum sine substantiuis ponuntur: exceptis istis. tanti/quanti/pluris/et minoris: cum compositis q̄ semp gtō (quum sunt sine substantiuis) ponuntur. vt accusere hūc potes furti vel sacrilegij/vel vtroq;/vel de vtroq;. Ambobus vel de ambobus: nō autē vtri usq; vel amborū. Uerba sunt Ualle. Regunt aliqñ actīm criminis. Cice. primo de ora. Nam qō inertiam accusas adolescentium. Cice. p Sylla. Qui alterū coniurationis accuset. Emilius Probus. Accusatus hoc crimine. Gel. lib. xvj. ca. iij. Timerchum de pudicitia accusaret. Ago te furti. i. accuso. Sueto. in Cesare. Dolobellā repetundarum postulauit. i. accusauit. Cice ad Heren. Arcessitur Cepio maiestatis. i. accusatur de peccato in maiestatem principis. Idem. ij. offi. Ne quē vnq; innocentem iudicio capitis ercessas. i. accuses. Teren. Si herū insimulabis auaritie male audies. Ouid. vtinam temeraria dicar Criminibus falsis insimulasse virum. Cicero. ij. ad Heren. Si quisq; furti arguat. Solinus. in aliquo peccato argutus. Gelli. li. iiij. Notabatur impolitie. i. incurie. Cicero. Boni ciues nulla ignominia notati. Terentius. hic furti se alligat. i. obnoxium reddit. Plau. in penu. Furti se astringit. i. obnoxium facit. Hieronymus. Qui alterum mēdacij criminaris desine ipse mentiri. Cicero. Si ceteris condemnat generum suum. Idem. Si iniquus es in me iudex: cōdemnabo eodem te crimine.

Ualla. Cicero. Emilius pbus Gellius. Suetonius. Cicero. Idem. Terentius. Ouid. Cicero. Solinꝰ. Gelli. Cicero. Teren. Plautus Hieronymus. Cicero. Idem.

Accusare vl dānare significātia sunt hec. accuso. incuso. arguo. reprehendo. criminor. insimulo. ago. postulo. alligo. astringo. arcesso. et id genꝰ alia.

¶ Annotatio.

¶ Etsi huiusmodi adiectiua: tanti/quāti/minoris/pluris/leguntur coniuncta cū substantiuis in gtō. Ille gtūs tamen non regitur a verbo spectante ad preciū: sed a substantiuo noīe/vel infinitivo esse subaudito. vt in illo Cice. i paradoxis. Areas quasdam magni pcij estimant. sensus est. estimāt areas quasdā (subaudi) esse magni precij. vel sic per nomen. Aestimant areas quasdam (subaudi) esse areas magni precij. Terentius. Uidetur homo quantiuis precij. precij hic regitur a substantiuo homo. Ideo latine non dr. quanti precij emisti: sed quanti emisti: neq; intelliges in constructione precij sed sic resolues: quanti emisti. i. quanto precio. Hanc latine dicitur: quato precio emisti. minori pecunia vendi. multis nummis mercatus sum. tanto auro non vendam.

¶ Magni pcij Terentius.
¶ Quantiuis precij.
¶ Quāto pcio.

Ad precium spectans verbum precij rogitabit
Sextum, sed demptis tantum quantum minus & plus
Cum natis (quum sunt sine fixis) quæ genitiuo
Ponentur/sed cum fixis sexto, tamen ista
Tantidem pluris semper pone genitiuo.

Uerba ad precū spectātia.

Carius & melius peius sic vilius emi
Posse negat dici recte per nomina Valla.

¶ Uerba ad preciũ pertmentia: vt emo/vendo/consto/valeo/loco/cõduco: ꝛ do ꝓ vendo regunt ablm̃ rei signtis preciũ/siue precii certũ sit siue incertũ/his quattuor exceptis: tantũ/quãtũ/minus/et plus/cũ suis cõpositis: vt tantius tantilibet/tãticũꝫ/quantiuis/quatilibet/quãticũꝫ/que sine substãtiuis in gtõ poni debent. Sed cum substantiuis in abltõ: ꝑter tantidẽ et pluris q̃ abltõ carent. Et licet Salustius scribat pluris precipiẽ. et Terẽ. quãtiuis precij. hic tm̃ loquẽdi modus nõ vsitatur apũ oratores Uirgl. Uendidit hic auro patriã. Teren. Minis viginti tu eam emisti. Ualerius. Magno vbiꝫ precio virtus æstimatur. Teren. Redimas te captũ quẽ queas minie. Plautus. Quanti eam emit: vili. Cicero. In licitatorem potius ponam/ꝙ illud minoris veniat. Idem. Quo ne pluris emerẽ. Latine dicas (authore Valla) hoc emi carius/melius/peius/vilius. non autem carioris/melioris. ꝛc.

Salustius.
Uirgilius.
Terentius.
Ualerius.
Plautus.
Idem.
Ualla.

Uerba regẽtia gtm̃ adiectiuorum.

Aestimo. cum pendo. facio puto. consulo. curo
Sic habeo. duco. genitos istos sibi poscunt.
Tanti cum quanti. maioris. maximi. & æqui.
Magni. infiniti. parui. minimi. atq; minoris.
Atq; boni. multi. pluris. cum plurimi. & assis
Et nauci nihili flocci: quædam quoq; sextum
Pro præeunte petunt. vt duco/est pro nihiloq;
Interdum sextum poscunt sine præpositiuo.

¶ Uerba æstimandi. vt æstimo/existimo ꝛc. regũt gtõs istos: tanti/quanti/magni/maioris/maximi ꝛc. superius in versibus dicta. Boetius. iij. de consola. Quanti tu æstimabis: si bonũ quid sit cognouceris? infiniti inquã. Clau. Terũci ſ factunt/nihili pendunt. Cicero ꝓ murena. Quanti putas esse ad famã hoim. Apu. lib. j. meta. Optimi consule. i. æstima vel iudica. Ouiđ. in. vj. de ponto. Tu tamen hæc quæso consule, missa boni. i. iudica ꝛ [illegible]onã partẽ accipe. Teren. Tu de me parui curas dum illi bene consulas. Hanc rem nihili duco. Apu. j. meta. Istud quidẽ qđ polliceris æqui boniq; facio. Cice. in epis. Demõstrauit me a te plurimi fieri. Cice. v. phil. Pluris habetur. Uirg. Non assis faciunt. Catullus. Oẽs vnius assis æstimemus. Plautus in rudente. Minas tuas flocci non facio. Idem in Curg. Respicio vos nihili meã gratiã facere. hic nihili ꝛ flocci separantur a facio. ideo melius disiuncte ꝙ composite construuntur hæc ꝛ alia.

Boetius.
Columella.
Cicero. Apu.
Ouidius.
Terentius.
Apuleius.
Cicero.
Uirg. Catullꝰ.
Plautus.
Idem.

¶ Annotatio.

¶ Quedã etiam ex iis regunt ablm̃ horũ adiectiuorũ intercedente hac ꝓpõne pro. Sillius. iij. Cerno equidem nec pro nihilo est mihi fœdera rumpi. Cice. sæpe vtitur pro nihilo duco. ꝙ nihilo habeo. i. æstimo. Regunt etiã interdũ ablm̃ sine ꝓpõne: vt æstimo te magni/et magno: et recte (teste Valla) Boetius in prologo topicorũ. Paruo æstimare videtur. Hiero. in leuiti. Tanto æstimabitur. Ualerius lib. v. Magno vbiꝫ precio virtus æstimat. Seneca. Data magno æstimas/accepta paruo. Sed pulchrius et frequentius cum genitiue. Cicero in acs. Alia pluris æstimanda alia minoris.

Sillius.
Cicero.
Ualla. Boetiꝰ.
Hieronymus.
Ualerius.
Seneca.
Cicero.

¶ Cõposita a pleo ꝛ fartio cũ actõ ꝛ ablatiuo: aliqñ gtõ.

Quartum cum sexto poscunt pleo fartio nata
Vel genitum/interdum sextum cum præpositiuo
Totius & sextum semper cum præpositiuo.

¶ Composita ab his verbis pleo et fartio. vt compleo/expleo/impleo/oppleo/repleo/suppletio/refertio infertio/suffertio/regunt actm̃ vel ablm̃. Uirg. Implent clamore vias. Sal. Sylla oẽs suos diuitias expleuit. Idẽ. Præcipit primũ vti veteres

Uirgilius.
Salustius.

amicos muneribus repleant. Uallensis. Refersi apotheca vino. et aliqñ loco ablati- Valla.
ui regũt gtiã. Uirgi. Implentur ueteres Bacchi. Interdum abltiã cum præpõne de. Uirgilius.
Cice. j. de ora. De nugis referti libri. Martia. hos niſi de flaua loculos implere mo Cicero.
neta. Et uitra hanc cõſtructionẽ regũt etiã abltiã ſemp cũ prepoſitione alicui uis to- Martialis.
tiue: ut impleui uiceum de amne. de riuo. hæc Uallia.

¶ Annotatio.

¶ Uerba ipſius Uallę diligenter ſunt annotanda in hac ⁊ ſimili conſtructione. vt ſi dicam. Impleui nauem de omni genere frumenti. et refersi apothecam de varia na tura vinorum. vix auſim (inquit Uallia) ꝓpõne hic omittere. Quia non eſt nauis re- Valla.
pleta omni genere frumenti: ſed frumento omnis generis. Et hoc quoties loquimur
de aliquo toto/vel de re generali. vtimur ſemp ꝓpoſitione. Lactan. iiij. Et inſup duo Lactantius.
decim cophini/de reſiduis fragminibus impleti. Nam ſi dicam. impleo viceum de
amne. hic ſignificatur pars de aliquo toto auferri: non illud totum. igitur non dices.
Impleui viceum amne/ſed de amne. et ſic de ſimilibus.

Quæ nutrire ſolent. cum magnifico. beo. dito.
Informo purgo ſic inficit imbuit adde
Prouoco participo cõmunico placo laceſſo
Inſtituo in (q;) iciat ſimul erudit inſtruo muto
Oblecto palpo circumuenio locupleto.
Munero. cum dignor. quartum & ſextum ſibi poſcunt.

¶ Actiñ ⁊ abltiñ ſine ꝓpoſitione regũt verba q̃ ſignificant nutrire. vt alo/educo/ im buo te optimis inſtitutis. cibo te pane. lacto te verbis. poto te aceto. ſatio/ſaturo. re ficio te deliciis. Similiter hec verba magnifico te verbis. Beo/dito/te ſpe. Informo te diſciplina. inficio/imbuo lanam colore. prouoco/laceſſo te conuitiis. participo te prandio. cõmunico te conſiliis meis. placo numina precibus. Inſtituo te moribus. initio te ſacris. erudio/inſtruo te armis. muto quadrata rotundis. oblecto me car mine: et carmen me oblectat. Palpo te munere. circũuenio te dolis. locupleto te lau de. Munero te pecuniis. dicitur et muneror/aris. deponens. dignor te honore cũ ali is ſimilibus.

Hærba paſcis equum/paſcit dicas equus hærbam
Hic oculos/animum/pictura paſcit inani.

¶ Paſco idẽ qđ cõmedo. ſed paſci fere ad beſtias. vesci ad hoies pertinet. Tripliciter modo cõſtruitur. Primo dicimus paſco equum hærba. Sebo equus paſcit hærbam Tertio per tranſlationẽ p oblectare. Unde dicimus. paſcit oculos/ aſpectu virginũ. Uirgi. Atq; animũ pictura paſcit inani. Teren. Oculos paſcere/ſectari ad ludũ: du- Uirgilius.
cere ⁊ reducere. Dicitur etiã paſcor deponens e. iſdem conſtructionis. Uirgilius. iij. Terentius.
Enei. miſeros morſu depaſcitur artus. Uirgilius.

Soluere/quæ ſignant vel ſumere/vel remouere/
Vel cohibere/petunt poſt ſe iungi omnia verba
Quartum cum ſexto cum vel ſiue præpoſitiuo.

Uerba ſignificantia ſoluere remouere vel cohibere.

¶ Actiñ ⁊ abltiñ cũ vel ſine ꝓpõne regunt oia verba ſignia ſoluere: vt ſoluo/libero/ redimo/exuo/expedio/euoluo/eruo ⁊c̃. Similiter ſignia ſumere: vt ſumo/ſuſcipio/ accipio/recipio/aduio/diſco/intelligo. ⁊c̃. Itẽ ſignia remouere: vt remoueo/diſce do/abeo/migro/emigro/recedo/ſeparo/ſegrego/diuido/diuello/diſtingo/ dilacero/ dirumpo/proficiſcor ⁊c̃. Et ſignia cohibere: vt cohibeo/contineo/tempero/ coerceo/ cõpeſco/vito/deuito/arceo/abigo ⁊c̃. vt ſoluo captiuum vinculis/vel a vinculis.

Abſtineo quartum petit illius/abſtineas quod
Sextum a quo abſtineas cum vel ſine præpoſitiuo
Et vice vult ſexti (quod rarius eſt) genitiuum.

Abſtineo cum actõ et abltõ: aliqñ gtõ.

A nullo regitur sub eadem pene positus

Cicero. ¶ Abstineo regit accusatiuū illius rei quā abstineas / et ablatiuū cum vel sine prepositione illius rei a qua abstineas. Et aliquando (licet rarius) loco ablatiui regit genitiuū. Cice. in epīs. Ego qui ostreis facile abstinearn / a beta et malua deceptus sum. Idē. Beneficiū est quod abstinueris a nephādo scelere. Horati⁹. Mox vbi lusit / abstineto dixit turpiter. Liuius. viij. Bellum ab inuicto populo abstineat.

De quonis casu absolute positio.

Vult scateo sextum sibi iungi vel genitiuum.
Cum substantiuum (sibi concomitante relato)
Illud tunc casu / cum concomitante relato.

Propheta. ¶ Quando substantiuum (cōcomitante relatiuo) a nulla dictione regitur / tunc illud substantiuum in eodem casu cū relatiuo comitante absolute ponetur. Propheta Uirga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Uirga est hic nominatiuus absolutus. Exemplū de gtō absoluto. Imperij et dignitatis fuit est commigloria. De dat tuo. Uirtuti et eruditioni semper iis fuisti deditus. De actō. Masculū et femineam creauit eos. De vocatiuo satis liquet. De ablō. Pace et vnitate semp ipse delector. Hieron⁹. Omnem palmitem in me non ferentem fructum / tollet eum.

¶ De constructione ablatiui.

Hieronymus. Regentia ablatiuū: interdum gtīm. et poscunt aliqñ accusatiuum.

Sextum vult vescor fungor fruor & caret vtor.
Delector potior, quod vult etiam genitiuum.
Fungor cum potior quidam quarto tribuere.
Vult scateo sextum sibi iungi vel genitiuum.

Uirgilius. Cicero. Terentius. Idem. Sellius. Idem. ¶ Ablatiuum regunt hec verba vescor / fungor / cum ceteris superius dictis. Uirgil. Mensis enim vescimur inquit. potior interdum genitiuū sibi conīgit. Cice. Rerum potiri volunt. Similiter hec verba fungor et potior cū accusatiuo ꝓstructa reperies. Terentius. Tute illorum officia fungere. Idem. Miseriam omnē ego capio hic potitur gaudia. Et hoc verbum scateo regit ablatiuū vel genitiuum. vt scatet vermibus. Sellius. Irarum multebrium per diem perq noctem scatebat. Idem lib. j. Uideas quosdam scatere verbis.

¶ Annotatio.

Salu. Cicero. Salu. Curti⁹. Idem. Cicero. Sillius. Sell. Uirgilius. Ouidius. Terentius. Sellius. ¶ potior signs teneo / aut in potestatem habeo / siue optineo. Primo regit genitiuū Salustius. Cui fatum foret vrbis potiri. Cice. iij. de ora. Noster pp̄lus terrarū oīm iam potitus est. Salu. in Jugur. Si eius oppidi potitus foret. Curtius. li. iij. Asie potiturū. Idem in quinto. Si regionis potiri ꝓtigisset. Cice. j. epīarum. Illius regni potiri. Sil. xv. Uotiq potitus. Libro. xliij. Huius potit⁹ loci consul. Sell. vi. ca. xvij. Xerxes Athenarū potit⁹. ¶ Secdo ablīm. Uirgi. primo Eneid. Egressi optata Troes potiuntur arena. Ouidius. xiij. meta. Tuq tuis armis / nos te potiremur Achille. ¶ Tertio actīm: et tunc significat frui. Teren. hic potitur gaudia. Sel. xiij. ca. primo. Mortem per vim potita est.

¶ Nota significātia temporis aut spaciū in ablatiuo aut actō.

Sexto ponetur signans tempus spacium ve
Nomen / vel quarto quando græcos imitamur.
Si non sit recti casus / aliter ve regatur:
Interdum quartum vult per, vult sextus in / aut de.
Et spacium signans quartum vult ad præeunte.
Supprimitur quartus nonnunq̄ præ genitiuo.

Ualla. Uirgilius. Idem. Uirgilius. Cicero. ¶ Nomen signs tēpus vel spaciū si non sit ntūe casus verbo: aut aliorsum regak ponetur in ablō: vel si grecos imitamur in actō. authore Ualla. Uirgilius. Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte. Idē. Noctes atq dies patet atri ianua ditis. ¶ Exempla spaciī vel distantie de ablō. Uirgi. xj. Neclongis inter se passibus absunt. satis notū de ablatiuo. Exemplū de actō. Cice. xv. epīarū. Abessemq ab Auia-

no iter vnius diei. Cæsar. iij. de bel. ci. Hiericus abest a dypeis passuũ. xxxij. millia. Curti. v. Aedificia non sunt admota muris: sed fere spacium vnius iugeris absunt. Virg. Dic quibus in terris et eris mihi magnus Apollo Treis pateat cœli spaciũ non amplius vlnas. Sic construuntur post adiectiua. vt hic murus est longus/latus vel altus viginti pedes/vel pedibus.

Cæsar. Curtius. Virgilius.

¶ Annotatio.

¶ Nomen significans tempus aliquãdo ponitur in actõ cũ præpositione per. Liuius in proœmio. Que nostra per tot annos vidit aetas. Cice. p Clu. Per multos annos quieuit. Suetonius in tybe. Cybo per quatriduum abstinuit. Cice. viij. ad atti. Tenuisti pronunciam per decem annos. cũ mille eiusmodi aliis. Aliquando ponitur in ablatiuo cum in/aut de præeunte. Tacitꝰ. Tali in tempore capessendæ reipu. iter ingreditur. Hircius de bello gal. In sequẽti nocte equites præmittit. Cice. pro mure. Vigilas tu de nocte. Liuius. xxiij. Cæperũt epulari de die. Cæsar de bel. gal. vij. Reliquas de media nocte proficisci imperat. Suetonius in augusto. De nocte ad occasionem aurigæ euectus est. Cice. viij. ad atti. Obsignata epla quam de nocte daturus eram. Curtius. v. De die inibat conuiuium. Horatius. Ut iugulent homines surgunt de nocte latrones. ¶ Nomen significans spacium aliquando in accusatiuo ponitur. præeunte ad pro circiter. Cice. vi. ad atti. Accepi tuas literas ad quintũ miliare. Hircius oppius de bello Hispa. Quum ad octauum miliarium veniisset. ¶ Aliquando accusatiuus ante genitiuum supprimitur/et subauditur. Cice. v. ad atti. Nos properabamus in castra/quæ aberant bidui. i. spacium biduí. Idem alibi. A quibus aberam biduí.

Liuius. Cicero. Suetonius. Cicero. Tacitus. Hircus. Cice. Liuius. Cæsar. Suetonius. Cicero. Curtius. Horatius. Cicero. Hircius. Cicero. Idem.

Nomen vel verbum sextum sine præposito vult Instrumentalis/sic formalis quoq; causæ.

¶ Causa instrumentalis et formalis ponet in ablõ sine ppõe

¶ Nomina et ῥba regunt ablãm casum sine ppositione dictionis significantis causam instrumentalẽ vel formalẽ. Instrumẽtalẽ. Ouidius. Saucia vomeribus per se dabat otia tellus. Virg. Insequitur iam iamq; manu tenet et præmit hasta. Formalem: vt canto alta voce/recito placione dulci/his verbis affatur amicum. Quo ore id loquar. Qua ratione emisti. Qua audacia id feceris. Quo infortunio id fit. Petrus nomine. piscator arte. apostolus electione. Teren. Eo pacto et gnati vitã/et consiliũ meũ cognosces. Idem. Hoc dant factum est consiliis et dolis. cũ mille aliis. Virgil. Raptatus bigis: vt quondam aterq; cruento puluere. Ouidius. Anxia luce gemit. lentaq; miserrima tabe. Linquitur vt glacies incerto saucia sole.

Ouidius. Virgilius. Terentius. Virgilius. Ouidius. Idem.

¶ Annotatio.

¶ Causa instrumentalis ꝺr: vt video oculis: quia hic ablãs oculis/est instrumentũ et causa videndi. Ludo alea. hic ablatiuus alea/est instrumentum et causa ludendi sine qua ludus ille nõ exercetur. Causa formalis ꝺr/quia ostendit formam et formalem causam alicuius rei. vt quũ dicã. Aspicio te hilari fronte. hic ablãs fronte cum adiectiuo hilari ostendit formã et modũ aspiciendi te. Intueor te totis oculis tẽ. et respondit questionem qromodo.

Mobile vel verbum sextum causæ efficientis Vult sine præposito/aut sextum cum præpositiuo Interdum quartum per ob aut propter sibi iuncto.

Causa efficiẽs in ablõ cũ vel sine ppõne. vel actõ cũ per/ob/vel propter.

¶ Nomina adiectiua et ῥba dictionis signis causam efficientem ablãm sine ppõne Aliqñ ablãm cũ prepõne. Aliqñ autẽ actm cum hac ppõne per/ob/vel ppter. vt sum tristis/vel tristor dolore præ dolore/vel per aut propter dolorẽ. Sum pallidus/vel palleo timore/præ timore: vel per/ob/aut propter timorem. Teren. Animus lassus cura et cõfectus stupet Idem. Lingua hæret metu. Idem. Præ gaudio nõ sum apud me. Idem. Laborat e dolore/atq; ex hac solicita est die. Idẽ. Reuertor mœstus præ ægritudine assidua. Idem. Subirritis sed nihil propter hanc rem.

Terentius. Idem.

¶ Annotatio.

¶ Causa efficiens ꝺr: quia causa alicuius rei vnde ea res fit. vt quum dicam. Sum

pallidus/vel palleo timore. Hic ablatiuus casus timore. efficit me pallidum: et est causa pallendi.

Causa finalis in ablō cū vel sine ꝑpōne/ vel in actō cū præpositione.

Mobile vel verbum sextum sine præposito vult
Causę finalis/vel sextum pro præeunte/
Vel quartum cum præposito ob propter ve præcunte.

¶ Nomina adiectiua ꝛ ꝟba regūt ablūm sine ꝑpōne causæ finalis: ꝛ aliqñ ablūm cū hac ꝑpōne pro. Aliqñ vero actūm præcunte hac ꝑpōne ob vel propter: vt auarus oim labor ꝙ est patiens: vel omnes labores patitur lucro/pro lucro: vel ob aut propter lucrum. Teren. La gratia id feci vos vt pertentarē. Idem. Sapiunt si pro maleficio beneficium summum noluit reddere. Idem Si propter amorem vxorem nolit: ea prius ab eo animaduertenda est iniuria.

Terentius.
Idem.

¶ Annotatio.

¶ Causa finalis dicitur: quia respicit finem alicuius rei: ꝛ propter eum finem. vt si dicā. Mercatores tranant maria. spe lucri. Hic ablūs spe est causa finalis: et respicit finem lucri. Et propter hanc finalem causam. i. spem lucri. fit illa tranatio maris a mercatoribus. Et respondit quæstioni: quorsum: aut ad quem finem. vt si dicam quorsum/vel ad quem finem dicis hæc Respondeas. La gratia vt pertēteu animū tuum.

¶ Causa materialis cū ablō

Mobile vel verbum vult causæ materialis
De qua fit quicq̄ sextum cum præpositiuo
Cum qua fit quicq̄ sextum sine præpositiuo.

¶ Nota adiectiua ꝛ ꝟba dictionis significātis causam materialē (de qua aliqd fit) regūt ablūm cū ꝑpōne: vt hec domus ꝙstat ex ligno et lapide. Virgi. Cratere ex auro solidi. Regunt etiā dictiones significantes causam materialē (cū qua aliqd fit) ablatiuum sine ꝑpōne: vt paries fit albus vel dealbatur calce / domus contegitur latere/ stramine calamo. Virgil. Congestum cespite culmen. Idē. Uiminibus mollioꝛ paras intexere iunco. Idem. Sectaq; intexunt abiete costas.

Virgilius.
Virgilius.

Sexto ponetur iuncto sibi præpositio cum
Dictio qua coniunctio/concomitans ve notatur.

¶ Omnis dictio significans iunctionē vel concomitantiam ponetur in ablō casu hac præpositione cū semp ꝑēte (authore Valla) vt suscepi eū cū honore/ tu scribis cum iucunditate/loquitur cum affabilitate/fui negociosus cū hospite. Terē. Virū ni ego turpiter me dedam cum hoc meo decrepito.

Valla.
Terentius.

¶ Desisto. Cesso.

Desisto & cesso sextum cum præpositiuo
Poscunt siue modum infinitiuum/vice sexti.

¶ Desisto ꝛ cesso postulant ablūm cū prepōne. vel loco ablatiui infinitiuū modū: vt desisto vel cesso ab amore/vel amare.

¶ De verbis pro varietate significationis diuerse constructis.

¶ De verbis. reciproce constructis.

Verba reciproca sunt hæc deficit affluo abundo
Et præ se poscunt rectum/post se quoq; sextum
Quem rectum in ternum casum mutare aliquando
Et sextum in rectum structura reciproca possit.

¶ Hæc verba deficio affluo abūdo sunt ꝟba reciproca: ꝛ regūt ante se nominatiuū/ et post se ablūm. qui ntūs aliqñ in dūm ꝛ ablūs in nūm ꝙ reciprocā constructionē conuerti pōt: vt ego deficio nūmis/ꝛ nūmi deficiūt mihi/ ego affluo diuitijs / et diuitie affluūt mihi. Colu. li. iij. de vite loquens. Quū trāstuleris (inqt) de humido in aridū

Columella.

locum: vide ne pristino alimēto deficiat. i. careat. Cice. Ser. Sulpi. Opprimor interdum q̄ ea solatia mihi deficiunt. De affluo. Plau. in pseudo. Atq; adeo vt frumento affluā. Ouid. de reme. amo. Affluit incautis desidiosius amor. Terē. in phor. Amore abundas Antipho. Augu. ij confe. Id furamur sum quod mihi abūdat. Abundo apō veteres cū grō cōstruitur. Lucillius sat. vj. Quarū et abūdemus rerū/ et quarum indigeamus. Non imitandum.

Cicero. Plautus. Ouidius. Terentius. Augustinus. Lucillius.

Deficio quartum rogitat cum defero signat
Quando discedo sextum cum præpositiuo.

deficio cū actō ⁊ aliqñ cū ablatiuo ⁊ p̄pone.

Deficio qñ sīgt defero regit actiñ. vt apud Teren. Nō te deficiā. i. nō deserā. Sed qñ sīgt ab alicui⁹ dicto discedere. autore Ualla) regit ablatiñ cū ppone. vt sabini defecere a romanis. Cice. in Lælio. Difficile est amicitiam manere/si a virtute deferis.

Terentius. Ualla. Cicero.

Prosequor afficio quartum & sextum sibi poscunt
Et sensum sumunt/ex appositis sibi sextis.

prosequor ⁊ afficio cū actō et ablatiuo.

¶ Hæc verba psequor ⁊ afficio regit actiñ et ablatiñ: ⁊ ex appositis ablatiuis significata diuersa sortiuntur. vt prosequor te amore. i. amo te. prosequor te odio. i. odio te. afficio te honore. i. honoro te. afficio te vituperio. i. vitupero te. Cicero in Uerrem. Iste iratus hominē verbis vehementioribus psequitur. i. insectatur.

Cicero.

Hæc timeo metuo caueo poscunt sibi ternum
Quartum vel sextum cum præposito/veluti quum
Dico tibi timeo/vereor mala ne tibi fiant.
Dicens te timeo/vereor mala ne mihi faxis.
Abs te sed timeo/per te mihi ne mala fiant.

timeo/metuo/ ⁊ caueo cū dtō actō ⁊ ablō cū præpositione.

¶ Hec verba timeo metuo ⁊ caueo pro diuersa significādi rōne regūt nūc dtiñ/ nūc actiñ nūc ablatiñ cū p̄pone. vt cū dico. Timeo tibi. Uereor ne tanq̄ amico tibi mala fiant. Dicēs. Timeo te. Uereor ne tanq̄ inimicus mala inferas mihi. Et dicens. Timeo abs te. Uereor ne p̄ te tanq̄ p aduersariū mala inferātur mihi. Plau. in aul. Auro formidat eudio. Terē. in phor. et nūc timeo. Idē in An. Si illū reliquis/ei⁹ vitæ timeo. In his exeplis. Timeo auro. ei. eius vitæ. intelligas: ne q̄d mali fiat. Exempla accusatiui. Terē. Sin opitulor eius minas timeo. hic intelligas: ne mala mihi faciant. De ablō. Idē: hei mihi a Chrysīde. hic intelligas metuo: ne mala p Chrysidem fiant. Tulli. epl'arū. v. A me insidias metuunt. i. ne fiant per me insidiæ.

Plautus. Terentius. Idem. Terentius. Tullius.

Auribus intendo signans auscultо reposcit
Quartum. sed pareo signans poscit sibi ternum
Audio vult solum quartum sensu sub vtroq;.

Auscultо ⁊ audio aliqñ cum dtō/aliqñ cum accusatiuo.

¶ Auscultо idē q̄ auri⁹ accipio/siue audio: regit actiñ. Plau. Tum illum summisse loquentē auscultabam. Teren. Auscultа pauca. Idē q̄ obedio regit dtiñ. Idē Pamphilū ne aduersāre an auscultē seni. Idē in adel. Uin tu huic seni auscultare? ¶ Audio in vtraq; sīgnatione fm recētiores actiñ solū poscit. Cice. ii. epl'arū. Si me audias/ vitabis inimicitias. i. si mihi auscultaueris. et meis verbis audiens fueris. Nec aussim dicere/si meis ꝟbis audies. licet in Capti. Plau. semel dixerit. Haud audiebat dicto. Nā q̄d. Plauto verborū licentia libertas: Cum dicit in mustel. Cogites si illū inseruibis solū. vbi inseruio cū actō solus tūgit. Et ibidē dicit. Soluam militē p̄ militi. Sed audiens dicto sæpe legitur. et hic Audiens est nomen. teste Diomede.

Plautus. Terentius. Idem. Cicero. Plautus. ¶ Annotatio.

Vult pro promitto recipit ternum quoq; quartum
Pro accipio quartum & sextum cum præpositiuo.

¶ Recipio qñ sumitur p promitto regit dtiñ ⁊ actiñ: vt nihil recepit tibi/q̄ non reipla p̄stabo. Qñ aūt sumitur p accipio regit actiñ ⁊ ablatiñ cū p̄pone. vt lras abs te recepi. Cice Crasso. Que tibi promitto/ac recipio sanctissime esse obseruaturū. Idē iij. epl'arū ad Plancū. Binas a te recepi literas.

Cicero. Idem.

Accedo quattuor modis cõstruitur.

Accedo addor vult acquirentis sibi ternum
Atq; acquisiti quartum simul ad præeunte
Ternum acquiliti quandoq; dari sibi poscit.
Aduenio quartum sine/vel cum præpositiuo ad.
Quartum quum signat faueo aut assentio poscit.

¶ Accedo quadruplicẽ habet constructionẽ. Primo signs addor siue adiungor regit dtm̃ acquirentis. et actm̃ acquisiti cum ppõne ad præeũte. Teren. in An. Ad hæc mala hoc mihi accedit. Scõo regit aliqñ dtm̃ acquisiti. Quintil. Atq; vt accedat dolori meo cumulus. Tertio signs aduenio. appropinquo. et quasi iuxta eo: regit accusatiuũ cum ppõne ad vel sine ppõne. Teren. Accede ad ignem hunc. Virgil. Uos q scyleam rabiem penitusq; sonantes. Accestis scopulos. Quarto signs faueo vel assentio regit dtm̃ solum. vt accedo sententiæ tuæ. i. faueo. Fabi. Nec accedo Celso id est assentior. Apuleius de asino. Accedis huic fabulæ.

Terentius.
Quintilianus.
Terentius.
Virgilius.
Fabius.
Apuleius.

Reddo quum facio signat quartum sibi poscit.
Ternum cum quarto quum trado restituo ve.

¶ Reddo signs idem quod facio regit actm̃. Teren. Reddã eam tã atrã q; carbo est. Quandoq; significat idem quod trado vel restituo regit dtm̃ q actm̃. Teren. Cupio eam abducere: vt eam tuis reddam.

Terentius.

¶ Impono cuz dto: aliqñ cum dto et actõ.

Impouo signans fallo ternum sibi solum
Vult, sed pono super ternum quartumq; reposcit.
Imponoq; manum. rem perficio notat apte.

¶ Impono signs idem qõ fallo regit dtm̃ solũ: vt imposuisti nobis. i. fefellisti. Sed qñ significat superponere regit dtm̃ q actm̃: vt impone mihi quiduis oneris. Virgil. li. iiij. Uidit thuricremis quũ dona imponeret aris. Hieron. Quare imposuisti mihi. Quintili. Fefellit me ingenitus honestis causis gloriæ amor. spes tibi perpetuæ laudis imposuit.

Virgilius.
Hieronymus.
Quintilianus.

Cõparo cũ dto q actõ aliqñ cũ actõ q ablto.

Comparo concilio vel emo signans sibi ternum
Cum qnarto poscit: quando æquiparo rogitabit.
Quartum cum terno vel sextum cum præeunte.
Interdum quartum poscit simul ad præeunte
Constituo. vel compono quartum sibi solum.

¶ Comparo quadruplicem habet cõstructionem. Primo sigt idẽ qõ cõcilio vel emo et regit dtm̃ q actm̃: vt magnã comparasti tibi laudem. Cõparaui tibi libros. Scõo sigt æquiparo vel adæquo: q regit actm̃ q dtm̃ vel ablm̃ cum præpõne cum. vt comparo Virgiliũ Homero. vel cum Homero. Tertio modo cõstruitur cum actõ intercedente adloco datiui. Teren. Hau. ne comparandus hic quidẽ ad illum est. Quarto sigt constituo vel compono q regit solũ actm̃. Idẽ in Eunu. Ita me comparem non perpeti meretricum contumelias. i. constituam me.

Terentius.
Idem.

Aequalem facio quum signant æquiparo æquo
Quartum cum terno poscunt. duplicem quoq; quartum
Ad mediante volunt: æqualis sumq; reposcunt
Quartum cum sexto. cum vel sine præpositiuo.

¶ Aequo et æquiparo triplicẽ habent constructionẽ. Primo quũ signt æqualẽ facio regũt actm̃ q dtm̃. Liui. li. iiij. Aequantes eũ Romulo. i. æqualem facientes eũ Romulo. Scõo in eadẽ significatione geminũ regũt actm̃. intercedente hac ppõne ad. Plau. in milite. Tum bellator Mars aut ausit dicere/neq; æquiparare suas virtu-

Liuius.

Plautus.

tes ad tuas. Unde dicimus. æquo domũ solo. i. deiſciendo/destruendo æqualem facio. Uirg. Fœlix ſi protinus illum / æquasset nocti ludũ. i. æqualem ⁊ continuum fecisset ludit nocti. tam diu ludendo q̃ nox est. Tertio quũ significant æqualis sum regunt actiũ ⁊ ablatiũ sine prepositione vel cum præpositione. Uirg. Non calamis solũ æquiparas/sed voce magistrũ. i. æqualis es. Phile. lib. xij. epl'arũ. Dac in re æquabo te. vel fortasse etiam superabo.

Uirgilius.

Uirgilius.

Philelfus.

Commendo signans fidei committere poscit
Quattum cum terno. commendo laudo q; signans
Exposcit binos quartos: sed apud mediante.

Cõmendo cum actõ et dtõ aut q̃n cum duplici actõ apud mediante.

¶ Cõmendo significans fidei cõmitto regit dtiũ ⁊ actiũ. Uirgi. Sacra suos tibi commendat troia penates. Cice. Sic cũ tibi cõmendo. Significans aliquem laudare regit duos actõs hac præpositione apud mediante. Ualla. Commendo te regi. i. committo. Commendo te apud regem. i. laudo.

Uirgilius.
Cicero.
Ualla.

Conducо signans prosum poscit sibi ternum.
Olim vel quartum cum præposito in/simul atq;.
Sed quartum poscit precio quum accipio signat.

¶ Conduco triplicẽ habet constructionẽ. Primo modo sigñs ,plum/ vel vtile sum. regit solũ dtiũ. Colu. li. j. Id minime cõducit agricolæ. Scõo regit actiũ cũ in / vel ad. Plautus in capti. Ut potissimũ qõ in rem recte conducat tuã/id petam. Idem in eodem. Nam si ea memorem q̃ ad ventris victũ cõducũt mora est. Tertio significans precio aliquid accipio/aut pro tẽpore precio mutuor. angl'(to hyre) regit actiũ. Cicero Tiro. Ego locum in proximo conduxi.

Columella.
Plautus.
Idem.
Cicero.

Incumbo signans operam do pectore toto
Ad corpus quando transfertur vult sibi ternum
Adq; animum quartum nunc in nunc ad præeunte.

Incũbo cũ dtõ aliqñ cum actõ cũ ad vel in.

¶ Incũbo sigñs alicui rei toto conatu intẽdo siue operam do: si ad corpus transferatur regit dtiũ. Uirg. Ualidis incumbite remis. Si vero referatur ad animum/ regit actiũ cũ in vel ad pẽunte. Cice. Ad hæc præclara studia incũbite. hæc Ualla. Cice. li. ix. epl'arũ. Ut in rem publicã omni cura incumberes.

Uirgilius.
Cicero.

Voces diuisas male dico carpere quando
Signant, sed laudo bene dico iungito terno.
Litterulis sacris maledico quum male signat
Opto: sic benedico precor quando bene signat
Nunc constructa leges cum terno/nunc quoq; quarto.

Male dico. bene dico cũ dtõ.

¶ Bene dico diuisæ dictiones significantes laudare. male dico sigñtes carpere/(vt sentit Ualla) dtiũ regunt. Teren. Nescis cui male dicis viro. Gelli. de noctibus atticis. Indignissimum eum arbitror cui a bonis viris non bene dicatur. Sed in sacris literis. Benedico idem quod bene precor: et maledico idem qõ male precor. Aliqñ cũ datiuo. aliqñ antẽ cum actõ constructa leguntur. Propheta in psal. Benedic anima mea domino. Idem. Benedicat nos deus.

Ualla.
Terentius.
Gellius.
Propheta.
Idem.

Opto precor iuncto bene vel male iungito terno.
Quarto deuoueo/cum deprecor execror addas.

Opto/ ⁊ precor cũ bene ⁊ male dtõ: deuoueo deprecor execror actõ iungunt.

¶ Opto ⁊ precor cũ bene vel male coniuncta regũt dtiũ: deuoueo aũt deprecor execror actiũ regũt: vt bene opto vel precor tibi. male opto vel precor tibi. Ouid. Thesea devovit: qui te dimittere nollet. Idem. Sæpe precor mortem: mortem quoq; deprecor idem. Salustius. Plebs Catilinæ consilia execrari.

Ouidius.
Salustius.

Ternum cum quarto/dono poscit dare signans

Dono ꝑ do cũ actõ ⁊ dtõ ꝛc.

Quartum cum sexto quum numero significabit.

¶ Dono significans idem qđ do das. regit dtiũ et actiũ. vt dono tibi munus. qđando significat idem quod numero regit actiũ et abltiũ. vt dono te munere.

Cõuenio p cõgruo. dtiũ ⁊ ablatiuũ cũ ꝓpõe p alloq̃r actiũ.

Conuenio poscit quum congruo significabit
Ternum vel sextum cum præposito præeunte.
Inter præiuncto quartum poscitq; aliquando.
Inq; loco terni quartum petit in præeunte.
Colloquor ac signans / quartum poscit sibi casum.

¶ Conuenio. iiij. modis cõstruitur. Primo sigñs cõgruo / cũ dtõ ⁊ abltõ præeunte cũ. Cicero. v. de finibus. Hoc mihi cũ meo fratre conuenit. Secundo dtõ / ⁊ actõ inter mediante. Iuuenalis. Sæuis inter se conuenit vsis. Tertio in loco datiui petit actiũ ꝓeunte hac ꝓpõne in. Cice. pro Sexto Roscio. Non in oẽs arbitror oĩa quenꝛre. Quarto pro alloquor / regit actiũ solum. Teren. Conueni hominem.

Cicero.
Iuuenalis.
Cicero.
Terentius.

¶ Consulo.

Consulo prouideo signans simul auxiliari
Vel dare consilium quartum ternumq; reposcit.
Interdumq; loco terni quartum in præeunte.
Consulo consilium peto signans vult sibi quartum
Atq; ablatiuum cum præposito in præeunte.
Consulo prouideo signans genitum sibi poscit
Interdum magni paruiq; boni simul æqui.

¶ Cõsulo significans idẽ qđ ꝓuideo / auxilior / vel cõsiliũ do: regit actiũ ⁊ dtiũ. vt hoc tibi consulo. i. hoc cõsiliũ do. Cice. Consule valetudini. i. ꝓuide. Et interdũ regit loco datiui actiũ cũ hac ꝓpõne in. Teren. Pessime istuc in te atq; in illũ consulis. Sed consulo significans cõsiliũ peto regit actiũ ⁊ abltiũ cũ ꝓpõne de. Salu. Cõsul. Albinꝰ senatũ de fœdere consuleb at. Consulo sigñs prouideo regit gtiũ horũ noim: magni / parui / boni ⁊ æqui / cũ illibus. Teren. Quid de me fiat / tu parui ꝓfulis. dũ illi prosis.

Terentius.
Salustius.
Terentius.

¶ Do.

Do tribuo signans ternum poscit quoq; quartum
Sed mitto signans per quem quid mittitur / eius
Vult ternũ. atq; rei missæ quartum / simul ad quem
Est missum quicq̃ / quartum petit ad præeunte.

¶ Do / das. sigñs idẽ qđ tribuo regit dtiũ ⁊ actiũ. vt do tibi munus. Sigñs idem qđ mitto regit dtiũ illius per quẽ aliquid mittitur: ⁊ actiũ rei missæ: et alterũ actiũ cũ hac ꝓpositione ad: illius ad quẽ mittitur quicq̃: vt do tibi literas ad patrem.

¶ Incesso.

Incesso aggredior male quenq̃ siue lacesso
Asciuit quartum / & sextum sine præpositiuo.
Præteritum incessit sed ab incedo sibi ternum
Vel quartum vult pro inuasit: quandoq; præeunte in.
Ingruo & ingredior signans / struitur sine casu.

¶ Incesso / is / cessi / cessum. a supino ꝟbi incedo formatum / sigñs aggredior male. molesto ad iram concito siue lacesso regit actiũ / et abltiũ sine ꝓpõne. Lactã. li. iij. Quid ergo te magistra illa vitæ docuit: an vt potissimũ consulem maledictis incesseres. eũq; hostẽ patriæ venenatis orationibus faceres? Hieron y. Aliquo modo vel aliqñ expugnatur qđ vndiq; incessitur. i. impetitur. Sed incessit ꝓteritũ ab incedo. pro ingredior. siue inuado / regit aliquãdo datiũ: aliqñ actiũ. Liui. lib. j. Timor deinde pĩs incessit. ne ciuitatẽ vis aliqua externa adoriretur. Vale. maxi. Nec mihi cuncta com-

Lactantius.
Hieronymus.
Liuius.
Valerius.

plectendi cupido incessit. Regit aliqñ actiñ præeunte in. Teren. in And. Qui non a religio isthec in te incessit cedo. Aliqñ sigt ingruo siue ingredior ꝛ ponitur absolute sine vllo casu. Colu. li. ij. Si vero procellæ ventorum aut turbines incesserint: maior pars ad terram defluet. Idē lib. iij. Et quum autumnus incesserit antecꝫ frugus cacumina adurat omnia folia decerpere expediet.

Terentius. Columella. Idem.

Vult ternum solum vaco significans operam do.
Atq; loco terni quartum in. siue ad præeunte.
Sed careo signans sextum sine præpositiuo.
Sum vacuus sextum cum præposito a præeunte.
Est ocyum signans impersonale vacatq;
Exposcit ternum casum præ se vice recti.

¶ Vaco ꝑ opera do/ho vacuus vel est vacuum.

¶ Vaco sex modis cōstruitur. Primo signs operā dare: regit solum dtiñ: vt vaco virtuti. Vale. Statius est fauorabili. cꝫ inuisæ rei/se vacare. Scō loco dti regit actiñ præeunte ad. Seneca. Non vaco ad istas ineptias. Tercio regit actiñ cum in. Naso primo lib. de ponto. In nullū mea mens grande vacabit opus. Quarto signs careo regit abltiñ sine ꝓpōne. Cice nullum est tempus/qō iusticia vacare debet. Interdum abltūs subauditur. Augustinus li. iiij. con. Non vacant tēpora/nec ocyose voluūtur per sensus nostros. Quinto ꝑ careo/aut vacuus sum: regit abltiñ cum a/vel ab/ prepōne. presertim vbi qualitatē vel actionē significamus. vt vaco a labore. i. nō laboro vel ium vacuus a labore. Cice. lib. vij. epl'arū. Vacare a culpa magnum est solatium. Plinius minor in epl'is. Quum a scribendo vacaret. Seneca in epl'is. xcvij. Nulla ætas vacauit a culpa. Sexto impersonaliter cū dtō construitur. Ouidius. Non vacat exiguis rebus adesse iouī. i. non est ocyum. Aliqñ datiuus subticetur. Virgilius. Si vacet annales nostrorum audire laborum.

Valerius. Seneca. Ouidius. Cicero. Augustinus. Cicero. Plynius. Seneca. Ouidius. Virgilius.

Re ipsa perficio signans præsto/exhibeo/do/
Excello/ternum cum quarto vult sibi iungi.
Pro excello poscit ternum sextumq; aliquando.

¶ Præsto.

¶ Præsto significans re ipsa perficere/exhibere/dare/vel excellere/regit dtiñ ꝛ actiñ Cicero. Tu talem te nobis præstare debes vt dignus nostra cōmendatione videare. Plinius minor. Plura hic mihi ꝓstitit cꝫ parentes. Salu. Omnes homines qui sese præstare student cæteris animantibus. Regit etiam aliquando abltiñ. Teren. Sapientia longe mihi præstat.

Cicero. Pli. minor. Salustius. Terentius.

Verbero/scindo/neco/signans cædo sibi quartum
Exposcit. signat sed quando locum date ternum.

¶ Cædo.

Cædo signs idē qō ꝟbero/scido vel neco poscit actiñ. vt cædo seruū/cædo ramos/cædo victimā: sz qñ sigt dare locū poscit dtiñ. Virg. solt tibi cedit amintas. i. dat locū.

Virgilius.

Iniuriam vlciscor signans vult vindico quartum.
Crispus & vt scripsit/quartum petit in sibi iuncto.
Aq; malo tueor quartum & sextum ad præeunte.
Assero quum signat quartum vult in præeunte.

¶ Vindico.

¶ Vindico (authore Valla) sigt vlciscor quoties iniuriā cōtumeliā ve illatā punio/ et regit actiñ: vt hanc iniuriā vindicabo. i. vlciscar vel puniam. Interdū regit actiñ cū hac ꝓpōne in: vt apud Salu. Sæpius vindicatū est in eos qui contra imperiū in hostes pugnauerāt. Interdū vindico. i. qō ab iniuria ꝓtumelia ve/siue iactura faciēda defendo. et tunc regit actiñ et abltiñ cū prepōne. Cicero ꝓ Marcello. Nobilissimāq; familiā iā ad paucos redacta pene ab interitu vindicasti. Itē de senectute. et est senectus natura loquacior. ne ab oib⁹ eā vitijs vidicare videar. Aliqñ sigt assero maxime cū iungitur cū hoc nomine libertas vel seruit⁹: ꝛ regit actiñ ꝑtūcta hac ꝓpōne in. vnde (vt idem Valla inquit) dicimus vindicare in libertatem/aut in seruitutem:

Valla. Salustius. Cicero. Idem.

Saluſtius. quaſi aſſererē in libertatē aut in ſeruitutē: nō vt quidā volūt vendicare. Saluſtius. Conſydero q̄ vite conditio ſit futura/ni noſmetipſos in libertatē vindicemus.

¶ Parco. **Vult parco faueo ternum/pro ſeruoq; quartum.**

Terentius. ¶ Parco ſignificans fauere regit dtīm. Teren. Tandem aliquātulum tibi pārce. Ali quādo ſigt ſeruare (et inde parſimonia) et regit actīm. Teren. Quod is vnciatim cō: parſit miſer id vniuerſum arripiet.

aſpiro. tiſ. modis cōſtruitur. **Aſpiro ſignans faueo ternum rogitabit**
Incumbo vel peruenio quartum ad præeunte/
Aut in. vel quarti vice vult quandoq; datiuum.

Virgilius. Ouidius. Sipontinus. Cicero. Virgilius. Saluſtius. ¶ Aſpiro ſigns idē qđ faueo/regit dtīm. Virgi. Aſpirat primo fortunæ laboti. Ouid. Corpora diſ ceptis aſpirate meis. Aliqñ ſigt idē qđ incūbo: et quaſi toto ſpiritu intē: tus ſum: et idem qđ accedo aut peruenio: et iſs ſignificationibus regit actīm preiūcta hac prepoſitione ad. Sipontinus. Scipio aſpirat ad conſulatū. i. cōſulatum toto co: natu petit. Cicero. Nonnunq̄ ad curiam aſpirant. Aliqñ regit actīm cū in. Virgili⁹. Aſpirant auræ in noctem. Regit etiam in loco accuſatiui (licet rarius) dtīm. Salu. Si qua ratione predaris magiſtratibus aſpirāſſet.

¶ Adſum. **Adſum ſum præſens ſextum vult in præeunte**
Vel ternum. proſum ternum: venio quoq; nullum.

Terentius. Virgilius. ¶ Adſum ſigns idē quod præſens ſum regit dtīm vel abltīm: vt affui. comitiis/ vel in comitijs. Signs proſum vel auxilior regit ſolū dtīm. Teren. Volo adeſſe vobis in hac turba. Signs venio nullū caſū regit. Virgi. huc ades o formoſe puer.

¶ Abſum. Terentius. Cicero. Diſto/haud ſum præſto/ſextum ſimul a petit abſum.
¶ Abſum ſignificans idē qđ diſto vel nō ſum præſto regit abltīm cum hac præpōne a præeunte. Teren. q̄ longe abeſt a mari. Cicero. Ego te a nobis abfuiſſe doleo.

¶ Deſum. **Deſum deficio ternum vult deficientis**
Defecti rectum: ni infinitus modus obſtet.

Terentius. ¶ Deſum ſigns deficio regit dtīm deficientis/ et ntīm defecti: vel illius rei q̄ deficit. Teren. Nihil cū eſt: nihil mihi deeſt tamen. At ille ntūs aliqñ vertit in actīm per ex: cluſionem conjunctionis q: vt nullam rem mihi deeſſe ſpero.

¶ Inſum. **Inſum vult ternum ſextum ſimul in præeunte.**

Terentius. Quintilianus ¶ Inſum regit dtīm vel abltīm cum hac præpoſitone in præeunte. Terē. Seueritas ineſt in vultu. Quintilianus. Sed naturis ipſis ars inerit.

Interſum præſens ſum/vult ſextum: in præeunte.
Aut ternum. interdum quartum vult in ſibi iuncto
Pro diſto/ſextum poſcit cum præpoſitiuo
Et quartum ad. pro differt vultq; datiuum
Vel quartum præiuncta inter. ſextum aut præeunte a.

Cicero. Idem. Cicero. ¶ Interſum ſignificans idē quod præſens ſum regit dtīm vel ablt cū hac præpōne in præiuncta Cice. li. x. epiarū. Si qđ in loco intereſſe neceſſe ſit: nunq̄ deero. Idem. Sæpe interium quærelis meorū æqualium. Et aliqñ regit actīm cum hac ppōne in. Cice. in rheto Si quo die Romæ iſta cædes facta eſt: ego Athenis eo die fui: interē: ſe in eædem non potui. Significās idē quod diſto regit abltīm cū ppōne a/ vel ab: vt ab hac vibe ad mare viginti miliaria interſunt. Significās idē qđ differo regit dtīm. Teren. Stulto intelligens quid intereſt. aliqñ actīm cū inter. Cice. Inter homi: nem et bæluam hoc intereſt. Aliqñ abltīm cū hac ppōne a vel ab præeūte: vt alter ab altero parum intereſt.

Confero conuenio ſignans quartum ſibi poſcit
Iuncto cum & ſextum: vel quartum inter præeunte

Ascribo signcans/duplicem quartum in mediante.
Comparo vult quartum ternum aut sextum præeunte.
Cum dono ternum & quartum/vice terni.
Quartum in præiuncto: prosum ternum ad quoq; quartum
Me te se nos vos illi iunctis notat ire.

¶ Confero sign cõuenio regit actiñ ꝛ ablt̃ hac p̃pone cũ p̃iuncta: vt cõtulit multa cũ eo. Aliqñ actiñ cũ inter: vt cõferebamus multa inter nos. Sign ascribo regit duplicẽ actiñ mediante in. Teren. In me oẽm confert culpã. Sign cũparo regit actiñ et dt̃iñ vel ablt̃iñ cũ hac p̃pone cũ præeunte: vt cõparo te illi vel cũ illo. Sign dono regit dt̃iñ ꝛ actiñ: vel loco datiui actiñ cũ in: vt contulit mihi/ vel in me multa beneficia. Sign prosum regit dt̃iñ vel actiñ cum ad: vt hoc confert multis vel ad multa. Quoties iungitur cum me/te/se/nos/ꝛ vos: sign ire. Teren. Conferam me ad forum. Terentius. Terentius.

Effert extollit leuat extra fert sepelire
Vult quartum. signans verto vel transfero quartum
Et sextum iuncto ex. quartum dehinc in præeunte.

¶ Effero sign idem quod extollo regit actiñ. Virgi. Extulit hec decios marios magnosq; camillos. Sign leuo vel erigo regit actiñ. Idẽ. Ostendit dextrã idẽ ensellus et alte extulit. Siliter sign extra fero. Plau. Ne pedem domo efferrem. Etiam sepelio. Lucillius. Depugnabunt pro te ipsi et morientur ac se vitro efferent. Sed quando sign verto vel trãsfero vnã linguã ex alia regit actiñ ꝛ ablt̃iñ cũ ex/et actõ cũ in: vt diuus Hieronymus extulit sacras literas ex greca lingua in latinam. ¶ Effero. Virgilius. Idem. Plautus. Lucillius.

Defero vult quartum & ternum denuncio signans
Vel prodo/tribuo/aut quartum adiuncto vice terni.
Pro accuso quartum & genitum sextum ve reposcit,
Nunc sine/nunc cum præposito. petit affero signans
Quartum cum terno: aut iuncta in/quartum vice terni.

¶ Defero. iiij. modis construitur. Primo sign denũcio regit actiñ ꝛ dt̃iñ. Cice. lib. epl'arũ Sulpitio. Eiq; nec opinanti voluntatẽ tuã per literas detulisse. Pro tribuo pertinet etiã ad dignitatẽ/honorẽ/veneratiõnẽ/ꝛ officiũ. Cicero octauio. Quæ tibi antecq; postulares: maiora q̃ velles: plura q̃ saperes detulit senatus. Scõo loco datiui regit actiñ cũ ad. Idẽ. Certũ est hominis nomẽ deferre ad senatũ. Idem. Trebatio. Universum studiũ meũ ad te defero. i. tibi attribuo. Tertio pro accuso/siue in accusatiõnẽ defero/regit actiñ ꝛ gt̃iñ siue ablt̃iñ cum vel sine p̃pone: vt defero te furti/furto vel de furto. Corne. Taci. Maiestatis delatus est. i. accusatus. inde delator occultus accusator ꝛ calũniator. Quarto sign affero regit actiñ ꝛ dt̃iñ. Cicero. Cicero. Tacitus.

Differo quum signat dicto quartum petit inter
Preiuncta/aut sextum cum præposito præeunte.
Signans diuulgo dispono diuido quartum.
Protraho vel geminos quartos petit in mediante.

¶ Differo sign disto regit actiñ cum inter. Cicero. Vide quid differat inter nostrã et illorũ opinionem: ꝛ aliqñ ablt̃iñ cum p̃pone: vt heres quãto tpe paruulus est nihil differt a seruo. Sign diuulgo regit actiñ. Lucillius. Laudes cum de me differs sermonibus istas. Siliter p deponere. Virgil. Ille etiã seras in versum distulit vlmos. Siliter pro diuido/scindo/vel dissipo. Virgi. atq; arida differt Nubila. Sign protraho vel in longum extendo regit duplicem actiñ mediante hac p̃pone in. Virgil⁹. Distulit in seram commissa piacula noctem. ¶ Differo. Cicero. Lucillius. Virgilius. Virgilius.

Infert importo concludo immitto notans vult ¶ Infero.

Quartum, ſed facio contra quartum atq; datiuum
Me te ſe nos vos adiunctis denotat ire.

Virgilius. Seneca. Saluſtius. Virgilius. ¶ Infero qñ ſigt importo regit actiñ. Virg. Inferretq; deos latio. Signs concludo et quaſi in vnũ fero regit actiñ. Seneca. Cũ iſs argumẽtis qõ ꝓpoſuerat intuliſſet. Siłiter ſigns immitto ꝛ impono: vt infer huc digitũ. Sed ſigns facio contrarium: regit dtiñ et actiñ. Salu. Iterũ iam patriæ bellum intulit. Et iunctum cum me/te/ſe/nos/ꝛ vos ſignificat ire. Virgi. Inferſeptus nebula.

¶ Offero. Quartum cum terno vult, offert immolo ſignans
Obuio/polliceor/ſic porrigo/do quoq; ſponte.

Iuſtinus. Virgilius. Idem. Lucillius. ¶ Offero ſigns immolo vel ſacrifico regit dtiñ cũ actõ. vnde. Deo primitias frugum offerimus. Etiam ſigt polliceor. Iuſtinus. Cũ ei auxiliũ obtuliſſet. Et ſigt obuio / et hoc niſi cũ me/te/ſe/nos/aut vos. Virgi. Qui ſe venientibus vltro Offert. Item ſigt porrigo vel obiſcio bonũ vel malum. Virg. Strictã aciem venientibus offert. Signi ficat etiã do ſponte. Lucillius. Homines ipſi hanc ſibi moleſtiam offerunt.

Perfero cum ſignat patior quartum ſibi poſcit.
Apporto quartum & ternum/vel ſub vice terni
Altrum depoſcit quartum ſimul ad præeunte.

Hieronymus. ¶ Perfero ſignificans patior regit actiñ: vt pertuli multa incommoda. Significans apporto regit actiñ et dtiñ. Hieron y. Frater Amqroſius tua munuſcula perferens detulit ſimul ꝛ ſuauiſſimas literas.

¶ Refero. Pro narro reddo refero quartum atq; datiuum.
Vult ſolum renouo reuocoq; recenſeo quartum
Conuerto aſcribo duplicem quartum in mediante.
Pono in conſultum vel quando reporto notabit
Tunc geminos quartos ſimul ad mediante repoſcit.

Virgilius. Idem. Virgilius. ¶ Refero ſigns narro vel reddo regit dtiñ ꝛ actiñ. Virgi. refer as hec et nuncius ibis pelide. Idẽ. O mihi ꝓteritos referat ſi Iuppiter annos. Signs renouo et q̃ſi rurſus fero regit ſolum actiñ. Virgi. rettulit ꝛ pſcos docuit celebrare penates. Siłr reuoco. Idẽ. Ille pedẽ referẽs ꝛ inutilis atq; ligatus. Siłr recenſeo. Idẽ. Cogere donec oues ſtabulis numerũq; referre iuſſit. Signs conuerto aut ſcribo regit duplicem actiñ in mediante. Virgi. Multa variusq; labor mutabilis æui: rettulit in melꝰ. Siłr aſcri bo. Sueto. Et in deorũ numerũ hunc rettulit. Signs reporto regit duplicẽ actiñ ad mediante. Quintil. Ad patrẽ arma non rettulit. Signs in cõſultationẽ pono: regit duplicẽ actiñ ad mediante. Idẽ. Rem ad matrẽ rettulit/non conſuliſt ꝓpinquos.

¶ Euado. Euado/emergo ſignans ſimiles ſibi nectit
Caſus/peruenio quartum ad ſiue in/præeunte.
Tranſeo vult quartum aut ſextum cum præpoſitiuo.

Cicero. ¶ Euado ſigns idẽ quod emergo fio vel ꝓduco ſiłes ſibi cõnectit caſue: vt ille euaſit vir doctus. Cice. An verebare ne nõ putaremus illũ natura potuiſſe improbum eus dere. Signs id qõ pueuio/aſcendo: vel ad difficultatem venio regit actiñ hac ꝓpõne ad vel in. Virgi. Euado ad ſummi faſtigia culminis. Idẽ. Sed reuocare gradum ſu peraſq; euadere ad auras: hoc opus hoc labor eſt. In portum quietis tãdem euaſit.

Virgilius. Idem. Virgilius. Significãs id quod tranſeo/exeo/vel effugio regit actiñ ſiue abtiñ cũ ꝓpõne. Virgi. Euaditq; celer ripam irremeabilis vndæ. Euaſi manus vel e manibus eorum.

Gratulor cũ datiuo / aut actõ cum ꝓpõne. Me lætum teſtor ſignans poſcit ſibi ternum
Gratulor & quartum aut ſextum cum præpoſitiuo.
Quando deo iunctum eſt vel diſs ternum ſibi ſolum

Postulat & signat vel supplico siue ago grates

Signat idem grator structuram & poscit eandem.

¶Gratulor qđ est verbis testor me lætari fœlicitate alteri⁹ / apud eum ipsum qui affectus est fœlicitate: aliqñ apud meipsum ob meam felicitatẽ / regit dtm̃ et actm̃ vel ablm̃ cũ ꝓpositione propter ꝓiuncta. Ualla. Gratulor tibi ob tuã ꝓturã adeptã. Gratulor in animis meis qbus vt te cõtingere datũ est. Quintil. Non efficiet tamen infandũ ꝓsentis reatus / indignũq; discrimen. vt misera puella non gratuletur sibi: quod ipsam pauper accusare iam potest. Poetæ nõnũq; ꝓtereũt dtm̃: vtiq; quũ fuerit pronomen. Ouid. in epĩs. Gratulor æchalian titulis accedere nostris. supplere potest mihi / tibi vel nobis. Et interdum etiam oratores. Quintil. in passu caduerum. Gratulemur q̃ nulla ciuitas iam fame laborat: subintelligenobis. Aliquando gratulor significat id qđ agere gratias vel supplicare: sed non fere nisi deo / vel dijs. In eadem significatione accipitur grator: sed poeticum historicũq; est. Uirgi. Inueni germana viam / gratare sorori. et eandem cum gratulor postulat. Hoc preceptum tam Uallense q̃ Sipontinum est.

Ualla. Quintilianus Ouidius. Quintilianus. Uirgilius.

Intueor signans animaduerto dato quarto.

Punio sed signans quartum vult in præeunte.

¶Intueor.

¶Animaduerto significans id qđ intueor vel consydero (authore Sipontino) requirit actm̃ sine ꝓpositione. Plan. Animaduerto hominẽ subalbidũ tremulũ. Aliquando significat punio. sed significanter animaduertere / est eius: qui in alterũ habet potestatem ordine ac rite. hoc est cũ animaduersione punire. et postulat actm̃ cum in. Sellius. Uerebatur ne nimia ira percitus in eum grauius animaduerteret.

Sipontinus. Plautus. Sellius.

¶De regulis prius omissi.

In muro / ad murum. dicas vel muro hic adhæret

Ap(q;)propinquo vrbi. dicas vrbem. vel ad vrbem.

¶Adhæreo regit dtm̃. Apul. viij. Castris adhærens. Regit etiã ablm̃ cũ in. Ouid. metam. iiij. Inuictoq; in corpore adhærent. Aliqñ actm̃ cũ ad. Plau. in pœnu. Ne ad fundas visus adhæresceret. Appropinquo itidem vrbi. vrbem. et ad vrbem. Cæsar. iiij. de bel. galli. Quum appropinquaret Britanniæ. Hirtius de bel. alex. v. Donec ad ipsas portas et muros appropinquaret. Idem sine prepositiõe dixit. Quum portum appropinquassent.

Apuleius. Ouidius. Plautus. Cæsar. Hirtius.

Concedo meritis tibi. concedo quoq; fato.

Confido ternum persone. sextum alias vult.

¶Concedo tibi meritis. i. sum inferior et indignior te meritis. Sil. Meritis nõ concessere Camillo. Concedo fato vel naturæ. i. morior. Salu. in Jugur. Pater vti necesse erat concessit nature. Confido tibi. confido virtute militũ. Cæsar li. iij. de bello ciuili. Cui maxime confidebat. Idẽ. iij. de bel. gal. Natura loci confidebant.

Silius. Salustius. Cæsar.

Te / tibi / vel tecum queror. inuenies vel apud te.

Soluo tibi nummos. sic & te a carcere soluo.

¶Queror te / tibi / vel tecũ inuenies ꝙ apud te. Uirgi. Dũ queror et diuos. Juuenal. satyr. ij. Nec quereris patri. Naso. meta. j. Cum Ioue visa queri. ¶Soluo tibi nummos et soluo te a carcere: dicimus. Teren. Sũmũ preciũ quod habui persolui tibi. Plau. in An. Num noctu soluta est nauis nostra e portu persico. Uirgi. vij. Soluite crinales vittas capite. i. a capite.

Uirgilius. Juuenalis. Naso. Terentius. Plautus. Uirgilius.

Tempero pro moderor vult ternum, pro ordino cædo /

Vult quartum. abstineo sextum cum præpositiuo.

¶Tempero ꝙ moderor. cohibeo sine contraho regit dtm̃. Plini. viij. epl̃arũ. Tẽperare mihi non possum. Plau. in rudẽ. Linguæ tempera. Pro ordino. sædo ad aliquã rem ordine ꝛ moderamine tracto: regit accusatiuum et ablatiuum sine prepositione. Cicero in Tusculanarum questionum. iiij. Rem vero publicam nostri maiores

Plinius. Cicero.

certe meliorib⁹ temperauerunt et institutis ꝛ legibus. Unde dicimus. Tempero vinum aqua adhibita. Tempero iram. i. lædo. et mitigo animum. Tempero ferri flammis ictibus. Virgi. ſ. Ænei. Ille regit dictis animos/et temperat iras. Hiero. Sic narrationis ſtylum temperabo. vt non alia dicam. Et in eccleſiaſti. Calamum temperauit. Significans abſtineo regit abltiꝫ cū præpōne. Virgi. Quis talia fando. Temperet a lachrymis.

Virgilius.
Hieronymus.
Virgilius.

De conſtructione verborum impersonalium.

Impſona. gtiꝫ regentia.

Est refert ſic inter(q;)eſt quum eſt vtile ſignant
Vel ſpectat genitum poſcunt; horum genitiuis
Exceptis ego/nos/tu/voſq; ſui, vice quorum
Poſſeſſiuorum ſextos poſcunt muliebris
Refert inter(&)eſt. cuia aut cuius dabis iſtis
Eſt neutrum veſtrumq; meumq; tuumq; ſuum dic
Officium ſupple. reliquis eſt ſed genitum vult.

¶ Hæc verba impſonalia eſt/interest/refert: qñ vel eſt vtile vel ſpectat ſignificant/ regūt gtiꝫ caſum oim caſualiū. Exceptis genitiuis horū ꝓnoim ego/nos/tu/vos/et ſui: loco quorū ſumēdus eſt abltūs caſus fœminini gñis ſuorū poſſeſſiuorū: ꝛ abltūs huius nois res ꝓ eorū ſubſtantiuo intelligitur. Siliter cōſtruitur abltūs huius nominis cuius/a/um. Hoc impersonale eſt licet regat gtiꝫ omniū caſualiū. refugit tamen hos gtōs mei/tui/ſui ꝛc. ſiliter hos abltōs mea/tua/ſua ꝛc. Cum his tñ nominibus iungitur. Eſt meū/tuū/ſuū ꝛc. ſupple officiū. ſed reliquis gtiꝫ poſcit. Teren. Hoc patrum eſt. Cicero. Permagni interest. quo tpe hæ litere rædātur. Teren. Mea nihil refert dum potiar. Cicero. Scio quid mea interſit quid aūt vtriuſq; noſtrum.

Terentius.
Cicero.
Terentius.
Cicero.

Annotatio.

Interdum fiunt hæc perſonalia præ ſe
Et poſcunt rectum/poſt ſe caſus & eoſdem
Quæ regere aſſoleant impersonalia facta.

¶ Interdū vero hæc verba interest/refert/et eſt fiunt impersonale et regūt ante ſe gtiꝫ caſum/et poſt ſe eoſdem caſus quos regebant impersonalia. Cicero ad Curionem/Si quid eſſet qđ noſtra aut eorū intereſſet. Teren. Hoc patrū eſt conſuefacere filium ſuum ſponte recte facere.

Cicero.
Terentius.

Annotatio.

Eſt in rem noſtram, aut in re noſtra, vel vtriq;.

¶ Hoc verbū eſt impſonale licet non iungatur cū ablatiuis mea/tua/ſua ꝛc. Aliqñ tamen dicimus: et latine q̄dē/in re tua eſt/in re mea/ꝛ hmōi in re eſt vtriq;. Siliter in rem tuā/meā/veſtrā eſt/in rem eſt Bacchidis. Authoritas. Teren in An. Si in re eſt vtriq; vt fiat: accerſi iube. Plau. Uenias nec ne nihil re eſt mea. Per actū. Plau. in amphi. Nūciem q̄ maxime in rem veſtrā communem ſtent. Idem in aulu. In rem tuam eſt. Teren in hecyra. Di deeq; faxint: ſi in rem eſt Bacchidis. Liuius. xxvij. Imperat q̄ in rem ſunt. Salu. Tum in rem fore credens vniuerſos appellare.

Terentius.
Plautus.
Terentius.
Liuius.
Saluſtius.

¶ Impſo. dtiꝫ regentia.

Hæc ternum poſcunt impersonalia conſtat
Accidit atq; placet licet & libet obtigit atq;
Congruit euenit & contingit ſufficietq;
Conuenit incumbit vacat expedit addito præſtat
Obuenit atq; liquet patet ijs vſu venit adde.

Hæc fieri interdum vel perſonalia poſſunt.
Et præ ſe rectum/poſt ſe rogitantq; datiuum.

¶ Hæc impſonalia ſupernis dicta regunt poſt ſe datiuũ. Et aliquando fiunt perſonalia et regunt ante ſe nominatiuũ et poſt ſe datiuum. vt hoc male accidit mihi. Teren. Nescis quid mihi obtigerit. Terentius.

Hæc ſextum benefit malefit ſatis & fit agentem
Præ ſe depoſcunt cum præpoſito præeunte.
Et poſt ſe æternum iungi poſcunt patientem.

Impſonalia dtm̃ & ablm̃ regentia.

¶ Hæc impſonalia benefit/malefit/et ſatisfit poſcunt ante ſe ablm̃ cũ ꝓpoſitione agentẽ & poſt ſe datiuũ patientem: vt abs te benefit mihi. Cicero. Videatis velim quomodo ſatisfiat ei. Cicero.

His præſit patiens: quum impſonalia fiunt
Quartus: delectat/iuuat/atq; decet/vel oportet/
Præterit/atq; latet/fugit/haud capit/addito fallit/
Poſt ſe infinitum modumq; anteriora repoſcunt,
Interdum fiunt hæc perſonalia, rectum
Et præ ſe poſcunt poſt ſe quartum quoq; iungi.

Impſonalis accuſatiuum regentia.

¶ Hæc impſonalia delectat/iuuat/decet/oportet. ſimiliter hæc præterit/latet/fugit/non capit/et fallit poſcunt ante ſe actm̃ caſum patentẽ. Et hæc quattuor anteriora delectat/iuuat/decet/oportet infinitiuum poſt ſe poſtulant: vt me delectat/iuuat/decet/oportet ſcribere. Reliqua infinitiuũ refugiunt: vt me ꝑterit/latet/fugit/non capit/fallit ꝺd agã & ſignt idẽ qõ ignoro/vel ſum immemor. Interdũ tm̃ hæc oia ꝓſonalia fieri poſſunt & regũt ante ſe ntm̃ & poſt ſe actm̃: vt lectio delectat me. Tue literæ me delectant. Virgi. Non omnes arbuſta iuuant. Ouid. Iſta decent humeros geſtamina noſtros. Teren. Que aſſolent queq; oportent ſigna omnia ad ſalutem hũc eſſe video. Eius dicta me fugiunt. Hæc impſonalia/iuuat/decet/latet/delectat et oportet regunt ante ſe actm̃ loco nominatiui: et poſt ſe infinitiuũ modũ: vt me iuuat legere. Teren. Facis vt te decet. Id nos facere oportet. Virgilius. Ouidius. Terentius. Idem.

Pœnitet & tædet miſeretq; pudetq; pigetq;
Hæc quartum patientis habent genitum vel agentis
Infinitiuumq; modum geniti vice poſcunt.

Impſon. actm̃ & gtm̃ regentia.

¶ Hæc quinq; impſonalia actiue vocis pœnitet/tedet/miſeret/pudet/et piget/regunt actm̃ patientis rei & gtm̃ agentis: vt pœnitet me peccati. Tedet te vite. Miseret me tue calamitatis. Pudet illũ facti. Piget eum laboris. Cice. in Cato. Num igitur ſi ad cẽteſimum virũſſet annum/ſenectutis eum ſue pœnitteret. Hieron. in Job. Tedet me vite mee. Cice. Miseret me infœlicitatis familie. Teren. in Adel. Fratris me quidẽ pudet pigetq;. Aliquando hæc verba regũt infinitiuũ modũ. Cicero. Pœnitet defendere. Fabi. Pœnitet reſpicere plura teſtimonia. Cicerõ. Hieronym. Cicero. Terentius. Cicero. Fabr.

¶ Annotatio.

Diſ vel pertædet miſereſcit vel miſeretur
Cum primitiuis caſus poſcunt vel eoſdem.
Pœnitet eſt lectum cum ſexto de præeunte
Atq; pudet ſexto. Pertæſum olimq; datiuo,
Cum geminis quartis miſeret quandoq; repertum,

¶ Diſtædet et pertædet. miſereſcit et miſeretur impſonalia habent eandẽ conſtructionem quã ſua primitiua. Plau. in amphi. Tui me neq; domi diſtædet. Corne.

Fellius. neros in vita attici. Nusq; suscepti operis eũ pertæsum est. Fellius. xxv. ca. xx. Ad
Terentius. trimonij eũ pertædebat. Teren. Te nunc inopis miserescat mei. Miseretur passiuæ
Cicero. vocis inuenitur etiã impsonale. Cice. ꝓ legario. Fratrũ pro fratris salute peccan-
Crassus. tiũ vos miseretur. Crassus. Neq; minus vestri/ꝯ mei miserebitur. Hic impersonale
Calepinus. esse Calepinus asserit. Pœnitet legitur(licet raro) cũ ablõ/et de ꝓpositione. Sueto
Suetonius. nius in Claud. Pœnitentis de matrimonio Agrippinæ. Legitur etiam pudet cum
Plautus. ablõ sine ꝓpõne apud Plau. in bac. Neq; me neq; te tuus puditum est factis q̃ facis
Bracchus. nõ imitandũ. Pertæsum etiã olim dtõ apud vetustissimos. Bracchus in Luci Me
Suetonius. tellum. Usq; adeo mihi pertæsum esse. Dicimus recte. pertæsus ignauiã. figurate
Terentius. q; hic pertæsus est nomẽ. Sueto. in cæsa. Et quasi ptæsus ignauiã suã. Miseret im
Idem. personale cum duplici actõ legitur. Teren. in Heau. Ita me dij ament: vt nõ Mene-
Fellius. demi vicem miseret me. Teren. dicit. Non te hæc pudent. Fellius. lib. j. ca. ij. Verbisq;
Idem. eius defatigati pertæduissent. Idem alibi. Id pœnitet. Olim enim psonalia erant
pœniteo/tædeo/misereo/pudeo/pigeo. In sacris legitur pœnitet q̃ pœnitemini. vt in
ecclesiastico. Fili sine cõsilio nihil facias/et post factũ nõ pœnitebis. Et in actu. apto-
rum. pœnitemini igitur et convertimini: et deleantur peccata vestra.

Scriptura. Desinit & debet solet incipit atq; potest vult
Infinitiuus quando modus additur illis
Impersonalis/tunc impersonalia fiunt
Infinitiui sibi structuramq; reposcunt
Quod si iungatur personalis modus illis
Infinitiuus/tunc personalia fiunt.

¶ Hæc verba desinit/debet/solet/incipit/potest/q̃ vult: iuncta infinitiuis impsonalium
sunt impersonalia: q̃ eorũ infinitiuorũ constructionẽ poscunt. vt me incipit tædere
vigiliæ. mihi desinit placere. te debet pœnitere facti. illum solet tædere laborũ. me
incipit tædere facti. Quod si infinitiuus personaliũ iũgatur personalia efficuntur,
vt ego desino indulgere delitijs.

¶ Impsonalia actiũ cũ ad regentia. Pertinet & spectat simul attinet ad præeunte/
Quartum deposcunt impersonalia post se.
Nonnunq̃ fiunt hæc personalia: rectum
Et præ se poscunt post se quartum ad præeunte.

¶ Pertinet/spectat/et attinet: regũt post se actiũ casum cũ ꝓpositione ad præeunte
et nunq̃ dtiũ: vt attinet ad te ista hæc curare. Teren. Nihil ad me attinet. Cicero ad
Terentius. Cicero. Heren. Quæ mihi in mentẽ veniebant quæq; ad te ptinere arbitrabar/existimani
me ad te scribere oportere. Et nonnunq̃ hæc sunt personalia q̃ regũt ante se ntiũ ca-
Terentius. sum/et post se actiũ cũ ad. Teren. Eas cures quæ nihil ad te attinent.

Sextum præposito præiuncto siue datiuum
¶ Impsonalia passiuæ vocis dtiũ vel ablatiũ regẽtia tã ãte se q̃ post se. Præ se verba petunt impersonalia vocis
Passiue. & post se quædam quandoq; datiuum.
Aut ablatiuum cum præposito præeunte.
Hos modo deposcant casu personalia casus.
Et sine casu vllo constant quandoq; solute.

¶ Uerba impsonalia passiue vocis regunt ante se ablatiũ casum cũ ꝓpõne/vel loco
ablatiui dtiũ (authore Sulpitio) vt a me vel mihi statur. Regunt etiã interdũ post
se dtiũ vel ablatiũ cũ ꝓpõne/si eorũ impsonalia hos casus regant. vt a me vel mihi ser-
uitur tibi. Marcialis. Non bene crede mihi servo seruitur amico. a me vel mihi am-
Marcialis. ditur abs te. A me statur in foro. Et a me vel mihi interdictum est aqua et igni.
Et aliquando sine casu absolute ponuntur. Terentius. Quoniam nemini obtrudi

potest/itur ad me. Terentius. Quid agitur statur.

Terentius.

A multis actus fieri quum significatur
Atq; ignorantur multi/tunc sumere vocis
Passiuæ debes impersonale venuste.

¶ Impsonale passiuæ vocis absolute positum.

¶ Qñ aliquis actus significatur a multis fieri: & ignorantur illi multi: tunc sumendum est impersonale passiue vocis. Hora. Iliacos intra muros pugnatur et extra. Uirgi. Itur in antiquam syluam. Ouidius. Uimitur extraptu non hospes ab hospite tutus. Teren. Et ne vt fertur forma.

Horatius. Uirg. Ouidius Terentius.

Quartum infinitus præ se modus expetit addi,
Atq; sui verbi casus post se petit omnes
Impersonalis tamen infinitus habebit.
Præ se & post se omnes casus quos vult sibi verbum.

Infinitiuus regit actiñ añ se.

¶ Infinitiuus modus regit ante se actiñ casum: et post se vult oēs casus quos ꝥbū a quo deducitur. Teren. Nunc me hospitem lites sequi/q̃ hic mihi fit facile aliorū exempla cōmonēt. Infinitiuus tñ impsonalitū regit ante se & post se eos casus quos verba a quibus deducitur: vt a me satisfactum non esse tibi/perdolet animo.

Verba soluta ist hæc impersonalia dicas
Fulminat & ningit pluit & tonat atq; coruscat
Grandinat atq; gelat noctescit/iunge diescit:
Addas lucessit tempessit diluculassit.

¶ Impsonalia absolute posita.

Horum dant aliqui rectum (quandoq;) quibusdam
Et quartum, sextoq; pluit sic Liuius addit.

¶ Hæc verba impsonalia/fulminat/ningit pluit tonat coruscat grandinat gelascit noctescit diescit lucessit tẽpescit & diluculassit dicuntur absoluta: hoc est sine supposito & apposito constare per se possunt. Adiungunt tamen aliqui ntīs quibusdã vtor & etiã actīs. Sulpi. Iuppiter pluit lapides. fulminat turres. grãdinat segetes. Uall. Licet nunc dicamus: deus pluit carnẽ/pluit manna/pluit escam. Prophe. Pluit sup peccatores laqueos ignis. Stati. in thebaide. Saxa pluunt. Liuius. Nunciatũ est in albano lapides pluisse.

Sulpitius. Ualla. Prophet. Statius. Liuius.

¶ De subauditione ntī & verbi.

Verborum primæ personæ siue secundæ
Exprimitur rectus raro/at plærumq; tacetur
Ni discretio/vel cum significantia fiat.

Uerba primæ secũde personæ non egent ntō expressio.

¶ Cũ verbis primæ aut secundæ psone rarissime exprimitur ntūs: sed vt plurimũ reticetur: q̃ huiusmodi ntūs est ceri°: qualis ego/nos/tu/& vos: nisi ad discretionem vel significantiã denotandã. Est autẽ discretio quũ actus verbi attribuitur alicui cũ discretione et exclusione aliorũ: vt ego id effeci: quasi dicerẽ nullus alius. Uirgi. Tu mihi quodcunq; hoc regni: tu sceptra Iouẽq; concilias. Tu. quasi diceret et non alius. Significantia est: quũ actus vbi attribuitur alicui cũ excellentia. Uirgi. Ast ego q̃ diuũ incedo regina Iouisq;. Et soror et coniunx vna cum gente tot annos. Bella gero. Hæc Iuno/paulo ante cõquerẽs se victam a troianis dixit. Pallas ne cruere classem argiuum potuit/ast ego/quasi diceret/que excellentior sum Pallade hostes superare nequeo. Et huiusmodi ntī cũ quadã arrogantia proferuntur.

Uirgilius.

Verborum aut solos homines quorum attinet actus
Exprimitur rectus raro at plærumq; tacetur
Post propria authorum nonnunq̃ verba tacentur

Uerba ad actū humanos spectãtia non habẽt ntīs expssū.

¶ Cū verbis quorū actus ad solos homines attinet raríssime exprimitur nūs immo reticetur vt plurimū: vt aiunt/ferunt/dicūt/asserūt/inquūt ⁊c. in ijs ⁊ similibus subauditur homines. Et rursus post propria nomina authorū ipsa verba nonnūq; reticentur. vt vnde Boetius. de quo Virgilius. subauditur dicit/loquitur/scribit. ⁊c.

¶ De constructione nominū locorū.

Quæ perstare loco designant omnia verba
Post se coniungi sextum/quartum ve reposcunt
Pro vario sensu coniuncto præpositiuo.

Terentius. Idem.

¶ Omnia ista verba significantia permanentiā in loco regūt ablūm vel actūm plūcta/pro varietate sensus) ppōne. Terē. Audiui eum esse in asia. Idē. Apud forū e Vano audiui. Is ejectus est apud Andrū insulā. Et ad hoc ꝓceptū reduci possunt fere oēs ppōnes: vt fui cū patre vel apud patrem. habito/ante. cis/citra/post/vltra/secus/iuxta forum. Constituti sunt vigiles circa/extra/intra muros vrbis: cōtra incursionē hostilē. Solus habitat siue absq; procul a cōmunitate vicinorū. et sic de alijs.

Propria nomina locorū post verba pstare in loco significantia.

Vrbis vel pagi proprium si verba sequatur
Quæ perstare loco signant pone id genitiuo
Aduerbi in morem: si prime siue secundæ
Flexure fuerit/sic singlari variatum:
Sin ternæ fuerit/tantum numeriq; secundi
Pro libito in terno. aut sexto rite locetur.

Salustius. Terentius.

¶ Propria nomina vrbiū vel pagorū si sequātur verba signtia pslistere in loco/ si primæ aut secundæ declinatiōis fuerint: ⁊ singulari tantū declinata in gtō casu aduerbialiter ponētur. vt Padnæ ⁊ Mediolani fui. Salustius. Hæc vbi Romæ cōperta sunt. Teren. La habitabat Rhodi. Sin tertiæ declinationis fuerint: aut plaliter tantū declinata/in dtō aduerbialiter ponentur/aut in ablō. elegātius tamen fm Seruiū in datiuo. ¶ Authoritas de datiuo. Gelli. Socrates Athenis dānatus est. Suetoni⁹ Lentulus getulicus Tyburi genitum scribit. Plini⁹. Quum spectare antiqui moris supplicia Tyburi concupiscerent. Apu. in flo. Igitur nemo Carthagini proconsulum diutius fuit. Plau in Cist. Fuere Sycioni tam diu dionysia. Cice. xvij. ad Atticum. Conuento Antonio Tyburi. In eodem. Sertū nūciauit cū vna solum legione fuisse Carthagini. Idem pro lege agraria. Arbitratur Corinthi ⁊ Carthagini nō defore: qui illa restituerent. Hic diuersi casus copulant. qui regimen variat. Liui. v. Neglectum Auruiri præsidium. ¶ De ablatiuo authoritas. Cice. de senectu. Lacedemone esse honestissimum domicilium senectutis. Idem. iij de ns. deo. Sepultus esse dicit. Lacedemone. Pompei. ad Cice. lib. viij. ad atti. Partim Sulmone collocauit. Sueto. in Aug. Tarracone inist. Plau. xxviij. ca. x. Effectum est Sicyone primum. Deinde in græcia. Cæsar. vij. de bello gal. Ipsa Bibracte hyemare constituit. Plinius. ix ca. viij. Puerū Alexāder magn⁹ Babylone Neptuni sacerdotio præfecit. Idē. xiij. ca. xvij. Babylone scribitur. Justinus libro quinto. Nunciatur Lacedemone/in bello Athenienses exarsisse. Liuius. Nati Carthagine/sed oriundi a Syracusis. Idem. Crotone nec consilium vnum inter populos erat nec voluntas. Idem. Motari Carthagine statuerat. Idem. Nunciatum Frusione infantem natum quadrimo parem. et consilium de ijs Carthagine erat. cum multis alijs id genus. Ex tot et tantis testimonijs colligere potes non minus eleganter per ablatiuum (pace Seruij) & per datiuum loquilicere.

¶ Annotatio.

Nūcio Romæ et Romam.

¶ Romæ ⁊ Romam nunciatur. vtroq; modo authores dixisse leges. Sed per accusatiuum dictū quoties motus latitans intelligitur in hoc verbo nuncio. Liuius. li. v. Romæ est nūciatū lapidibus pluisse. Hic non est motus. Idem. li. iiij. Romā nunciatur. Idem libro. j. Hæc nūciant domū Albani. Hic intelligitur motus: qui fit in nunciando. Similiter habito Romæ et Romā recte dī. In gtō per ꝓceptū prædictū in-

Habito Rome et Romam.

superius per actiñ: q̃ habitat regit actiñ. Cice. p Roscio. Ruri semp habitant. Teren. La habitabat Rhodi. Uarro. Hoc modo antiques secundis rebus. Cumas habitasse. Itē Cice. dixit. Domo me contineo. pro in domo. Justinꝰ lib. vj. Cypro exulabat. i. in cypro. Ouid. Sustinet inuidea fruitia signa domo. i. in domo. Iuuid Uirgi. Non libyenō ante tyro despectus Hiarbas. Seruius (quanq̃ dicat tyro/p in tyro) errat. Nam illud tyro non est ablatiuꝰ casus/sed datiui. et regitur a despectus per copulatiuā cōiunctionē. i. et sensus est. Hiarbas est despectus. Libye et Tyro. i. a Libya et a Tyro.

Cicero.
Terentius.
Cice. Justinꝰ.
Ouidius.
Uirgilius.
Seruius.

Post se verba petunt quartum in siue ad præeunte
Ad loca quæ motum signant quem sæpe poetæ
In teruum mutant græcorum more licenter
Iuncta ad & in seruant structuram Plurima eandem.

Uerba signtia motū ad locū.

¶ Ola verba signtia motū ad locū regūt post se actiñ casum præcūte hac præpōne ad vel in. Et interdum uerius postpolita: vt eo ad forū/in forū/vel forū uerius proficisci ot in Galliam. Teren. In Asiam profectus est. Siliter construuntur verba cōposita cum ad et m. vt ad littus appicuit. Infero merces in Italiam.

Terentius.

¶ Annotatio.

¶ Uerba signtia motū ad locum/composita cū ad/aut in: regūt actiñ cum ad vel in præeunte. Teren. Si illū potest ad nequitiam adducere. Lactan. lib. iiij. Adigerūt principes suos in furorē. Cicero. Nondum auditum erat te ad Italiam aduentare. Plinius. At in agrū volaternū palūbiū vis e mari quotannis aduolat. Idem. lib. x. Platea nominatur aduolans ad eas que se in mari mergunt.

Cōposita cum ad et in.
Terē. Lactā.
Cicero.
Plynius.
Idem.

¶ Alia annotatio.

¶ Poetæ nōnunq̃ hunc actiñ mutant in dtiñ metri causa. Uirg. It clamor celo. i. ad celum. Idem. Et tandē euboicis Cumarū allabimur oris. i. ad oras. Idem. Eneas primo Urbes appellitur oris. i. ad oras. Idem. Inferretq̃ deos latio genus vnde latinum. i. latini. Ouidius. Hac iter est superis. i. ad superos.

Dtiꝰ casus loco acti. poetice locutio.

Vrbis vel pagi proprium si verba sequatur
Ad loca quæ motum signant, id pon. to quarto
Aduerbi in morem, & cum præpositiuo aliquando.

¶ Propria nola vrbium vel pagorū si sequantur verba signtia motū ad locū in actō casu aduerbialiter pont debent. vt eo patauiū. Cice. Pridie Idus Octobris Athenas venimus. Corcyram bellissime nauigauimus. hora quarta Brūdusiū uenimus Aliqñ tamen (licet rarius) præpositio illis additur. Cicero de senectute. Adolescentulus miles pfectus sum ad Capuam. in quinto anno post ad Tarentum questor. Cesar de bel. gal. Consilium in Lutetiam Parisiorum transfertur.

Cicero.
Cicero.
Cæsar.

Appellatiua ppria priuatorū post verba motū de loco.

Quæ remouere loco signant poscunt sibi verba
Casum ablatiuum cum præposito præeunte.

¶ Omnia verba signtia remotionē de loco regunt ablīm cum præpōne præcēte: vt discedo ab vrbe. a magistro. abs Tito. descendo de monte. Teren. Mulier quæ commigrauit ex Andro huc vicinie. Uirgi. Ducite ab vrbe domum. mea carmina ducite Daphnim.

Terentius.
Uirgilius.

Propria nola post verba motū de loco significantia.

Vrbis vel pagi proprium si verba sequatur
Quæ remouere loco signant, id ponito sexto,
Aduerbi in morem, & cum præpositiuo aliquando.

¶ Propria vrbiū vel pagorū si sequantur ꝟba signtia remotionē de loco ponētur in ablatiuo: vt venio Roma. Bononia. Aliqñ ipsis ppriis additur pia positio in ablati-

uo. Cicerō. Quo vt veni hostem ab Antiochia recessisse cognoui. Idem. Ut ab Athenis supra malas in Boetiam trent.

Rus domꝰ militie/belli/humi/mari/terre toge.

Rus domus exposcunt constructuram propriorum
In cunctis casibus, sed militiæ quoq; belli
Ac humus in genito tantum/at quarto quoq; sexto
Præiungi semper sibi poscunt præpositiuum.
Authores dicunt pro ruri sæpeq; rure.
Coniuncto adiecto vice humi reperitur homoq;.
Adq; locum motum signans iungatur humiq;.

Terentius. Idem. Salustius. Terentius. Salustius. Terentius.

¶ Hæc nomina rus ⁊ domus proprioꝝ nominū constructionē exposcunt in omnib⁹ casibus. Teren. Rari me contineo. Idem. Rus eo/ibi me macerabo Idē. Ecce autem video rure redeuntem senem. Salustius. Domi militiæq; boni mores colebantur. Terentius. Penates hinc salutatum domū diuertar. Domo reuertor. Sed hec nomina militia/humus/hanc constructionem in genitiuo tantum postulant. Salustius. humi requiescere. Idem. Domi militieq; cē. Terentius. In militiā proficisci gnatum compulit. Salu. Patrum arbitrio belli militieq; respublica agitabatur. Horatius. Me primis vtbis belli placuisse domiq. ¶ Authores dicunt sepe pro ruri dativo/rure in ablativo. Cicero ad Atticū circa finem. Quam rure esse arbitror. Liuius. xxxviij. Rure morientem/eo ipso loco sepiliri se iussit. Horatius. Quinq; dies tibi pollicitus me rure futurum. In loco genitiui humi nōnunq; vsurpatur humo ablativus. precipue adiectiuo coniuncto, aliquando subaudito. Colu. Nec densa nascitur humo. Idem. Maceriima tacitur humo. Et hic gtūs humi iungatur verbis motum ad locum significantibus. Virgi. Corpora fundat humi. Idem. Procumbit humi bos. Statius. Sternet humi populos.

¶ De modo respondendi.

Quo ⁊ entō respondendi: ⁊ in quo casu.

Quo casu quærens rogitat/responde in eodem.
Sed si per cuius possessiuum rogitarit.
Vel genitum quis qui/respondebis genitiuo.
Per possessiuum ni quum responderis/in quo
Quem verbum quærens poscit responde in eodem.

¶ Quando fit interrogatio respondendū est per eundē casum per quē interrogatio fit: vt si rogetur/quē queris: Respondere potes. te/vel Joannem. Sed qñ fit interrogatio per hoc possessiuū cuius/cuia/cuiū. vel gtīs huius interrogativi quis/q̄/qđ. p gtīs est respondendū: vt si quaeratur. Cuiꝰ vel cuius est hoc pecus? respondeti potest patris vel mei libri. Nisi quando responsio fiat per possessiuū: tunc enim respōdebis in eodem casu quem verbum interrogans post se regit: vt si quaeratur. Cuiꝰ vel cuia est hoc animal? Respondeas. Meum/tuum/suum; vel fraternū. Cuiꝰ vel cuia interest? mea/tua/sua.

¶ Annotatio.

Quando regit varios casus verbum/per eundem
Casum tunc semper non respondere teneris.
Sed quandoq; alium quē verbū vult sibi iungi.

¶ Sed quando verbū interrogans regit post se varios casus/non requiritur vt per eundem casum respondeas: sed interdum p alium casum quē verbū post se regit. vt si quaeratur. Cutus criminis est accusatus furtine/an homicidii. Respondeas. neutro vel de neutro: non autem neutrius. Quāti emisti hūc equum? Viginti minis. nō autem viginti minarum.

¶De constructione infinitiui.

Infinitiuus modus est pro nomine sumptus.

Perpulcre interdum, vice sic quandoq; gerundi.

Pro primoq; modo raro, raroq; supino.

¶Infinitiuus modus preter propriam naturā quattuor modis construitur. Primo modo ponitur loco nois. vt furari vetitum est. i. furtum. Tedet me viuere. i. vite. Dominus dedit mihi sapere. i. sapientiam. Opus est sacerdoti peccata cognoscere. i. cognitione peccatorum. Authoritas. Teren. in Andria. O dij boni quanti est sapere: id est sapientia. Persi. in saty. Mille hominū species rerū discolor vsus. Uelle suum cuiq; est. voto nec viuitur vno. velle. i. voluntas. Secundo modo ponitur aliqñ loco gerundi (vnde inferius dicemus expressius) vt in illo Virgiliano. Sed si tātus amor casus cognoscere nostros. i. cognoscendi. Et per gerundium (teste Seruio, cui suffragatur Ualla) hic loqueris. Tertio ponitur pro indicatiuo modo. Terenti⁹ in Eunu. Omnes mihi inuidere et mordere clanculum. ego floccipendere. i. inuidebant/ego floccipendebam. Sed in epistolis et quotidiano sermone raro ita loquemur. Quarto ponitur pro supino/sed raro. vt rarus inventu vel inueniri. dignum cognitu / vel cognosci. facile dictu vel dici. sed infinitiuus poeticā licentiā poti⁹ sapit. Virg. Et erat tum dignus amari. Lucanus. Facilis sed vertere mēte. At illud in sacris (Uado parare vobis locū. et dum irent emere. pro vado paratū. et irent emptū / vel empturi) non est imitandum. Latinissimi enim sic nunq̄ locuti sunt. Hiero. in hac interpretatione imitatus est grecos qui supina non habent sed infinitiuo cū articulo eius loco vtuntur. Hic modus loquendi poetis et historicis parce permittitur.

Terentius. Persius.

Virgilius. Terentius.

Virgilius. Lucanus.

¶De constructione horum infinitiuorū. amatum ire, amatum iri, amaturum esse, & amandum esse.

¶Differunt amatū ire/et amaturū esse (vt sentit Ualla) sic. Nam amatū ire. est presentis tpis oratio: et sīgt in via esse ad amandū. Ut scio te amatū ire. lectū. i. scio q̄ tu is amatum/vel ad amandū. legendū. Nec possum⁹ per supinū ire/ circūloqui futurū infinitiui: qr inepte dr. Credimus antichristum predicatum ire ptra chriſtū. Dicendum est. Credimus antichristum predicaturum ire cōtra xpm. Amaturū esse est futuri temporis. Et quanq̄ Diomedes. Donatus. Prisciano, ceteriq; grāmatici dicunt amatū ire. lectū ire. esse futura infinitiui. decepti sunt. et sine authoritate loquuntur. Nullus enim veterū tale q̄d dixit. Audiui hūc amatū ire. p audiui q̄ amabit. Quodsi q̄s hoc redarguat: veterū authoritatem (si possit) adducat. Alioqui Laurentio Ualle. Nimirite. et alijs: q̄ hāc rem diligentius inuestigarunt astipulet. Amatum iri/futurū esse infinitiui passiui recte accipitur p amandū esse. Et illud amatū iri/ex supino et impersonali iri. Non q̄ significetur iter quoq̄. sed ne sine verbo motus/ponatur supinum in um. Ut audiui primā comediā Terentianam lectum iri a preceptore. i. audiui q̄ a preceptore legetur prima comedia. Neq; dicas per feminenum aut plurale. lectam iri/vel lectos iri. Authoritas. Teren. Qui postq̄ audierat filio suo non datum iri vxorem. hic accusatiuus vxorem/regitur a fronte ante datum iri. Ergo est verum futurum huius verbi amor amaris. non solum verbi impersonalis amatur. Cicero. ij. rheto. Deinde ceteros a virtutis studio repulsum iri. Non dices vxorem datam iri. nec ceteros repulsos iri. quia impersonale et indeclinabile illud futurum. Et sicut amatū iri. amaturū esse. sine genere et numero dicatur. Etiā apud latinissimos: sed sine esse. Cicero. v. in Uerrem. Quocunq; venerint: hanc sibi rem presideo speraſ futurā. et venuste ita loquemur. teste Bellio. cui suffragantur Aldus/Nebrissensis/Nimirita/Lanciloius. Alia testimonia. Brachus. Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Ualerius Antias. Aruspices dixerūt omnia ex sentētia processurū. Laberius in gemellis. Nō putauit hoc eā facturū. hec ex Gel. li. j. capite. vij. Frequentius nunc dicimus. Audiui Annam iturum esse Romam. Brutan-

Annotatio cōtra Diomedē Donatum / et Priscianum.

Amaturū esse.

Amaturū sine esse.

nos pugnaturos esse in gallos ⁊c. ꝯ Annam iturum. et britannos pugnaturum. vt docet Valla.

Valla.

¶Annotatio.

¶Valla negat latine dici. Aiunt Petrū exulatum ire. siue iri. pro eo qđ est. Aiunt q̄ Petrus exulabit. Sed recte dici censet. Aiunt. Petrum exulaturū/sic vapulaturum. Trogus Justinus. Ille quasi imperpetuū cum viris exulature.

Justinus.

¶De vsu & constructione gerundiorum.

¶De vsu gerundij in di.

De vsu gerundij in di post substātiua nomina.

Infinitiui sensus quando immediate
Post substantiuum comitatur non animatum/
Infinitiui sensum in di pone gerundo.
Et quandoq; modo coniunctiuo vt præeunte.

¶Quando sensus infinitiui modi immediate sequitur post nomen substantiuū inanimatum in gerundio in di ponetur. vt amor discendi. cupiditas habendi. studiū legendi. locus cognoscendi. et aliquando in coniunctiuo modo. Terentius. Sed ea gratia simulant vos vt pertētarem. Idem. Ita ne obstinate operā dat vt a me sic certo abstrahat.

Terentius.
Idem.

¶Annotatio.

Infinitiuumq; modum, vice sæpe gerundi
Vsurpant licite græcorum more poetæ.

¶Poetæ licēter in loco gerūdij vtūtur infinitiuo modo. grecorū more/q̄ gerūdiis et supinis carent. loco quorū vtuntur infinitiuo modo cū articulo. Et hæc regula est intelligenda nō solū de gerūdio in di: sed etiā in dū. Authoritas. Virg. ij. Enei. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. i. cognoscendi. Idē. Soli cantare periti. i. cantandi. Hora. Codrus pro patria nō timidus mori. i. moriendi. Exempla de infinitiuo loco gerundij in dum. Virgi. in Buco. Et cantare pares/ ⁊ respondere parati id est ad cantandū ⁊ respōdendū. Gualdertus. Non est aptus legi/ que non maturuit herba. i. ad legendum.

Virgilius.
Idem.
Horatius.
Virgilius.
Gualdertus.

Usus gerundij in di post q̄dā adiectiua pro verbalib⁹ posita.

Infinitiui sensus quando immediate
Quæ genitum poscunt post adiectiua sequatur
Infinitiui sensum in di pone gerundo
Et quandoq; modo coniunctiuo vt præeunte.
Infinitiuo aut græcorum more aliquando.

¶Qñ sensus infinitiui modi immediate sequitur nois adiectiua q̄ gtiū regunt ponetur in gerūdio in di. Et qñq; in cōiūctiuo modo vt præeunte. Teren. Quā cupida eram hinc redeundi. Ille est auidus lucrandi vel vt lucretur. Cyrillus ad diuum Augustinum in quadā epla. Formandi vocem nulla tenus compos erant. Aliqñ in infinitiuo modo. Aliqñ enim post hmōi adiectiua poetæ vtuntur infinitiuo modo loco gerundij. vt diximus. Sil. Nouus abire timor. certus eundi/ velare. Sic timens cupiens timidus/cupidus/doctus/certus/promptus/peritus/auidus cantandi vel cā tare. authore Nintuita.

Terentius.
Cyrillus.
Silius.

Usus gerundij in di post substantiua verbalia.

Cum sensus geniti præsentis participantis
Post quoduis nomen substantiuum comitatur/
Vel genito hunc ponas verbalis/di ve gerundo.

¶Qñ sensus gti casus participij præsentis tpis sequitur post quodcūq; substātiuū ponetur indifferenter vel in gerūdio in di vel in gtō nois verbalis. vt princeps pingendi/vel picture Apelles. Virgilius. Pater ipse colendi. Cice. Ille dicēdi opifex.

Virgilius.
Cicero.

¶De vsu gerundiſ in dum.

Infinitiui ſenſus quando rationem
Subſequitur/cauſam qui declarat rationis:
Infinitiui ſenſum in dum pone gerundum
Ad præeunte vel ob propter/raro ſimul ante.
Et quandoq; modo coniunctiuo vt præeunte.

¶Qñ ſenſus infinitiui ſubſequitur rationẽ declarans cauſam rationis in gerũdio in dum ponetur hac ꝓpõne ad ꝑiuncta.et aliqñ ob vel ꝓpter.et aliqñ(licet rarius)in et ante. Terentius. Dies vt mihi ſatis ſit ad agendum vereor. Ualla. Ego veni ob vel propter te redimendũ.vado ad vt in captendũ hoſtẽ.Uirg. Nãq; ante domandũ ingentes tollent animos.Et aliqñ ille ſenius infinitiui in coniunctiuo modo(hac cõiunctione vt ꝑiuncta)ponetur.Cicero.Scio te omnia factnrũ vt nobiſcũ q̃ primum ſis.Teren. Puellæ hæc adornant vt lauet adhortor.

Terentius.
Ualla.
Uirgilius.
Cicero.
Terentius.

¶Annotatio.

Poſt bonus atq; malus celer indignus faciliſq;
Dignus difficilis doctus nauus piger audax
Parq; potens habiliſq; paratus ineptus & aptus.
Cum genus id reliquis vice dum quandoq; gerundi/
Infinitiuum pulcre ſibi iungere poſſunt.

¶Poſt hæc adiectiua/et id genꝰ alia et ꝑiter vſurpare poſſumꝰ loco gerũdiſ in dũ aliqñ infinitiuũ modũ.vt miles bonus/vel aptus ad pugnandũ vel pugnare. Hora. Audax oia ꝓpeti gens humana fuit.Stat. Ille quidẽ diſco/bonꝰ et contendere curſu. Hora. Celerq; ſequi. Uirg. Et erat rũ degnꝰ amori.Luca: facilis ſed vertere mẽtẽ.

Horatius.
Statiꝰ. Horatius.
Uirg. Lucanꝰ.

Poſt curo mando loco ſic conduco habeoq;
Prõ debet/ſine præpoſito dum pone gerundum.

¶Poſt hæc verba curo/mãdo/loco:habeo ꝑ debeo ſumptũ/gerũdiũ in dũ ſine ꝓpoſitione ſemꝑ vſurpãt authores:vt ſepulturã faciendã locabãt/ colũnã faciendã ꝓdurarant/gladiatores vt rapiẽdos mãdabat/lapides faciendos curabat/ cõſolãdos eos magis q̃ puniendos habui. Hæc Ual. Uirg. Treino regit furtim mandarat alendũ.

Uirgilius.

In dum perpulcre licet vſurpare gerundum
Imperſonale eſt ſibi coniuncto loco oportet.
Terno & ponetur vox quæ eſt recti eſſe videtur,
Et quandoq; habeo ponetur ſub vice oportet.
Vel rus participans/vel dus cum ſum ſibi iuncto.

Gerũdiũ in dũ cũ ẽ/loco oportet: vel participiũ ꝓpoſitis ſumi aliqñ poſteriorib.

¶Loco huiꝰ ſibi oportet ꝓpulcre vſurpare licet gerundiũ in dũ/ cũ hoc ꝟbo eſt impſonali ſibi adiũcto:et dictio q̃ videt eſſentiã caſus poſcit in dãõ. Teren. Alieno more viuendũ eſt mihi.Et aliqñ loco oportet vſurpatur habeo/eo.Similiter participiũ tam prioris q̃ poſterioris futuri.Cice. ad Lentu. Tantũ habeo pollicerí. Idẽ in Catone maiori. Neq; eaſolum conuenire habeo quos vidi:ſed etiã q̃s audiui. Qñ vt Ualla interpretatur idẽ eſt qñ pollicendũ et cõuenientiũ eſt mihi / vel cõuenire me oportet. Quinti. Non ſit ꝑceptor eorũ q̃ emẽdanda erãt diſſimulator.i.q̃ emẽdari oportuit.

Terentius.
Cicero.
Idem.
Quintiliane.

Inter præiuncta licet vſurpare gerundum
In dum perpulcre nonnucq̃ ſub vice recti
Caſus/atq; ſui vetbi quum aut dum præeunte
Participans vel in ens/præiuncto in do ve gerundum.

Gerũ. in dũ cũ inter. loco nõ caſus et verbi cũ dũ aut quã.

Quartum aut verbalis/similis vel nominis:inter
Præiuncta:aut sextum cum præposito præeunte.

¶Loco nti casus ꝙ verbi hoc aduerbio dum aut quũ ꝑeunte venuste vsurpare licet
Virgilius. gerũdiũ in dũ ꝑiũcta hac ꝑpõne inter. Virg. Et inter agendũ occursare capro(cornu
fert ille)caueto. hoc dum vel quũ agas. Aliqñ etiã gerũdiũ in do ꝑiuncta hac prepo-
sitione in. Et aliqñ actiñ cum inter/vel abltiñ cũ in nominis verbalis/aut alterius
nominis similis. vt inter consultandum/in consultando/inter consultationes vel con
silia in consultatione/vel consilio. Hæc Valla.

Infinitiuum nunq̃/sed iunge gerundum
In dum post verbum requiescere siue mouere
vel vocitari notans/post flagitor & paror hortor.
Infinitiuum ponas/in dum ve gerundum.

¶Post ꝟba signtia quiescere/mouere/vel vocare:infinitiuus modus nunq̃ vsurpa
tur/sed semp gerũdiũ in dũ: vt vocauit te ad currendũ.non autẽ currere. Sto ad pie-
dandũ.nõ aũt ꝑdari.sedeo ad audiendũ.non autẽ audire.eo ad videndũ.ꝙ nõ videre.
Sed post hæc flagitor/paror/hortor: indifferenter infinitiuũ modũ vel gerundiũ in
dũ vsurpari potest:vt flagitor respondere vel ad respondendũ. Valla. iam paratꝰ scribere/
vel ad scribendũ.hortor studere/vel ad studendũ. Hæc Valla. Et quanq̃ Virgilius
Virgilius. dicat. Quoniã conuenimus ambo. Tu calamos inflare leues/ego dicere versus. In
soluta tñ oratione infinitiuus hmõi non est vsurpãdus. Metri enim causa infinitiui
tũ loco gerũdij licenter vsurpat grecorũ more qui gerũdijs carẽt. vt alibi. Et si tãꝰ
amor casus cognoscere nostros. pro cognoscendi posuit. cognoscere.

Infinitiuum desisto/desino/cesso/
Post se coniungi poscunt:nunq̃q; gerundum.

¶Hec verba desisto/desino/cesso: infinitiuũ modũ.et nunq̃ gerundiũ in dum post se
subiungi postulant: vt desistas vel desinas lachrimari.non autẽ ad lachrymandum.
Teren. Lucessit cur cesso pulsare ostium vicini.
Terentius.

¶De vsu gerundij in do.

Sensus participi præsentis quum sine fixo
Est situs & sensus cuiusq̃ præpositorum
Istorum præit in/vel ab/ex/e/de/simul a/cum/
In do participi sensum tu pone gerundo
Præpositis istis simul omissis aliquando.

¶Qñ sensus participij ꝑsentis tpis sine adiectiuo subiecto est situs ꝑcedente sensu
Terentius. cuiusq̃ istarũ ꝑpõnũ.in/a/ab/de/e/ex/aut cum. Ille sensus participij in gerundio in
Salustius. do ponetur istis ꝑpõnibus. aliqñ ꝑpositis/aliqñ vero omissis. Teren. In apparando
Plinius minor. totũ hũc cõsumũt diẽ. Salu. Cæsar dando subleuando: Catonihil largiendo/gloriã
Cicero. adeptus est. Plini. minor. Sermonibus diẽ trahebat/ quũ ascribendo vacaret. Tu
Terentius. cero. Ab eundo factus est satur. Idẽ. Quid cogitas de eundo in Syriũ. obtutus est e
Quintilianus. bibendo nimis. Teren. Putant id fieri ex assentando. Quintilianus. Sed ratio recte
Terentius. scribendi iuncta cũ eloquendo est. Teren. Ambulando sum defessus.

Infinitiui sensus post verba precandi
Quando subsequitur/non in do pone gerundo
Infinitiui sensum/sed pono modo illum
In coniunctiuo præeunte vt siue remoto
Ac infinito(quod rarius est)aliquando.

¶Qñ sensus infinitiui modi sequitur ꝟba q̃ꝑari vel orare signt. Ille sensus infinitiui

non in gerūdio in do(vt quidā ignari censuere)licet in cōiunctiuo modo(hac ꝓiunctione vt peunte/et aliqñ omissa)poni debet. Cice. Peto vt honoris mei causa eum expedias. Idem ad Aci. Abs te peto/efficias: vt is cōmendationem hanc intelligat sibi adiumento fuisse. Et quandoq; licet rarius, in infinitiuo poni potest. Gellius. Nerea martis te obiecto pacem dare. Cicero. Idem. Gellius.

Sum pulcre iunctum cum do quandoq; gerundo
Infinitiui sensum possumq; notabit.
Soluendo non sum/signat non soluere possum.

¶ Soluēdo nō sum. i. non possum soluere.

¶ Gerundiū in do cum hoc verbo sum sibi adiuncto sigt idē qđ possim cū infinitiuo verbi. Quinti. Placeamus nobis licet fortuna nostra patet pauperi soluendo non sumus. i. soluere non possumus. Hec Valla. Cice. li. epl'arū. iij. Que soluēdo ciuitates non essent. Cum alio verbo ꝙ soluo/non legitur hic modus loquendi. Quintilianus. Valla. Cicero.

¶ De voce & regimine gerundiorum actiue sumptorum.

Actiue dum/di/do/sumpta gerundia: recti
Singlari at geniti quarti & sexti quoq; voce.
Atq; sui verbi casus post se rogitabunt.
Et sine casu vllo sita sunt quandoq; solute.

De gerundijs actiue sumptis.

¶ Gerundia actiue sumpta/in notati voce/genitiui/accusatiui/et ablatiui singulari dūtaxat sunt variada. vt ntō videndū. gtō videndi. actō videndū. abltō videndo. Et eos casus quos sua verba regūt post se poscūt. Et aliqñ absolute ponuntur. vt apud Teren. Ego vapulando/ille verberando ambo defessi sumus. Terentius.

¶ Annotatio.

¶ Exempla de gerundio substātiuo in ntō. Et quia multi ꝛ pleriq; id negant. testimonia fide nō indigna inferantur. Virgi. Pacē troiano ab rege petendū. Hoc in loco petendū: termino tio nti casus est. Et est sensus. Petēdū supple est pacē. hic actūs pacē regitur a gerūdio in voce nti casus/petendū. Prisciānus dicit recte dici legendū est/fuit/erit/poetam orationem carmē. Cui suffragatur Aldus. qui dicit optime dici psalmos legendum est: nec inulitatū nec inuenustum. Authoritas. Lucreti. Externas quoniam pœnas in morte timendū. Varro. lib. iij. Colligēdū eas in vas aliquod. Idem libro eodem. Singulis vbi pariunt faciendū aras quadrates. Et alibi In sœnitra potius dandū hordeaceos panes/ꝙ triticeos. Cicero libro. xiiij. ad atticum. Iterandū eadem ista mihi subauditur est. Gellius. li. vij. Omnia quæ pater tulerit parendū. Et hic vox nominatiui gerundij resoluetur per oportet aut opus est. vt in illo Plinij. ij. Græcis vtendū erit vocabulis. i. oportet. vel opus est. vti græcis vocabulis. Juuenalis. Vtendū recte quum propter plurima/tum de his præcipue causis. i. oportet viuere recte. Vel opus est recte viuatur: quam viuēdus/da/dū/non dicitur. Lucretius. Varro. Idem. Cicero. Gellius. Plinius. Juuenalis.

¶ De declinatione & vsu gerundiuorum passiue sumptorum.

Di dum do interdum sunt sumpta gerundia pulcre
Passiue/quæ tunc flectuntur posterioris
More futuri participi/quadrareq; debent
In genere & numero cum subiunctis sibi fixis
Fixa sed in casu debent quadrare gerundis
In constructura sunt actiue resoluta.

De gerūdiuis noibus passiue sumptis.

¶ Gerūdia in di/dūm do. ornate interdū passiue sumuntur et mutātur in adiectiua

gerūdia/ꝛ declinantur more participij posterioris futuri: vt ntō amādus/da/dum. gtō amandi/dæ/di. ec̄. et in genere ꝛ numero quadrare debent cū subiūctis substantiuis. In casu ūh ipsa substantiua cū gerūdijs cohærere debent. vt delectatio fruendi principatus/fruendæ prouinciæ/fruendi imperij. Molestia educandorū filiorū locandarū/filiarū. colendorū pdiorū. ¶ Exempla de gerundio in dum. Eo ad salutandum fratrem/salutandā sororē/salutandū syāne/ad salutandos fratres/salutādas sorores/salutanda sydera. ¶ Exempla de gerundio in do. vt occupatus sum in arando agro/collocanda filia/emendo pdio/in arandis agris/collocandis filiabus/emēdis pdijs. hæc Ualla. Et in constructione actiue resolui debent sic. Delectatio fruendi principatu. prouincia. predio. Molestia educandi filios. collocandi filias. emēdi predia. et sic de cæteris.

Ualla.

¶ Annotatio.

Differētia iter gerūdiū ꝛ gerūdiuum.

¶ Gerūdiū est qō in di/do/dū. desinens/verbi cōstructionē gerit. vt venia causa audiendi historiā. Gerundiuū est adiectiuū a gerūdio ductū: et declinatur more adiectiui. vt audiendus/da/dū. et conuenit in genere ꝛ numero cū substātiuo adiūcto. vt venio causa audiendæ historiæ. ¶ Gerūdiua ꝛ gerūdia differunt a participijs futuri in dus (authore Ualla) qꝫ participia signt rei administrationē cū tēpore: ꝛ p relatiuū ꝛ verbū futuri tēporis declarantur. vt expecto pecuniā soluendā cras. i. quæ soluetur cras. Gerundia siue gerūdiua signt rei administrationē sine tempore determinato. nec declarantur per relatiuū. sed per coniunctiuum modū. et vt. veluti si dicam. Ueni huc causa videndi te. i. vt videam te. huc veni causa tui colloquēdi. id est vt colloquar tecum.

Differētia iter gerūdiuā ꝛ participia.

Quum in recto aut terno sunt sumpta gerundia/fixis
Coniunctis. quadrant genere & casu numeroqꝫ.
Est rectus per dum per doqꝫ aliquado gerundum.
Est ternus per dum constructura resolutus.

¶ Qñ gerūdia in ntō vel dtō locantur. In casu gñe ꝛ numero cū adiūctis substātiuis conuenire debent. vt apud Uirgilium. Uoluenda dies en attulit vitro. Et ntūs duplic iter resolui potest. Aliqñ in gerūdium in dum. vt in illo Terētiano. Mos gerendus est. Thaidi. quod sic resolutur. mihi more ingerēdū est Thaidi. Idē alibi. Mihi molendum est habendo compedis. i. mihi habendū est compedes. Aliqñ in gerundio in do. Ut in illo Uirgil. Uoluenda dies en attulit vitro: qō resolutur. dies voluenda. i. voluendo/vel dum volutur. Siliter anni volendi tacito nos edunt: hoc est anni in voluendo/vel tpis reuolutione edunt. Dtūs gerūdij per gerūdiū in dum tñ resolui debet. vt in illo Terentia. Natum me credo ferendis miserijs. Quod sic resolutur. Natum me credo ad ferendum miserias.

¶ Annotatio.

Cassibus adiunctis nullis/quandoqꝫ solute
Passiue sunt in dum doqꝫ gerundia sumpta
Flexaqꝫ sunt geniti/quarti sexti quoqꝫ vocē.
Di sumptum raro est passiue/sed præeunte vt
Est modus illius coniunctiuus vice sumptus.

¶ Gerundia in dū ꝛ do passiue sumpta: aliqñ (nullis adiunctis sibi cassibus) absolute ponuntur. Salu. Pauca supra repetā quo ad cognoscendū ea illustria magis magisqꝫ in aperto sint: hoc est cognoscantur. Uirgi. Alitur vitiū crescitqꝫ regēdo. Idem. Aegrescitqꝫ medendo. hoc est dum tegitur et medetur. Gerūdiū in di aliqñ (licet rarius) passiue sumitur. vt apud Iustinū de regio puero. lib. xvij. Athenas quoqꝫ erudiendi gratia missus. hoc est vt eruditat. Idē in plogo primi libri. Qō ad te imperator Antonine non tam cognoscēdi qꝫ emēdādi causa trāsmissi. hoc est vt cognoscatur et emendetur. vsitatius tamen (vt Uallæ et alijs placet) loco illius gerūdij in di vsurpatur coniunctiuus modus passiuæ vocis. vt hæc vrbs est in periculo vt capia-

Salustius.
Uirgilius.
Idem.
Iustinus.
Idem.

Ualla.

tur neq; rationem vllam video quin gerundium in di/hoc in loco vsurpari posset. quare enim(pace q̃ Vallēsis alioꝝq; fiat)non licet dicere. Mercēs huc apportatur veneundi gratia. Item hæc mulier ad nubendi maturitatē puenit. qm̃ oēs grāmatici hmōi passiua et alia cum gerūdijs inflectant. Sed hæc superiora Justini exēplis Vallam latuisse arbitror.

¶Annotatio.

Pluralem genitum di aliquando gerundia poscunt Ornate post se coniungi sub vice quarti.

¶Gerūdia in di nō inuenuste gm̃ p actō pſertim in plurali aliqñ habere possunt. Licet Valla neget vitio non carere. vt composui hunc libꝝ mstituendi pueros grā. sic grāmaticus diceret. Orator etiā. instituendi puerorū gratia. Plin. Quū illorum videndi gratia. me in fꝛum contulissem. Liui. xxj. Non vereor/ne q̃s hoc vestri adhortandi causa magnifice loqui existimet/ipsum aliter animo effectum esse. Plau. Nominandi istorū tibi erit magis q̃ edendi copia. hic apud me. Teren. in prologo heau. Date crescendi copiā nouarū. Cice. in lib. de diuina. Dolebas tantā stoicos nostros epicureis irridendi fui facultatē dedisse. pro irridendi se: et capitur actiue irridendi ꝛ non passiue. Sueto. in Augu. Exacta locandi licētia diripiendiq; pomorū. obsoniorum. ꝛ erūq; missiliū. Simulis locutio est illi Plautinæ. Nominandi istoꝝ vt notauerunt Beroaldus et Sabellicus. Cæsar. vij. de bel. gal. Vsq; eo vt q̃ sub valla tenderent mercatores recipiendi sui non haberent potestatem.

Plinius. Liuius. Plautus. Terentius. Cicero. Suetonius. Cæsar.

Quando relatiuum sequitur post ipsa gerunda Actiue & nunq̃ passiua ea sumere debes.

¶Quando post ipsa gerūdia relatiuū sequitur nūq̃ passiue sed semp actiue(authore Valla)sumi debent. vt hic dies attulit imtiū dicendi ea quæ vellem: non autem dicendorum eorum quæ vellem.

Gerūdia et supina sunt verba.

¶Annootatio.

¶Gerundia et supina(testib⁹: Prodo/Diomede/Donato/Seruio/et Ninguita) verba sunt dicenda. quibus astipulatur. Quintilianus. Et dicuntur gerūdia quasi vim verbi gerentia. Et licet obijciatur gerūdia habere casus. et verba oīa significare sine casu. ergo non esse verba. Respondeatur: quū Donatus dicit. Uerbū est pars orationis sine casu. Intelligendū est sine casu cui genus accidit. Sic gerūdia sunt sine casu genus accidit. quia nullius generis sunt: vt gen⁹ in noie capitur. Et ita diffinitio verbi gerundijs et supinis bene conuenit: nullo aūt modo noia sunt. quia nec adiectiua nec substantiua genus recipiunt. Sed verba sunt: vt ex Boetio probat Feretius: dicens nullius esse casus. nisi voce tantū: quia cum dico ad amandū. ad(inq̃t) aduerbialiter. pro vt quia sensus est Sedeo ad legēdū. i. vt legam. Præterea si obijciatur. Omnia verba alicuius esse personæ/numeri/modi/ꝛ tpis. sed hæc oia desunt gerūdijs et supinis. non sunt igitur gerūdia ꝛ supina ꝟba. Respondeatur. Licet gerūdia et supina determinate/ꝛ per se non sunt alicuius personæ/numeri/modi/ꝛ tpis ꝛc. tamen sunt alicuius personæ/numeri ꝛc indeterminate. vel ex adiūcto. Ut si amādi per se effers determinatū psonā non dabis. At si dicas. occasio amandi te fuit mihi virtus tua. Jam amādi manifeste est primæ personæ. singularis numeri præteriti imperfecti tpis coniunctiui modi. quis per tale verbū declaratur ꝛc. Occasio vt te amarē fuit virtus tua. Similiter respondeatur de verbis impersonalibus et verbis infinitiui modi. Valla censet gerūdia posse dici participia p̃sentis tēporis. quia p participia presentis tpis fere declaratur tam gerundia q̃ gerundiua: vt iussurādū. Sed vt ex prædictis colligere licet potius verba sunt.

Obiectio. Diffinitio. Obiectio. Gerūdia sunt participia ꝓpione Valle. gerūdiua noia adiectiua ſ. Obiectio. Solutio.

¶Gerundiuū est adiectiuū nomen a gerundio ductum. vt legendus/da/dum. Quod si obijciatur. Gerundia habent genera et casus in vtroq; numero. vt venio causa legendi libri audiendæ historiæ. ad salutandos ꝛc. teste Valla. Ego negasti male gerundia genera habere. Respondeatur. Valla large capit gerūdia. pro gerūdijs ꝛ gerundiuis. Itaq; Donatus ꝛ Sulpitius alijq; dicentes. gerundiū solū tres terminationes habere/di/dum/do. separant gerundia a gerundiuis.

¶De vsu supinorum.

Quando post verbum vel participale gerundum
Ad loca quod motum signat/sensus comitatur.
Infinitiui: hunc tu pone priore supino.
In dum(si libeat)ponas illum ve gerundo.
Et quandoq; modo coniunctiuo vt præeunte
Atq; aliquãdo prioris participante futuri.

¶Qñ sensus infinitiui modi sequitur post verbũ participium vel gerũdium/ quod motũ ad locũ sigt ponetur in priore supino vel in gerundio in dum/aliqñ in participio prioris futuri. aliqñ in coniunctiuo modo præiũcta hac ppõne vt. Terẽ. Penates salutatũ diuertar. Idẽ. Ultro me accusatũ aduenit. Cice. qõ ad Antoniũ audiendũ veniſtis. Terẽ. quirrẽ ad forũ vt dicã tibi ois hæc. Virgi. Si paritur⁹ abis.

Terentius.
Idem.
Cicero.
Virgilius.

Interdum liceat prius vsurpare supinum.
Post verbum includens in se motum latitantem
Vt loco doq; datur/cum compositis voco mitto.

¶Licet nonnũq; vsurpare prius supinũ post verba latentem motũ in se includentia: quali a sunt do ⁊ eius passiuum dari vel dare/loco colloquo et voco et mitto cũ compositis. vt iuuoco/admitto. Terẽ. Cum filiã huic nuptũ do. Idem. Datur ne illa hodie Pamphilo nuptum. Hora. in arte. Spectatũ admissi risum teneatis amici? Teren. Si qñ illa dicet. Phedriam intromittamus cõmessatum: tu Pamphilũ cantatũ prouocemus dic. Idẽ alibi. Ut potui virginẽ nuptũ collocaui.

Terentius.
Horatius.
Terentius.

Infinitiui sensus quando immediate
Post adiectiua bilis vel ilis finita sequatur
Post ve gradus medij neutrum genus & superantis
Hunc sensum ponas in posteriore supino.

¶Qñ sensus infinitiui immediate sequit̃ noia adiectiua in ilis vel in bilis finitõ vel neutrũ gen⁹ cõparatiui aut suplatiui grad⁹ ponetur in posteriori supino. Terẽ. Non est facile expurgatu. Virgil. In breuia et syrtes viget miserabile visu. Teren. Nihil facilius factu. Salustius. Optimũ factu credens exercitum augeri.

Terentius.
Virgilius.
Terentius.
Salustius.

Post adiectiua hæc licet vsurpare supinum
Posterius/dignus/mirandus/mirus/acerbus/
Lucidus/obscurus/clarus/ſic perspicuusq;/
Obscœnus turpis/iocundus/periculosus/
Absurdus/fœdus/rarus/pulcrum/atq; salubre.

¶Posterius supinũ vsurpatur post hæc adiectiua superius dicta. vt dignũ annotatu. mirandũ vel mirum auditu. acerbũ aspectu. lucidũ intellectu. obscurũ cognitu. clarũ præceptu. perspicuum iudicatu. obscœnũ vel turpe dictu. iocundũ memoratu. periculosum factu. absurdũ/fœdũ/vel pulcrũ visu. salubre potu.

Deq; loco motum quæ signant verba supinum.
Posterius nunq̃ rogitant, in do ve gerundum
Post se: sed semper nomen verbale aliud ve
Quod simile est nomen cum præposito præeunte.

¶Uerba signãtia motũ de loco nunq̃ volunt posterius supinũ vel gerũdiuũ in do (vt ꝺdã piti cẽuere) ſz nomẽ ꝟbale vel aliõ nomẽ sile ꝓiucta ꝓpõne (anthore Ual.) vt redeo a venatiõe: nõ aũt venatu vl venãdo. redeo a cœna. nõ aũt cœnatu vl cœnãdo

¶De vsu & venustate participij.

Binis de causis inuentum participans est
Vel sermo vt brevior fiat dilucidiorq;
Quando excludatur coniunctio siue relatum
Aut aduerbum/vel quod fit quandoq; necesse
Vt per participans habeas exprimere quædam
Quæ vetitat dici per verbum sermo latinus.

¶Participiū duabus de causis inuētū fuit. Primo vt oīo esset brevior dilucidiorq; omissis relatiuis aduerbijs ⁊ cōiunctionibus. Scō propter necessitatē. quia aliq̄n sit necesse vt quædā p participia pferantur q̄ per verbū dici non sinit, latinitas.

¶De exclusione coniunctionis copulatiue.

Perpulcre verbi pro tempore sæpe futuro/
Sumere sum possis & participale futurum.

¶Participiū futuri tpis cū hoc ꝟbo sum/es/fui. ppulcre nonnunq̄ sumi potest pro futuro tpe verbi: vt cū dico continuo huc veniet. pulcrius ōr continuo est venturus.

Quum duo verba simul coniunctio copula iungit/
Excludi poterit coniunctio sæpe venuste
Alterutro verbo mutato in participale.

¶Quum duo p verba cōiunctionē copulatiuā connectuntur omissa ꝓiunctione copulatiua/alterutrū illorū verborū venuste in participiū sæpius cōmutari potest: vt sī dicā/vivit et valet. Venustius ōr: viuens valet/vel viuit valens.

¶De exclusione quanq̄ nisi/cum similibus.

Quum verbum præeunt nisi quanq̄ consimilesq;
Pulcre in participans verbum mutare licebit
Omissis illis simul expressis aliquando.

¶Qñ verbū præcedūt: nisi/quāq̄/⁊ cōsimiles: vt q̄uis/licet/tametsi. Illud verbū in participans pulcre cōmutare licebit: omissis prædictis quāq̄/nisi ⁊c. Et etiā aliq̄n expressis: vt si dicā. Nō credam tibi q̄q̄ iures. pulcrius. Non credā tibi iuranti: vel quāq̄ iuranti. Cicero. Et qm̄ tu (nisi perfecta re) de me nunq̄ conquieuisti. Cicero.

¶De exclusione relatiui.

Verbum in participans tu commutare relati
Ornate poteris subtracto sæpe relato.

¶Uerbū relatiuū sæpe in particiū (omisso relatiuo) pulcre cōuerti potest: vt qui consentiunt et qui agunt pari pœna punientur. Ornatius dicas. Consentiētes ⁊ agētes pari pœna punientur.

¶De exclusione dum & quum &c.

Exclusis postq̄ dum quum/genus id reliquisq;
Hæc comitans verbum vertas in participale.

¶Uerbū sequens hæc postq̄/dum/quū. et id genus reliqui: vt simul ac postubi/vt ⁊ vbi pro postq̄ sumpta. Aliq̄n in participium istis omissis ornate conuerti potest: vt postq̄ confeceris negocia huc redito. ornatius. Confectis negotijs huc redito. Terentius. Terentius. Id aduenienes mecum stomachabar. i. dum aduenirem.

¶De constructione participiorum.

Quum nomen iunctum/aut pronomen participanti.

A nihilo regitur/sexto illud pone soluto.

¶Qñ nomen vel pronomen participio coniunctū a nulla dictione regitur: cum illud nomen vel pronomen in ablatiuo absoluto poni debet: vt orto sole apertus est dies. Et iste ablatiꝰ a q̄busdā septimus ꝯ. A quibusdā ablatiꝰ in designatione cōsequētiæ vel sequelæ: q̄ altera ratio post eam seqn designatur sine qua sensus claudicat: vt orto sole non est plenus sensus/nisi addatur/apertus est dies: vel simile.

Nomen tu sexto/aut pronomen pone soluto
Intellecto non expresso participante
Ens: quod nunc abolet/Prisco testante minori.

¶Nomen vel pronomen quandoq; in ablō absoluto ponitur: quando participium non exprimitur sed intelligitur: et illud est participium huius verbi sum: quod (authore Prisciano in minore/nunc antiquatū est. Virg. Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri. intelligitur ente. Teren. We impulsore hoc non fecit. Idem. Quibus res salua et perdita prosum.

Prisc. Virgilius. Terentius.

Cuncta gerundia/participantia/siue supina
Quos sua verba regunt omnes poscunt sibi casus.
Posterius struitur passiui more supinum
Quanq̄ ex actiuo verbo descendere fertur.

¶Omnia gerundia/participantia/et supina omnes casus post se regere possunt quos verba a quibus deducuntur preterq̄ posterius supinū: quod licet ab actiuo descendat/passiui tamen constructionem sequitur.

¶De aduerbiorum & interiectionum constructione.

Temporis atq; loci sic quanti aduerbia poscunt
Subiungi pulcre casum post se genitiuum.
Postridie pridie quarto des vel genitiuo.

¶Aduerbia et interiectiones post se aliquando casus accipiunte: vt aduerbia q̄dā tēporis loci ⁊ quantitatis q̄ gtiū regūt: vt nunc dierū. Teren. Quoquo gentiū aspectabitur certū est prosequi. Idem. Nec satis cause ad obiurgandū. Pridie tamen et postridie accusatiuū vel genitiuum poscunt. Cice. in primo inuectiuarū. Pridie kalendas Januarias. Liuius libro sexto. Postridie idus. Ualla. Pridie illius diei/et pridie nonarum Decembrium.

Terentius. Idem. Cicero. Liuius. Ualla.

Ducta a præpositis medij gradus & superantis
Quartum (vltra propriam structuram) aduerbia poscunt.

¶Aduerbia comparatiui et superlatiui gradus que a prepositionibus veniunt (vltra comparatiui et superlatiui cōstructionem) seruiunt accusatiuū. Cicero ad octauium. Castra propius vrbem mouerentur. Salustius in Jugur. Proxime Hispaniā mauri sunt.

Cicero. Salustius.

Proximus & propius ternum/quartumve reposcunt
Vel quartum ad præeunte: vel a cum sexto aliquando.

¶Propius et proximus regunt datiuum. Virg. geor. Aut quos Oceano propior gerit India lucos. Salustius. Proxima Carthagini loca. Interdū accusatiuum. Cicero ad Octauium. Propius vrbem mouentur. Idem ad Atticū. Nihil esset necesse q̄ proxime Italiam esse. Aliquando actiū cū ad/vel ablatiuū cū a. Liuius. ſ. Ducit exercitum q̄ proxime ad hostem. Cicero: ad eum propius adsum. Suetonius in Augu. Proximum a dijs immortalibus.

Virgilius. Salustius. Cicero. Liuius. Suetonius.

Ecce petit rectum. en nunc quartum/nunc quoq; rectum.
Quintum deposcunt heus ah/sic vah simul ohe.
Hem proh nunc quarto iunguntur nunc quoq; quinto.
Heu pulcre poscit nunc rectum/nunc quoq; quartum.

¶Ecce soli ntō iungitur. Virg. Deus ecce deꝰ. En siue indicet siue approbet ntō/ aut accusatiuo iungitur. Quintilianus. En probitas. Iuuenalis. En habitū. Virgil. En quattuor aras. Heus/ah/vah/et ohe vctō tantummodo iungūtur. Hem/proh/ nunc accusatiuo/nunc vocatiuo iunguntur. Teren. Proh deū fidem. Idem. Proh summe Iuppiter. Idem. Heu scelera. Idem. Hem astutias. Heu nūc ntō/ nunc actō iungitur. Virg. Heu pietas. Teren. Heu me miserum. Virgilius. Quintilianus. Salustius. Iuuenalis. Virgilius. Idem.

Hei terno & recto. veh soli iungito terno.
O iungas recto/nunc quarto/nunc quoq; quinto.

¶Hei dativo/aliquando ntō iungitur. Virgi. Hei mihi qualis erat. Teren. Hei misera. O autem nominatiuo/accusatiuo/aut vocatiuo iungi potest. Cicero. O nox illa. Virgilius. O regina nouam. Idem. O fortunatos nimium bona si sua nouit agricolas. Virgilius. Terentius. Cicero. Virgilius.

¶De ordine constructionis.

Quinq; modis rectus constructuræ incipit ordo.
A quinto/aut terno/posito vel sub vice recti
Infinitiuo cum iuncto vel sibi iunctis.
De impersonali/siue obliquo sibi nexo.
Ex ablatiuo casu posito ve solute.

¶Rectus ordo construendi quinq; modis incipitur. Primo a vctō: vt in illo Virgiliano. Parce metu Cytherea. Secundo a ntō. vt apud eundem. Facilis descensus auerni. Tertio ab infinitiuo modo cū adiuncto/ vel adiunctis sibi loco nominatiui posito. vt in illo Sal. Ui patriam regere ⁊ parentes (ꝑ ꝑ ⁊ possis) tamen importunū est. Quarto modo a verbo impsonali/vel ex obliquo sibi coniuncto. vt in illo Virgiliano. Itur in antiquā siluam. Et apud eundem. Nec te pœniteat calamo triuisse labellum. Quinto ab ablatiuo absolute posito: vt in illo euangelij. Recumbentibꝰ vndecim discipulis apparuit illis Iesus. Virgilius. Idem. Salustius. Virgilius. Idem.

Impediunt ne sit structurę congruus ordo:
Hæc infinitum nomen/quærensq; relatum/
Atq; negatiuum/sic distribuensq; prolepsis.

¶Rectus ordo construendi quinq; modis impeditur. Primo modo per nomen infinitum. vt quemcunq; osculatus fuero ipse est tenete eum. Secundo modo per nomē interrogatiuum: vt quem quæris? Tertio per nomen relatiuum. vt in illo Virgiliano. Trahit sua quēq; voluptas. Quarto per nomen negatiuum. vt neminem video. Quinto per nomen distributiuum/vel per figuram prolepsim. vt puerorum: alij sunt tardi ingenij/alij vero dociles. Virgilius.

Construe sic. casum si sit præpone vocantem
Hinc rectum pones cum precipuo sibi verbo.
Post verbum subdes aduerbnm nil mediante.
Quærens/siue negans/infinitum ve præibit.
Ordinis & quæuis coniunctio præpositiui/
Hinc ternum/& quartum/post rectorem genitiuum.

Pones hinc quartum/& sextum cum præpositiuo.
Antea cedenti cum iunctis subdis relatum.

¶Hoc modo ordinãdæ sunt partes orationis in ipsa oratione. Primo ponitur vocatiuus casus. Inde nominatiuus cum suo verbo principio siue primario post verbum aut participiũ ponetur immediate aduerbiũ: si tamẽ aduerbiũ sit interrogatiuum negatiuum: vel infinitum ꝓponetur verbo. Similiter omnis coniunctio prepositiui ordinis: vt si/quia/donec ꝛc. Deinde ponetur datiuus et accusatiuus. genitiuus autem dictionem illum regentem subsequitur. Postea accusatiuus siue ablatiuus cum præpositione. Relatiuum autem cum suis adiunctis suum antecedens immediate consequetur.

Obliquo omne negan[illegible]am
Istud in aduerbum ne[illegible]ppositumq; resolues.
Quando negans recti/[illegible]nunq̃ tuq; resolues.

¶Omne nomẽ negatiuũ obliquo positũ. similiter quædã aduerbia negatiua in istud aduerbiũ non. et suũ oppositũ resolui debent: vt nulli inuideo/ nulli pro, non et vlli: ego non inuido vlli. Nusq̃ apparet nusq̃ pro non et vsq̃. ille non apparet vsq̃. et sic de cæteris. Qñ tamen negatiuum est nominatiui casus nusq̃ resolui debet. Nominatius. Nemo contentus viuat.

Quum rectus sequitur quintum casum immediate
Qui spectant ad idem tu inter quintum quoq; rectum
Existens nunq̃ sine ens/sed qui esq; subaudi.

¶Quando nominatiuus vocatiuũ immediate sequitur qui ad idem pertinent/ inter vtrũq; et utrũq; nunq̃ ens aut existens: sed qui es subaudiri oportet: vt in illo Dauitico. Dñe dñs noster. Sic construitur. O dñe: subaudi/q̃ es dominus noster. Quod si subaudiretur ens foret inconcinnitas. quia hoc participiũ ens similes casus connectit. Propheta.

FINIS.

Dissipa gentes quæ bella volunt.
¶Seneca.
Lauda parce. parcitus vitupera.
¶Cicero.
Ego neminem cõtemnendũ iudico: in quo est aliqua significatio virtutis.
¶Cice. in ploco tuscu. Honos alit artes.
¶Seneca de. iiij. virtu. Car.
Non te moueat dicentis authoritas: sed qd dicatur attende.

¶Londini in ædibus VVinandi VVordensis
Christi ab incarnatione/anno. xxix. supra
sesquimillesimum. Idibus Nouẽbris.

wynkyn de worde